

PROCESUIRANJE RATNIH ZLOČINA NA DRŽAVNOM NIVOU U BOSNI I HERCEGOVINI

-Radni prevod -

Sutkinja Joanna Korner,
članica Reda Sv. Michaela i Georgea (CMG) i savjetnica kraljice Elizabete II (QC)

SAŽETAK

Cilj ove analize je utvrditi područja koja otežavaju realizaciju Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina Bosne i Hercegovine, te dati preporuke za koje se smatra da bi mogle dovesti do poboljšanja rada kako Tužilaštva BiH, tako i Suda BiH¹. Nadzorno tijelo zaduženo za praćenje realizacije Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, u januaru 2016. godine, objavilo je izvještaj koji je potrebno razmatrati u kontekstu ove analize.

Prije prelaska na konkretna zabrinjavajuća pitanja, ova analiza pruža pregled izazova koji su prisutni u procesuiranju predmeta ratnih zločina više od 20 godina nakon izvršenja zločina.²

Rad na ovoj analizi, koji je obuhvatio pregled dokumenata, te obavljanje razgovora sa osobama koje su bile angažovane na procesuiranju predmeta ratnih zločina³, ukazao je na brojne izazove. Ova analiza je usmjerena na najozbiljnije probleme čije hitno rješavanje predstavlja prioritet.

Prva razmotrena pitanja bila su: upravljanje i djelovanje Tužilaštva BiH⁴ i priroda optužnica⁵. U ovim oblastima, obuhvaćeno je sljedeće:

- Rang izvršilaca;
- Fragmentiranje predmeta i/ili optuženih;
- Nedosljednost u pravnoj kvalifikaciji zločina i pravna pitanja vezana za komandnu odgovornost; i
- Broj vraćenih optužnica.

Ostala zabrinjavajuća pitanja su: broj preostalih neriješenih predmeta i ustupanje predmeta Suda BiH⁶, zaštita svjedoka i predmeti seksualnog nasilja⁷, posljedice primjene sistema evaluacije zasnovanog na ostvarenju norme⁸, te tumačenje odredaba člana 227. Zakona o krivičnom postupku BiH iz 2003. godine⁹.

U zaključku¹⁰ analize istaknuto je da, iako se preporuke odnose na pitanja vezana za rad Tužilaštva BiH u kontekstu predmeta ratnih zločina, neke od preporuka mogu se primijeniti na cjelokupno Tužilaštvo BiH. Osim toga, Opisom projektnog zadatka¹¹ nije obuhvaćen zahtjev za analiziranje sudskih postupaka, no prilikom razmatranja mogućnosti za ostvarenje poboljšanja u sferi procesuiranja predmeta ratnih zločina, ne treba zanemariti ni taj aspekt.

¹ Vidi Poglavlje III, Dodatak I.

² Vidi Poglavlje VI.

³ Vidi dodatke F i G.

⁴ Vidi Poglavlje VIII.

⁵ Vidi Poglavlje IX.

⁶ Vidi Poglavlje X.

⁷ Vidi Poglavlje XI.

⁸ Vidi Poglavlje XII.

⁹ Vidi Poglavlje XIII.

¹⁰ Vidi Poglavlje XIV.

¹¹ Vidi Dodatak B.

SADRŽAJ

I.	SPISAK SKRAĆENICA	4
II.	UVOD I METODOLOGIJA	5
III.	OSVRT NA PRETHODNO STANJE.....	7
IV.	DOGAĐAJI OD ZNAČAJA ZA ANALIZU, KOJI SE ODNOSI NA GLAVNOG TUŽIOCA	9
V.	PREGLED PROCESUIRANJA PREDMETA RATNIH ZLOČINA	11
VI.	NAJZNAČAJNIJA ZABRINJAVAJUĆA PITANJA.....	13
VII.	UPRAVLJANJE I DJELOVANJE TUŽILAŠTVA BIH.....	14
VIII.	PRIRODA OPTUŽNICA	21
IX.	PREOSTALI NERIJEŠENI PREDMETI I USTUPANJE PREDMETA NA OSNOVU ČLANA 27.A ZAKONA O KRIVIČNOM POSTUPKU.....	33
X.	ZAŠTITA SVJEDOKA I PREDMETI SEKSUALNOG NASILJA.....	35
XI.	POSLEDICE PRIMJENE SISTEMA NORME	37
XII.	ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU IZ 2003. GODINE.....	39
XIII.	ZAKLJUČAK.....	42
XIV.	DODACI.....	43
Dodatak A:	Biografija sutkinje Joanne Korner	44
Dodatak B:	Opis projektnog zadatka	46
Dodatak C:	Dopisi koje je Misija OSCE-a u BiH uputila predsjednici Suda BiH i glavnom tužiocu Tužilaštva BiH	50
Dodatak D:	Odgovor Suda BiH na upitnik	52
Dodatak E:	Odgovor Tužilaštva BiH na upitnik.....	56
Dodatak F:	Spisak osoba sa kojima je obavljen razgovor	65
Dodatak G:	Lista ključnih analiziranih dokumenata.....	66
Dodatak H:	Statistički pregled preostalih predmeta.....	67
Dodatak I:	Tekst dopisa Visokog Sudskog i Tužilačkog Vijeća BiH od 4. septembra 2015. godine	71
Dodatak J:	Preporuke	72

I. SPISAK SKRAĆENICA

BiH:	Bosna i Hercegovina
ZPČ:	Zločini protiv čovječnosti
ZKP:	Zakon o krivičnom postupku BiH iz 2003. godine
GT:	Glavni tužilac (Goran Salihović)
ZGT:	Zamjenik glavnog tužioca, PORZ (Gordana Tadić)
MKSJ:	Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju
IPA:	Instrument pretprijetne pomoći (za pristupanje u EU)
VSTV:	Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH
CEST:	Centar za edukaciju sudija i tužilaca
KT-RZ:	Krivično djelo s poznatim počiniocem – ratni zločin
KTN-RZ:	Krivično djelo s nepoznatim počiniocem – ratni zločin
KTA-RZ:	Neodredivo krivično djelo ili počinitelj – ratni zločin
DSRZ:	Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina
TBiH:	Tužilaštvo Bosne i Hercegovine
PPD:	Pravilnik o postupku i dokazima
PORZ:	Posebni odjel za ratne zločine pri Tužilaštvu Bosne i Hercegovine
OPZ:	Opis projektne zadatka

II. UVOD I METODOLOGIJA

1. U maju 2015. godine, autorici ove analize obratili su se glavni tužilac MKSJ-a, gospodin Serge Brammertz i šef Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini (BiH), ambasador Jonathan Moore, te zatražili od autorice da izvrši analizu procesuiranja predmeta ratnih zločina od strane Tužilaštva BiH i Suda BiH.
2. Svrha ove analize je dati preporuke koje će doprinijeti unapređenju rada i Suda i Tužilaštva BiH, „kako bi te institucije mogle ostvariti ciljeve iz Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, na što je moguće efikasniji način“¹² Cilj provedenog istraživanja bio je utvrditi područja koja otežavaju realizaciju procesa i razmotriti korake koje je potrebno poduzeti, u cilju unapređenja situacije.
3. Parametri ove analize utvrđeni su u Opisu projektnog zadatka.¹³
4. Glavni tužilac Tužilaštva BiH, Goran Salihović i predsjednica Suda BiH, Meddžida Kreso, pristali su saradivati u postupku izrade ove analize. Misija OSCE-a u BiH oboma je uputila pisma od 5. augusta 2015. godine¹⁴, u kojima je precizirana priroda analize i saradnja koju je potrebno ostvariti da bi analiza bila potpuna. Prije nego što su predloženi sastanci održani, Sudu BiH i Tužilaštvu BiH upućeni su upitnici.¹⁵ Na žalost, saradnja sa Tužilaštvom BiH, uprkos usmenom dogovoru, datom u razgovoru sa glavnim tužiocem MKSJ-a i šefom Misije OSCE-a u BiH, je bila veoma ograničena.¹⁶
5. U skladu s navedenim, ova analiza je zasnovana na sljedećem:
 - a) Pregledu optužnica potvrđenih između januara 2014. i jula 2015. godine;
 - b) Izvještajima i procjenama Misije OSCE-a u BiH, koje se odnose na isti period;¹⁷
 - c) Dokumentima u vezi sa optužnicama, koje su dostavili sudije i njihovi službenici;
 - d) Razgovorima obavljenim sa sudijama i njihovim službenicima;¹⁸

¹² Vidi Dodatak B, u nastavku, str. 2, Cilj, tačka 1.

¹³ Vidi Dodatak B, u nastavku.

¹⁴ Vidi Dodatak C, u nastavku.

¹⁵ Vidi dodatke D i E. Neke od informacija sadržane u odgovoru Tužilaštva BiH (primljene nakon obavljanja razgovora sa službenicima, u oktobru 2015. godine), ne podudaraju se sa informacijama prenesenim autorici usmenim putem.

¹⁶ Vidi Poglavlje IV, u nastavku.

¹⁷ Autorica analize želi uputiti izraze zahvalnosti Misiji OSCE-a u BiH, na dragocjenoj pomoći pruženoj tokom izrade ove analize. Dio relevantnih informacija do kojih se došlo kroz razgovore sa službenicima, već je bio sadržan u izvještajima Misije OSCE-a u BiH.

- e) Razgovorima obavljenim sa odabranom grupom tužilaca koji su trenutno na dužnosti,¹⁹ kao i sa bivšim službenicima Tužilaštva BiH²⁰;
 - f) Razgovorima sa drugim zainteresiranim strankama.²¹
 - g) Izvještaju Nadzornog tijela za praćenje provedbe Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina (u daljem tekstu: Nadzorno tijelo) iz 2016. godine.
6. Zbog ograničenog vremena i ograničenja proisteklih iz potrebe za prevodjenjem, nije bilo moguće izvršiti detaljnu analizu svih optužnica koje su ocijenjene kao zabrinjavajuće, niti je zbog odbijanja Glavnog tužioca da omogući pristup spisima iz istražne faze postupka²² bilo moguće izvršiti analizu dokaza koji su doveli do podizanja optužnica. Unatoč tome, informacije prikupljene kroz obavljene razgovore i dostupnu dokumentaciju su bili dovoljni autorici da izvrši adekvatnu analizu.²³
7. U svrhu lakšeg korištenja, preporuke proistekle iz ove analize sadržane su u odvojenom dodatku ovoj analizi (Dodatak I). Svaka od preporuka sadrži vezu sa odgovarajućom tačkom ove analize.

¹⁸ Imajući u vidu broj sudija koji rade u sastavu Odjela za ratne zločine, te obim njihovog radnog angažmana, nije bilo moguće lično obaviti razgovor sa svim sudijama. Međutim, veliki broj sudija prisustvovao je uvodnom sastanku održanom 18. augusta 2015. godine, a autorica izražava zadovoljstvo činjenicom da je dovoljno reprezentativan uzorak sudija bio dostupan za detaljniji razgovor. Što se tiče službenika Suda, autorica je posebno zahvalna Jasenki Ferović, na vremenu koje je izdvojila kako bi pojasnila razloge vraćanja nekih optužnica na doradu, kao i relevantne odredbe Zakona o krivičnom postupku. Vidi Dodatak F koji sadrži spisak svih osoba sa kojima je obavljen razgovor.

¹⁹ Kao što je to bio slučaj i sa sudijama, zbog broja tužilaca koji trenutno rade na predmetima ratnih zločina nije bilo moguće obaviti razgovor sa svim tužiocima. Odabran je reprezentativni uzorak koji je obuhvatio osobe koje su radile u sastavu Posebnog odjela za ratne zločine od njegovog osnivanja (koji su lično poznati autorici analize), kao i osobe odgovorne za optužnice koje su izdvojili ili službenici Misije OSCE-a u BiH koji prate postupke ili sudije, ocijenivši ih zabrinjavajućim.

²⁰ Ova grupa obuhvata bivše istražitelje. Neki od bivših službenika zamolili su da se njihov identitet ne otkriva. Iz tog razloga, njihova imena izostavljena su sa spiska osoba sa kojima je obavljen razgovor, a koji je sadržan u Dodatku F.

²¹ Velika većina razgovora obavljena je uz posredovanje prevodioca. Prema tome, citati navedeni u ovoj analizi, rezultat su prevoda. U velikom broju slučajeva, ti citati pripisani su „tužiocu“, ili „sudiji“. Izuzetak su osobe na pozicijama koje nose viši nivo odgovornosti. Autorica čuva u svojoj evidenciji zabilješke o svakom obavljenom razgovoru. Što se tiče razgovora obavljenih sa službenicima Tužilaštva BiH, svim razgovorima prisustvovali su i službenici Tužilaštva BiH koji su vodili zapisnik, od kojih je jedan govorio i na bosanskom i na tečnom engleskom jeziku.

²² Vidi tačku 21., u nastavku.

²³ U donošenju navedenog zaključka, autorici je od velike pomoći bila činjenica da je lično učestvovala u uspostavi Odjela za ratne zločine pri Tužilaštvu BiH u periodu od 2004. do 2005. godine, kao i da je 2013. godine napisala izvještaj na temu potrebe za daljnjom obukom sudija i tužilaca angažovanih na predmetima ratnih zločina. Taj izvještaj proistekao je iz istraživanja provedenog sa gotovo svim glavnim tužiocima i predsjednicima sudova oba entiteta i Suda BiH.

III. OSVRT NA PRETHODNO STANJE

8. 29. decembra 2008. godine, Ministarstvo pravde BiH izdalo je sljedeće saopštenje za javnost:

*„Vijeće ministara BiH usvojilo je danas Državnu strategiju za rad na predmetima ratnih zločina. Strategija predviđa sistemski pristup problematici rješavanja velikog broja predmeta ratnih zločina u sudovima i tužilaštvima Bosne i Hercegovine. Dokument definiira vremenske rokove, kapacitete, kriterije i mehanizme upravljanja predmetima ratnih zločina, ujednačavanje sudske prakse, pitanja regionalne saradnje, zaštite i podrške žrtvama i svjedocima, te finansijske aspekte i nadzor nad provođenjem Strategije. **Strategija naglašava potrebu procesuiranja najsloženijih i najprioritetnijih predmeta ratnih zločina u roku od sedam godina, te procesuiranje ostalih predmeta ratnih zločina u periodu od 15 godina.** Na nivou Suda i Tužilaštva BiH bit će uspostavljena centralna evidencija o svim predmetima ratnih zločina u BiH. Istovremeno će se osigurati funkcionalni mehanizmi upravljanja predmetima, odnosno njihovog raspoređivanja između državnog pravosuđa i pravosuđa entiteta. **Najodgovorniji počinioci ratnih zločina prioritetno će se procesuirati pred Sudom BiH, uz pomoć usaglašenih kriterija za selekciju predmeta**“*

9. Strategijom je utvrđen vremenski rok za okončanje postupaka u predmetima ratnih zločina, istovjetan roku navedenom u saopštenju za javnost u gornjem tekstu.²⁴
10. Tužilaštvo BiH oglasilo se i istaklo da neće biti u mogućnosti ispoštovati rok predviđen Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina za okončanje postupaka u najsloženijim predmetima ratnih zločina.²⁵
11. 15. maja 2015. godine, u Sarajevu je održana konferencija na kojoj su se oglasili predstavnici tužilaštava. Izvještaj za medije na temu konferencije citiran je u cijelosti, jer se ono što je tom prilikom izrečeno direktno odnosi na neka od pitanja obuhvaćena ovom analizom:

„Šefica Odjela za ratne zločine Tužilaštva BiH, Gordana Tadić, saopštila je učesnicima konferencije održane u četvrtak u Sarajevu da neće biti moguće ispoštovati planirani rok i zatražila produženje roka za još tri godine, u cilju ispunjenja zadatka. „Trebali smo završiti rad na najsloženijim istragama u roku od sedam godina od usvajanja Strategije [2008. godine], a taj rok ističe u decembru ove godine. Očigledno je da nećemo ostvariti zadani cilj, te već sada tražimo produženje roka za još najmanje tri godine.“, izjavila je gospođa Tadić.

Gospođa Tadić istakla je i da je rad na osam predmeta ustupljenih Bosni i Hercegovini od Tužilaštva MKSJ-a skoro okončan. „Ovi predmeti bili su

²⁴ Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina, tačka 1.2.(a).

²⁵ Vidi Poglavlje IV, u nastavku.

prioritetni u toku prošle godine, a tužiocima koji su radili na njima pružena je sva moguća pomoć“, dodala je gospođa Tadić.

Gospođa Tadić istakla je da je Tužilaštvo BiH bilo veoma produktivno u toku 2014. godine, te da je podignut veliki broj optužnica u predmetima silovanja i seksualnog nasilja u toku rata.

Prema nekim procjenama, preostalo je još oko 500 nezavršenih istraga u predmetima ratnih zločina na državnom nivou, i najmanje isto toliko na nivou entiteta. Tužioci Branko Mitrović i Munib Halilović, koji su na konferenciji predstavili rad entitetskih tužilaštava, kritikovali su način na koji pravosudne institucije sa državnog nivoa vrše prenos predmeta tužilaštvima Republike Srpske i Federacije Bosne i Hercegovine. Dodali su da je njihov tempo rada usporen zbog činjenice da su na državnom nivou već podignute optužnice u navedenim predmetima. „Nemamo ništa protiv prenosa predmeta, ali predmete treba prenositi u fazi istrage. Lakše je samostalno podići optužnicu, nego raditi na tuđim optužnicama“, izjavio je gospodin Mitrović.

Milan Tegeltija, predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine, koje vrši nadzor nad radom pravosudnih institucija u državi, rekao je da je tokom 2014. godine u radni odnos primljeno 20 novih tužilaca, što je ubrzalo cjelokupan proces. „Tužilaštva su riješila 25% više krivičnih prijava, zaključila 63% više istražnih postupaka i podigla 91% više optužnica, u usporedbi sa prethodnom godinom.“, izjavio je gospodin Tegeltija.

Jadranka Lokmić-Misirača iz Visokog sudskog i tužilačkog vijeća, koja je tokom konferencije predstavila rad tužilaštava, istakla je sporo napredovanje istražnih postupaka kao najveći problem. „Ne mogu objasniti zašto neki istražni postupci traju i po osam godina, osim ukoliko je osumnjičeni u bjekstvu“, izjavila je gospođa Lokmić-Misirača.“²⁶

12. Pored toga, predsjednica Suda BiH je upoznala tužioca MKSJ-a sa primjedbama koje ima po pitanju kvaliteta podignutih optužnica.
13. Dodatni problemi su nastali zbog kašnjenja uplate druge tranše sredstava iz IPA fondova, namijenjenih pružanju pomoći u procesuiranju predmeta ratnih zločina.²⁷ Sredstva su korištena za zapošljavanje dodatnog osoblja za potrebe rada pravosudnih institucija. U Tužilaštvu BiH, niz službenika, uključujući tu službenike za pravne poslove (stručne saradnike), istražitelje, prevodioce i ostalo administrativno osoblje, je otpušteno.²⁸ Tužioci koji su primljeni u radni odnos kao dodatno osoblje su nastavili sa radom, ali bez isplate plata i nadoknada.

²⁶ Balkan Transitional Justice, 21. maj 2015. godine (www.balkaninsight.com).

²⁷ EU je obustavila isplatu sredstava iz IPA fondova zbog izostanka usvajanja Strategije reforme pravosudnog sektora za period od 2014. do 2018. godine.

²⁸ Prema podacima dostavljenima OSCE-u, radilo se o dva stručna saradnika, četiri istražitelja, dva člana stručnog osoblja i pet članova administrativnog / pomoćnog osoblja. Iz navedenog nije jasno da li su naprijed navedeni podaci obuhvatali i prevodioce. Sa jednim od prevodilaca koji je bio zadužen za rad sa autoricom

14. Takođe je potrebno istaći činjenicu da je u vrijeme obavljanja rada na terenu za potrebe izrade ove analize, Tužilaštvo BiH koristilo pomoć u okviru projekta finansiranog sredstvima Ambasade Velike Britanije u BiH, koji je realizovala konsultantska firma *Agencia*. Realizacija navedenog projekta započela je neposredno nakon imenovanja Gorana Salihovića, koji se Ambasadi obratio za pomoć u izradi strateškog plana korištenja organizacionih i operativnih kapaciteta Tužilaštva BiH.
15. Opis projektnog zadatka firme *Agencia* bio je uopšten (a ako je neka oblast rada bila posebno istaknuta, onda je to svakako bila oblast rada Posebnog odjela za organizovani kriminal i korupciju), ali, kako će se to pokazati u nastavku teksta, njihovi zaključci od značaja su za ovu analizu.²⁹

IV. DOGAĐAJI OD ZNAČAJA ZA ANALIZU, KOJI SE ODOSE NA GLAVNOG TUŽIOCA

16. U svom odgovoru na dopis od 5. augusta 2015. godine, koji mu je upućen iz Misije OSCE-a u BiH, Glavni tužilac naveo je sljedeće:

„U vezi Vašeg dopisa od 05. augusta 2015. godine, koji se tiče neovisne analize rada Tužilaštva Bosne i Hercegovine, te prijedloga održavanja sastanka sa glavnim tužiocem Tužilaštva Bosne i Hercegovine 17. ili 18. augusta, obavještavam Vas da nažalost nismo u mogućnosti odobriti Vaš zahtjev, jer bi time prekršili osnovne principe povjerljivosti i nepristrasnosti postupaka, odnosno prava na pravično suđenje, koji bi utjecali na integritet predmeta kao i činjenicu da bi ovo predstavljalo kršenje prava svjedoka i osumnjičenih osoba. Pored ovih bitnih principa, bilo bi neophodno sazvati kolegij tužilaca Tužilaštva Bosne i Hercegovine i dobiti saglasnost kolegija povodom ovog jako osjetljivog pitanja, kao i neophodnost dobijanja mišljenja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine.“

17. U nastavku dopisa se navodi da sastanak sa glavnim tužiocem neće biti moguće održati u planiranom terminu jer će glavni tužilac biti na godišnjem odmoru. U tom trenutku već je bilo prekasno za promjenu angažmana usaglašenog sa autoricom analize na osnovu ranijeg usmenog dogovora, u svrhu utvrđivanja činjeničnog stanja u BiH. Prema tome, u periodu između 18. augusta i 3. septembra 2015. godine

raskinut je Ugovor o radu sa Tužilaštvom BiH. Ovdje treba istaći i činjenicu da Sud BiH, iako na sličan način pogođen smanjenjem budžeta, nije otpustio svoje zaposlene.

²⁹ Vidi tačke 56. – 58., u nastavku.

obavljeni su razgovori sa službenicima, koji nisu obuhvatili službenike Tužilaštva BiH, te je izvršena analiza relevantne dokumentacije.

18. Tokom ovog perioda, u više navrata je pokušano uvjeriti Glavnog tužioca da promijeni svoj stav iskazan u pismu. Ovi pokušaji su bili bezuspješni. Međutim, Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) je 03. septembra (posljednjeg dana autoričine posjete BiH) je dozvolilo Misiji OSCE-u pristup dokumentima Tužilaštva BiH vezanim za ratne zločine. Kako se navodi u njihovom dopisu: „*Članovi VSTV-a jednoglasno su usvojili gore pomenutu odluku, kako bi OSCE mogao sačiniti neovisnu analizu. Prema tome, VSTV je dozvolilo OSCE-u da analizira predmete ratnih zločina i svoje preporuke dostavi Tužilaštvu na realizaciju, a u slučaju odbijanja realizacije preporuka, postoji mogućnost pokretanja disciplinskog postupka.*“ Predsjednik VSTV-a, Milan Tegeltija, naglasio je da su sve pravosudne institucije u Bosni i Hercegovini dužne postupati u skladu sa odlukama VSTV-a, u suprotnom postoji mogućnost pokretanja disciplinskog postupka.³⁰
19. Dogovoreno je da će Misiji OSCE-a u BiH biti omogućen pristup spisima u predmetima u kojima je podignuta optužnica³¹, te da će autorici analize biti omogućeno da obavi razgovore sa tužiocima. Međutim, navedena saglasnost data je uz uslov da svim razgovorima prisustvuju zamjenica Glavnog tužioca iz Posebnog odjela za ratne zločine, Gordana Tadić, i zapisničar. Iako je ovaj uslov možda spriječio neke od osoba sa kojima je obavljen razgovor da potpuno iskreno odgovore na postavljena pitanja, autorica u cjelini smatra da su dati odgovori dovoljno iskreni, te da mogu poslužiti kao osnov za donošenje valjanih zaključaka.
20. Takođe su obavljani razgovori i sa Glavnim tužiocem, kao i sa zamjenicom Glavnog tužioca. Tokom prvog dijela sastanka (koji je održan u kancelariji glavnog tužioca, a kojem su prisustvovali, između ostalih, zamjenica glavnog tužioca i šef Kabineta, Hasan Pleh), isticani su statistički pokazatelji koji demonstriraju uspjeh na osnovu broja podignutih optužnica, te je ukazivano na propuste u radu sudija. Glavni tužilac naknadno je pristao odgovoriti na pitanja od značaja za razmatrana područja rada.

³⁰ Vidi dodatak I. (Tekst dopisa VSTV-a, 4. septembar 2015. godine)

³¹ Vidi, međutim, tačku 21., u nastavku.

21. Nakon ovog sastanka, na zahtjev autorice, službenici Misije OSCE-a u BiH uputili su brojne zahtjeve³² za pregled određenih spisa od značaja za analizu. Nije uslijedila saglasnost za ispunjenje pomenutih zahtjeva.

V. PREGLED PROCESUIRANJA PREDMETA RATNIH ZLOČINA³³

22. Prije razmatranja konkretnih problema koji utiču na napredak u procesuiranju predmeta ratnih zločina pred Sudom BiH, autorica smatra da je potrebno utvrditi neke od pretpostavki za efikasno procesuiranje predmeta koji su, premda se ne odnose isključivo na postupke u predmetima ratnih zločina u BiH, ipak veoma relevantni za ovaj proces.

23. Dosljednost u pristupu Tužilaštva, kako u pogledu tretiranja dokaza, tako i u pogledu pravnog određenja krivičnog djela, uslov je koji je neophodan za ostvarenje jednakosti pred zakonom i za očuvanje povjerenja javnosti u proces.

24. U cilju dosljednog pristupa, Tužilaštvo je trebalo izraditi teoriju slučaja o ratu u Bosni i Hercegovini.³⁴ Ta teorija je trebalo da obuhvati ne samo pitanja od značaja za dokaze, već i pravnu kvalifikaciju počinjenih krivičnih djela. Ova dvojaka dosljednost pristupa dvostruko je važnija kada se primjeni na osobe kojima se stavlja na teret, u odvojenim postupcima, da su počinile zločine u istom području i u istom vremenskom periodu.

25. Više od 20 godina nakon početka oružanog sukoba 1992. godine još uvijek se pokreću postupci. Neki od svjedoka i potencijalnih optuženih su preminuli,

³² 16.10.2015. godine upućen je zahtjev gospodinu Plehu putem emaila, kojim se traži pristup spisima. 21.10.2015. godine upućen je ponovljeni zahtjev. Istog dana, gospodin Pleh odgovorio je kako slijedi: „Glavni tužilac upoznat je sa Vašim zahtjevom. O odluci glavnog tužioca bit ćete obaviješteni neposredno nakon njenog donošenja.“ 21.10.2015. godine upućen je telefonski poziv gospodinu Plehu, tokom kojeg je dat odgovor da će glavni tužilac razmotriti upućeni zahtjev. 28.10.2015. upućen je ponovljeni telefonski poziv gospodinu Plehu. Telefonski kontakt rezultirao je neuvjerljivim razgovorom koji se svodio na zaključak da je autorica trebala zatražiti pristup spisima za vrijeme sastanka. 9.11.2015. upućen je još jedan email, na koji nije odgovoreno. Krajem novembra, u telefonskom razgovoru, gospodin Pleh je izjavio da spisi neće biti uručeni službenicima OSCE-a, jer oni nisu tužioci.

³³ Pojam „ratni zločini“ u ovom poglavlju koristi se u svom generičkom i populističkom smislu, i označava sve postupke u predmetima ozbiljnog kršenja međunarodnog humanitarnog prava, a ne konkretne zločine (propisane odredbama članova 173. – 175. Krivičnog zakona BiH i članova 142. – 145. starog Krivičnog zakona SFRJ).

³⁴ Jedna od primjedbi upućenih na račun Tužilaštva MKSJ-a odnosi se na njegov propust da utvrdi odgovarajuće teorije slučaja različitih oružanih sukoba u bivšoj Jugoslaviji, sve dok nije prošlo mnogo godina i okončano mnogo postupaka. Ovaj propust u određenoj mjeri može biti opravdan okolnostima zbog kojih je bilo nužno voditi postupke bez saradnje vlada država učesnica u sukobu i iz toga proisteklog potpunog okončanja istrage. Takvo opravdanje u ovom slučaju ne može biti prihvaćeno.

emigrirali³⁵, a čak i ako su dostupni, mogli su zaboraviti događaje ili imati „lažna“ sjećanja (u smislu da više nisu u stanju razlučiti između onoga što su stvarno čuli ili vidjeli i onoga što su im drugi rekli).

26. Dostupni svjedoci mogli su dati brojne različite izjave različitim organima i svjedočiti u brojnim predmetima pred MKSJ-om i domaćim sudovima. Time se povećava rizik pojave nedosljednosti, koju bi odbrana mogla iskoristiti kako bi u postupku sugerisala nepouzdanost svjedoka. Što je više puta od svjedoka traženo da svjedoči, veći je i rizik.
27. Kada se donosi naredba o provođenju istrage,³⁶ veoma je važno da tužilac, u saradnji sa istražiteljima i analitičarima, sačini odgovarajući plan istrage. Takav plan, trebalo bi daobuhvati, između ostalog, vrstu potrebnih dokaza (svjedoka i materijalnih dokaza) kao i mjesto gdje se dokazi vjerovatno nalaze (uključujući tu i baze podataka), navesti provjere koje je potrebno izvršiti kako bi se utvrdilo da li postoje povezane istrage ili predmeti, te utvrditi potrebni obim istraživanja pravnih aspekata predmeta. Potrebno je redovno izvještavanje o napretku istražnog postupka. Niti jedna optužnica ne bi trebala biti podignuta prije okončanja istrage.
28. Značajan broj područja u kojima su počinjena teška krivična djela, već su bila predmet postupaka vođenih pred MKSJ-om. Prema tome, važno je da tužioc (ili njihovi pomoćnici / analitičari), pregledaju relevantne baze podataka MKSJ-a prije nego što ispituju svjedoke / osumnjičene, te svakako prije podizanja optužnice.
29. Podizanje optužnice za ratne zločine zahtijeva da tužilac dobro razumije elemente tih krivičnih djela, kao i oblike odgovornosti za počinjenje takvih djela. To razumijevanje mora obuhvatiti dobro poznavanje međunarodne i domaće sudske prakse.
30. Postoji još jedno, posljednje, pitanje koje treba razmotriti. Oružani sukob u BiH trajao je više od tri godine. Mnogobrojne osobe počinile su bezbroj zločina. Raspoloživi resursi čine nemogućim procesuiranje svih osoba koje su počinile zločine.³⁷

³⁵ Kada se veže za svjedoke, pojam „emigrirati“ označava dobrovoljno ili prisilno napuštanje BiH. Kada se isti pojam veže za potencijalne optužene, on označava i osobe u drugim državama bivše Jugoslavije, sa kojima nije zaključen sporazum o izručenju.

³⁶ Zakon o krivičnom postupku, član 216.

³⁷ U ovom kontekstu, nedavno hapšenje Darka Mrđe, koje je privuklo veliku pažnju javnosti, zbog sumnje da je učestvovao u mučenju i ubijanju zarobljenika koji su transportovani iz Omarske u Manjaču, moglo bi se smatrati pogrešnom procjenom. On je već izdržao kaznu zatvora (osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od 17 godina, te je odslužio dvije trećine kazne prije nego što mu je dopušteno prijevremeno puštanje na slobodu), zbog svoje uloge u masakru na Korićanskim stijenama. Procesuiranjem iste osobe po drugi put usmjeravaju se

31. Prema tome, bez obzira na to koliko ovaj prijedlog može biti neprivlačan, javnosti mora biti jasno da, u interesu najefikasnije upotrebe raspoloživih resursa, neće biti moguće procesuirati sve počinioce, te da će sva tužilaštva, a posebno Tužilaštvo BiH, svoju pažnju usmjeriti na one koji su igrali vodeću ulogu u najsvirepijim zločinima.³⁸ Tužiocima moraju biti iskreni prema udruženjima žrtava koja traže pokretanje istrage ili podizanje optužnice, kada nisu ispunjeni kriteriji za procesuiranje određenog osumnjičenog. Kritike koje dolaze od medija, zbog odluke o pokretanju ili nepokretanju određenog postupka, uobičajene su u svim pravosudnim sistemima, no takve kritike moguće je ublažiti pružanjem potpunog i opravdanog obrazloženja donesenih odluka.

VI. NAJZNAČAJNIJA ZABRINJAVAJUĆA PITANJA

32. Obavljeni razgovori, analize sudske dokumentacije od značaja za optužnice, kao i razmatranja izvještaja službenika Misije OSCE-a u BiH, su ukazali na mnoga ključna pitanja. Ova analiza usmjerena je na ona pitanja, koja su, po mišljenju autorice, najbitnija i koja zahtijevaju najurgentije rješavanje.

33. Navedena pitanja mogu biti razvrstana u šest najvažnijih područja:

- a) Upravljanje i djelovanje Tužilaštva BiH;
- b) Priroda optužnica;
- c) Preostali neriješeni predmeti (uključujući i ustupanje predmeta);
- d) Zaštita svjedoka i zločini seksualnog nasilja;
- e) Sistem evaluacije VSTV-a (norma); i
- f) Zakon o krivičnom postupku.

34. Problemi utvrđeni u svakom od gore navedenih područja, opisani su u poglavljima koja slijede. Situacija je, na žalost, dostigla fazu u kojoj postoji veoma malo ili nimalo saradnje između sudija i glavnog tužioca. Prema mišljenjima koja su iskazali sudije, Glavni tužilac „prosto je opsjednut“ nastojanjem da ostvari povoljne rezultate u statističkom smislu, zbog čega je svoju pažnju usmjeravao na jednostavnije predmete, na uštrb procesuiranja visoko rangiranih počinilaca. Stav koji je iskazao Glavni tužilac (kao i nekoliko tužilaca) je da se sudije žale jer ih oni „zatrpavaju“

resursi koji su mogli biti iskorišteni za istragu i procesuiranje počinilaca koji još uvijek nisu stigmatizirani kao ratni zločinci. Prema zapažanju jednog sudije: „nakon 20 godina, ključno pitanje je suditi što većem broju osoba“.

³⁸ Vidi tačku 61., u nastavku.

poslom, te da pogrešno primjenjuju zakon. Obje strane su svoja mišljenja podijelile sa medijima.

VII. UPRAVLJANJE I DJELOVANJE TUŽILAŠTVA BIH

35. Tužilaštvo BiH pomenuto je u pisanoj procjeni autorice iz 2013. godine o potrebama u sferi obuke i usavršavanja. Relevantni dijelovi te procjene sadržani su u ovom tekstu, zbog činjenice da, na žalost, mnoga zapažanja iz tog perioda, vrijede i u 2015. godini:

Situacija u kojoj se nalazi ovo Tužilaštvo, a i sam sud u cjelini, zahtijeva posebnu analizu. Autorica je imala zvanične sastanke sa vršiteljicom dužnosti tužioca (i osobljem Tužilaštva),³⁹ sa predsjednicom Suda i međunarodnim sekretarom, te nezvanične sastanke sa sadašnjim i bivšim osobljem, kako domaćim tako i međunarodnim.⁴⁰

I Tužilaštvo i Sud su pretrpjeli štetu zbog toga što se tretiraju kao političke „boksачke vreće“. Tužilaštvo trpi i zbog unutrašnjih razmirica i zbog rukovodstva, koje je u najmanju ruku neadekvatno.

Takođe je vrijedno pomena da su na zvaničnim sastancima, krivicu za uočene nedostatke u procesu – kao što su na primjer dužina suđenja i nedosljedne presude – u Tužilaštvu prebacivali na sudije i obrnuto⁴¹. Obje strane sugerirale su da je onoj drugoj potrebna obuka u vođenju suđenja za ratne zločine.

Najveći problemi Tužilaštva su jasnije opisani u nezvaničnim sastancima koje je imala autorica. Ostavljajući po strani glavne gore spomenute nefunkcionalnosti i zaostatak u predmetima, ovi problemi (koji su uglavnom slični onima s kojima se suočavaju entitetska tužilaštva, ali koji u Tužilaštvu BiH utječu na mnogo ozbiljnije predmete) mogu se rezimirati na sljedeći način:

- i. nedostatak strateškog planiranja;*
- ii. nedovoljan broj tužilaca i stručnih saradnika - pravnika, prevodilaca i administrativnog osoblja;*
- iii. loše obučeni istražitelji;*
- iv. loše napisane optužnice, posebno u odnosu na pravne kvalifikacije zločina;*

³⁹ Šef odjela za ratne zločine nije bio prisutan.

⁴⁰ Autorica je radila u Tužilaštvu BiH 2005. godine i zadržala je kontakt sa nekim članovima osoblja za vrijeme rada u sastavu MKSJ-a od 2009. do 2012. godine.

⁴¹ Viđenje sudija je da tužilaštva moraju da: (i) istražuju efikasnije, (ii) budu hrabra u odlukama da obustave predmete, (iii) koncentrišu se na najbitnije dokaze kako bi pripremili kvalitetne optužnice i (iv) traže kvalitetne fizičke dokaze. Nasuprot njima, viđenje tužilaca je da sudije odlučuju suprotno sudskoj praksi MKSJ-a i odbijaju da priznaju postojanje JCE III (udruženog zločinačkog poduhvata treće kategorije).

Mada je jasno da je većina predloženih sredstava EU namijenjena za podršku entitetima u procesuiranju predmeta ratnih zločina, uloga Tužilaštva BiH i Suda BiH je ključna u tom procesu. U skladu s tim, trebaju biti preduzete odgovarajuće mjere kako bi se riješili ovi problemi.

36. Značajan broj prisutnih problema, koji ometaju potvrđivanje optužnica, proistekli su iz načina upravljanja koji se trenutno primjenjuje u Tužilaštvu BiH.
37. U ovom trenutku, u sastavu Posebnog odjela za ratne zločine radi ukupno 35 tužilaca⁴². U okviru raspoloživog vremena, autorica je, za potrebe ove analize,⁴³ imala priliku obaviti razgovor sa samo deset tužilaca, kao i sa jednim bivšim tužiocem. Od ukupnog broja tužilaca sa kojima je obavljen razgovor, njih pet je radilo na predmetima ratnih zločina dugi niz godina.⁴⁴ Preostali tužioci, iako su imali znatno tužilačko iskustvo u drugim područjima rada, imali su malo ili nimalo iskustva u sferi procesuiranja ratnih zločina.
38. Sudije su istakli nedovoljno iskustvo većine tužilaca u procesuiranju ratnih zločina, kao jedan od temeljnih razloga vraćanja određenog broja optužnica na doradu, zbog nedostataka u optužnom aktu.⁴⁵ Navedeni nedostatak iskustva takođe se manifestovao i u propustu tužilaca da prepoznaju da je na osnovu raspoloživih dokaza trebalo podići optužnicu za teže djelo (npr. za mučenje umjesto nečovječnog postupanja). To takođe znači i da tužioci ne kvalifikuju zločine po međunarodnom pravu.
39. Međutim, treba uvažiti i to da, prema tvrdnji bivšeg tužioca, uočeno neiskustvo za rezultat ima nespremnost tužilaca da iskažu svoje mišljenje kada im nadređeni naloži da podignu optužnicu protiv određene osobe, ili za određeno djelo, zbog čega oni, kako je rečeno prilikom razgovora: „rade ono što im se kaže“.
40. Bez obzira na insistiranje Glavnog tužioca da ne postoje novi i stari tužioci, te da su svi tužioci u potpunosti ravnopravni, te njegove tvrdnje da nema pravo govoriti tužiocima šta da rade, na osnovu većine obavljenih razgovora, stečen je utisak da se Tužilaštvom BiH upravlja uz preveliko poklanjanje pažnje sitnim detaljima, kao i insistiranje na traženju saglasnosti za svaku odluku, bez obzira na to da li se odluka odnosi na optužnice ili na svakodnevne administrativne aktivnosti. Stečen je utisak da

⁴² Vidi Dodatak E (Odgovori Tužilaštva BiH na Upitnik).

⁴³ Da u augustu 2015. godine Glavni tužilac nije odbio saradnju, razgovor bi bio obavljen sa većim brojem tužilaca.

⁴⁴ Tužioci Barašin, Begović, Bulić, Krnić i Muhib Halilović (koji sada radi kao federalni tužilac).

⁴⁵ Vidi tačku 97., u nastavku.

zamjenici Glavnog tužioca nije povjereno donošenje bilo kakvih odluka,⁴⁶ izuzev onih koje se odnose na najelementarnije administrativne aspekte rada.

41. Prema originalnoj organizacionoj strukturi, Posebni odjel za ratne zločine sastojao se od šest timova od kojih je svaki bio zadužen za određeno geografsko područje na kojem je došlo do oružanog sukoba.⁴⁷ Iako je na internet stranici Tužilaštva još uvijek istaknuta takva struktura, koncept timova kao jedinica upravljanja napušten je u maju 2013. godine, te zamijenjen unutrašnjom podjelom Odjela na tri odsjeka. Prvobitni šefovi odsjeka, Vesna Budimir, Dragan Čorlija i Ibro Bulić, bili su iskusni tužioci. Vesna Budimir napustila je Tužilaštvo BiH, a na njeno mjesto došla je Gordana Tadić.⁴⁸ U augustu 2014. godine, Glavni tužilac zamijenio je tužioce Čorliju i Bulića dvojicom tužilaca bez prethodnog iskustva u procesuiranju ratnih zločina. Osobama koje su razriješene dužnosti nisu saopšteni razlozi razrješenja.⁴⁹
42. Takav postupak znači da aktuelni šefovi odsjeka nisu u mogućnosti dati savjet o bilo kakvom istražnom, dokaznom ili pravnom aspektu procesuiranja ratnih zločina tužiocima čijim su radom dužni rukovoditi, niti raspolažu znanjem potrebnim da bi se mogli oduprijeti pritisku od višeg rukovodstva ili od vanjskih interesnih grupa koje traže podizanje optužnica protiv nisko rangiranih počinilaca.
43. Može se smatrati da se podrazumijeva, imajući u vidu jedinstvene izazove prisutne u oblasti procesuiranja ratnih zločina, da bi trebalo uvesti mentorstvo kao način da se novim tužiocima omogući da zahvaljujući iskusnim tužiocima obogate svoje znanje, ili barem omogućiti, budući da ograničen kancelarijski prostor podrazumijeva potrebu da više osoba dijeli jednu kancelariju, da se novoimenovani tužioci smjeste u iste kancelarije sa iskusnijim kolegama. U pisanom odgovoru na upitnik⁵⁰ navedeno je sljedeće: „nije predviđeno mentorstvo novoimenovanih tužilaca“. Iako je navedena tvrdnja da šefovi odsjeka vrše praćenje rada tužilaca unutar svog odsjeka, jedan od iskusnih tužilaca izjavio je da od njega nikada nije bilo zatraženo da bude mentor mlađim tužiocima, mada su mu se oni povremeno obraćali za savjet. Ovdje treba dodati i stav Glavnog tužioca, prema kojem ne postoje novi ili stari tužioci, te da su

⁴⁶ Ovo je autorici analize postalo posebno uočljivo tokom perioda u augustu 2015. godine, kada je u nekoliko navrata napravljeno više bezuspješnih pokušaja dobijanja saglasnosti Tužilaštva BiH za obavljanje ranije dogovorene analize.

⁴⁷ Jedan tim bio je zadužen za predmete iz Srebrenice, iz 1995. godine.

⁴⁸ Gordana Tadić postala je i zamjenica glavnog tužioca.

⁴⁹ Na pitanje o razlozima razrješenja, zamjenica glavnog tužioca izjavila je da je to bila odluka glavnog tužioca, o kojoj ona sa njim nije razgovarala.

⁵⁰ Vidi Dodatak F – Odgovor na pitanje br. 2.

svi u potpunosti ravnopravni, budući da ih je sve imenovalo VSTV, kao i njegovu tvrdnju da nema pravo određivati sa kim će tužioci raditi, uz napomenu da oni sami moraju zatražiti pomoć, ako ocijene da im je potrebna.

44. Brojni su razlozi zbog kojih je opravdano redovno održavanje sastanaka između odsjeka i šefova odsjeka, a neki od njih su razgovor o predmetima koji se preklapaju u smislu dokaza i/ili pravnih aspekata kao i o mogućnostima unapređenja dosljednosti pristupa u radu na takvim predmetima. Mišljenje prema kojem je svaki tužilac odgovoran za svoje predmete (a koje je, čini se, sastavni dio kulture rada tužilaca u BiH), trebalo bi, prema mišljenju autorice, ustupiti mjesto potrebi izbjegavanja nedosljednosti u radu na pomenutim predmetima.
45. Na pitanje o postojanju prakse ili učestalosti održavanja takvih sastanaka⁵¹ dati su različiti odgovori. Svi iskusni tužioci bili su saglasni u tvrdnji da ne postoji praksa sazivanja sastanaka u svrhu razgovora o tekućim predmetima. Jedan od novoimenovanih tužilaca izjavio je da iako je neslužbeno razgovarao o predmetima sa kolegama, nije postojala praksa održavanja službenih sastanaka. Međutim, bilo je i izjava poput: „redovni sastanci kolegija odsjeka održavaju se jednom mjesečno, a ponekad i češće... uz radne sastanke o optužnicama i razmjeni iskustava⁵²“, i: „u zavisnosti od potrebe, sastanci odsjeka održavaju se dva puta mjesečno“.
46. Zamjenica Glavnog tužioca (koja je, kako je već istaknuto, prisustvovala svim obavljenim razgovorima), uočila je ove neusaglašene odgovore te istakla da je razlika uglavnom prisutna između odgovora iskusnih i novoimenovanih tužilaca, ističući da je manje izražena potreba da iskusni tužioci prisustvuju takvim sastancima. Ne samo da autorica nije saglasna sa takvim stavom (iz razloga iskazanih u tačkama 41. i 42. u gornjem tekstu), već takođe smatra da se evidentni propust u upravljanju odražava u činjenici da zamjenica Glavnog tužioca po svemu sudeći nije bila upoznata sa nekim značajnim informacijama koje su predočili tužioci sa kojima je obavljen razgovor. U drugom razgovoru obavljenom sa njom, zamjenica Glavnog tužioca izjavila je da je za nju bilo korisno da čuje mišljenja tužilaca, uz napomenu da će to dovesti do promjena.

⁵¹ Pojam „kolegij“ korišten je za označavanje službenih sastanaka svih tužilaca, koje saziva glavni tužilac, kao i manjih sastanaka koje sazivaju šefovi odsjeka.

⁵² Tužilac koji je dao ovu izjavu, radio je u istom odsjeku kao i iskusniji kolega koji je rekao da ne postoji praksa održavanja sastanaka.

47. Usaglašena je norma od pet predmeta⁵³ koje tužioci moraju okončati godišnje i za koje moraju podnijeti optužnicu. Tu bi normu bilo moguće ispuniti kada bi svaki tužilac imao na raspolaganju dovoljan broj pomoćnog osoblja, sa posebnim naglaskom na istražiteljima.
48. Međutim, to po svemu sudeći nije slučaj. Svaki od tužilaca sa kojima je obavljen razgovor izjavio je da mora dijeliti vrijeme istražitelja sa kolegama. (Uočeno je da je uobičajeni odnos bio jedan istražitelj na svaka tri tužioca). Osim toga, ostvarenje propisane norme okončanih predmeta takođe zavisi i od obima predmeta povjerenog konkretnom tužiocu. U stvarnosti, svakom tužiocu povjeren je zapanjujuće veliki broj predmeta. Najmanji broj je 30 predmeta, dok je jedan novoimenovani tužilac bio zadužen za čak 130 predmeta, od kojih je samo jedan predmet obuhvatao između 20 i 30 osumnjičenih.
49. Osim toga, bez obzira na postojanje baze podataka koja bi trebala pokazati da li postoji paralelan istražni postupak za isto krivično djelo ili protiv istog počinioca, koji se vodi na nivou okružnih ili kantonalnih tužilaštava, (te unatoč činjenici da je na ovo pitanje svaki tužilac izjavio da su on/ona ili analitičar izvršili pretraživanje baze podataka), čini se da se još uvijek vode takvi paralelni istražni postupci. Jedna od sutkinja opisala je situaciju u kojoj je otkrila (zahvaljujući telefonskom pozivu sudije iz Banja Luke), da je optuženi u predmetu koji se vodi pred Sudom BiH, takođe sudionik postupaka koji se vode u Banja Luci i Livnu⁵⁴.
50. Uz problem nedovoljnog broja istražitelja (koji je dodatno pogoršan problemom sa prilikom sredstava iz IPA fondova)⁵⁵, isti problem uočen zbog nepostojanja mentorstva novoimenovanih tužilaca, prisutan je i sa novim istražiteljima. Istražitelji primljeni u radni odnos 2014. godine raspolagali su samo elementarnim znanjem o istrazi u predmetima ratnih zločina, a iskusniji istražitelji nisu im pružili nikakvu obuku u toj oblasti. Takvi novi istražitelji raspoređeni su na dužnost sa novoimenovanim tužiocima, čime je stvorena klasična situacija, slikovito opisana izrekom prema kojoj „slijepac vodi slijepca“. Dodatni problemi na koje su ukazala dva bivša istražitelja Tužilaštva BiH bili su: nepostojanje odgovarajućeg plana istrage, nedovoljan broj vozila na raspolaganju za obavljanje razgovora sa svjedocima koji nisu u mogućnosti putovati u Sarajevo, nemogućnost dodjele

⁵³ Vidi Poglavlje XI, u nastavku.

⁵⁴ Radilo se o predmetu Tužilaštvo protiv Vrakele i drugih.

⁵⁵ Vidi tačku 13. u gornjem tekstu.

službenih mobilnih telefona, te nedovoljan broj prenosnih računara. Jedan istražitelj takođe je iskazao mišljenje da se predmeti razdvajaju u cilju ostvarenja boljih statističkih pokazatelja.

51. Čini se da ne postoji politika rada unutar Tužilaštva na osnovu koje bi se utvrđivali prioritetni predmeti ili kriteriji za zaključenje predmeta. Tužiocima se prepušta donošenje odluke o utvrđivanju prioritetnih predmeta (uz uvažavanje opštih smjernica)⁵⁶, te o zaključivanju predmeta, jer „svaki tužilac ima svoje vlastito stručno mišljenje“. Ponovno se ističe da ovakvo nepostojanje politike rada doprinosi nedosljednom pristupu odlučivanju, te omogućuje tužiocima da podižu optužnice u jednostavnijim predmetima, bez kršenja politike rada tužilaštva⁵⁷. Takođe je ispravna konstatacija da je ovaj problem dodatno zakomplikovan zbog nedavnog pokretanja disciplinskog postupka protiv bivšeg tužioca Posebnog odjela za ratne zločine zbog navodnog kašnjenja u okončanju rada na predmetu koji spada u kategoriju „manje složenih“ predmeta.
52. Prvo pitanje u Upitniku bilo je koliko tužilaca „**isključivo**“ radi na predmetima ratnih zločina⁵⁸. Na postavljeno pitanje dat je odgovor: 35. Međutim, od 35 tužilaca najmanje je jedan izjavio da radi i na brojnim predmetima u oblasti korupcije. U slučaju da je ovakva praksa još raširenija, onda to predstavlja prepreku rješavanju preostalog broja neriješenih predmeta ratnih zločina, kao i odgovarajućem razmatranju već dodijeljenih predmeta ratnih zločina.
53. Dosljednost je nužna, ne samo u sferi utvrđivanja prioritetnih predmeta ili kriterija za zaključivanje predmeta, već, kao što je to već utvrđeno⁵⁹, i u sferi odgovarajuće kvalifikacije dokaznih i pravnih aspekata predmeta. To ipak nije mišljenje Glavnog tužioca, niti je to mišljenje njegovog prethodnika. Mišljenje koje je Glavni tužilac podijelio sa autoricom je da se on ne želi uplitati u pitanja pravne kvalifikacije, jer je to nešto o čemu odlučuju tužioci, uz napomenu da on ne smatra da postoji potreba za postojanjem službene politike rada kojom bi se jasnije uredila ta oblast.

⁵⁶ Jedan, inače veoma impresivan tužilac, otvoreno je priznao da voli raditi na predmetima protiv nepoznatog počinioca, jer su mu takvi predmeti „zanimljivi“.

⁵⁷ Glavni tužilac iznio je sasvim utemeljeno mišljenje da su svi predmeti složeni u pravom smislu te riječi. Međutim, prema usaglašenoj kategorizaciji predmeta u kojima će se postupak voditi pred Sudom BiH, „složeni“ su oni predmeti koji zadovoljavaju kriterije propisane u Aneksu A Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina.

⁵⁸ Pitanje je namjerno formulisano na ovaj način, zbog informacija predočenih autorici za potrebe izrade prethodnog izvještaja, prema kojima tužioci u entitetima, pored predmeta ratnih zločina, takođe rade i na drugim krivičnim djelima.

⁵⁹ Vidi tačku 23., u gornjem tekstu.

54. Glavni tužilac izjavio je da lično pregleda sve optužnice prije njihovog podizanja. Ukoliko je to uistinu slučaj, razlog za to moglo bi biti vršenje kontrole u cilju otklanjanja grešaka u pisanju optužnice, budući da dosljednost nije nešto čemu se pridaje značaj. Takvi poslovi ne bi trebali biti obuhvaćeni djelokrugom rada glavnog tužioca. Zamjenica Glavnog tužioca izjavila je da se sve optužnice upućuju u kancelariju glavnog tužioca, gdje ih pregleda Glavni tužilac ili neki od njegovih najbližih saradnika. Nije precizirano ko su najbliži saradnici Glavnog tužioca, a zamjenica Glavnog tužioca naknadno je izjavila da ne može sa sigurnošću reći ko vrši pregled optužnica, dodavši da ona dobija saglasnost od Glavnog tužioca. Iako sve optužnice možda podliježu pregledu, tokom analize će se pokazati da takav pregled, ako do njega i dođe, nije posebno efikasan.⁶⁰
55. Iako je, u principu, sasvim ispravno da Glavni tužilac insistira da njegovo osoblje postigne određene rezultate u radu, taj princip mora biti zasnovan na kvalitetu, kao presudnom faktoru. Kao što je o tome već bilo riječi, prema mišljenju sudija, Glavnog tužioca jedino zanima povoljan statistički rezultat koji se ogleda u broju optužnica podignutih za vrijeme njegovog mandata. Jedan od tužilaca je rekao da Glavni tužilac i zamjenica Glavnog tužioca insistiraju isključivo na podizanju optužnica. Drugi tužilac izjavio je sljedeće: „jedino obilježje koje Glavni tužilac i ostali koriste kao osnov za bilo kakav oblik evaluacije je broj podignutih optužnica“. Govoreći o ishodu takvog načina razmišljanja isti tužilac je istakao: „umjesto da radimo na najsloženijim predmetima, mi se bavimo jednostavnim predmetima.“ Glavni tužilac potvrdio je ovo svoje mišljenje izjavivši sljedeće: „Zanimaju me samo rezultati. Sve dok ima rezultata, sve je u redu“.
56. Vrijedi istaći i to da je u augustu 2015. godine Glavni tužilac objavio je Strateški plan čiji je cilj „transformacija Tužilaštva BiH u modernu, efikasnu i učinkovitu organizaciju, čije postojanje opravdava uložena sredstva i koja može doprinijeti jačanju povjerenja javnosti u pravosudni sistem“. Navedeni plan sačinila je konsultantska firma *Agencia*⁶¹.
57. Između augusta i novembra 2015. godine, predstavnici firme *Agencia* uložili su veliki napor da uvjere Glavnog tužioca da se aktivno angažuje na realizaciji predloženog plana. Navedeni plan obuhvatao je obuku osoblja, u cilju razvijanja osnovnih vještina nadzora i rukovođenja, kao i obuku tužilaca i istražitelja u oblasti finansijskog

⁶⁰ Vidi tačku 95., u nastavku.

⁶¹ Vidi tačke 14. i 15., u gornjem tekstu.

kriminala, borbe protiv korupcije i suzbijanja terorizma. Pomenuta nastojanja nisu urodila plodom.

58. Nalazi na koje je ukazala *Agencia* odražavaju gotovo u potpunosti nalaze i zapažanja autorice utvrđene u prethodnim tačkama, a koji se odnose na manjkavosti u pogledu prakse rukovođenja koju provodi najviše rukovodstvo institucije, ograničenih mogućnosti pristupa Glavnom tužiocu, propusta Tužilaštva da utvrdi ili radi na ostvarenju zajedničkih ciljeva, nepostojanja odgovarajuće unutrašnje strukture i nepostojanja prakse pružanja smjernica ili pomoći iskusnijih tužilaca mlađim kolegama.
59. Strategija koju je razradila *Agencia* zasnovana je na cjelovitom pristupu, u cilju rješavanja problema u sferi rukovođenja, koji se odražavaju na sve organizacione jedinice Tužilaštva BiH. Prema mišljenju autorice, bilo bi poželjno da se konkretne preporuke sadržane u ovoj analizi u pogledu rada Posebnog odjela za ratne zločine, sagledaju u kontekstu preporuka koje je dala *Agencia* (kao i u kontekstu preporuka Nadzornog tijela⁶²).

VIII. PRIRODA OPTUŽNICA

60. Četiri najzabrinjavajuća pitanja su:
- Rang počinitelja protiv kojih se vodi postupak pred Sudom BiH;
 - Fragmentiranost predmeta/optuženih;
 - Nedosljednost u pravnoj kvalifikaciji djela i pravnim pitanjima u vezi s komandnom odgovornošću; i
 - Broj optužnica vraćenih na doradu.
61. RANG POČINILACA: U originalnim „Orijentacionim kriterijima“⁶³ za utvrđivanje predmeta u kojima će se postupak voditi pred Sudom BiH, navedeni su primjeri u vezi sa statusnim položajem počinitelja koji zadovoljava utvrđene parametre suda. Takvi počinioci su, između ostalih, pripadnici vojske, policije, političke vođe, komandanti logora, ozloglašene osobe i osobe optužene da su počinile višestruka silovanja. Ostali kriteriji vezani su za prirodu navodno počinjenog djela, npr. ubistvo počinjeno kao dio napada, i posebne kriterije poput pitanja zaštite svjedoka ili drugih složenih pravnih pitanja.

⁶² Vidi tačku 67., u nastavku.

⁶³ „Orijentacioni kriteriji za ocjenjivanje osjetljivih predmeta Jedinice za pravila puta“, iz 2004. godine.

62. Originalni kriteriji naknadno su dopunjeni u tekstu Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, u Aneksu A, a 2011. godine postignut je formalni pisani dogovor između Suda BiH i Tužilaštva BiH, za koji je rečeno da će biti korišten u svrhu razmatranja budućih prijedloga Tužilaštva BiH i rješenja suda o prenošenju vođenja postupka iz nadležnosti Suda BiH, prema odredbama člana 27.a, kao i budućih prijedloga Tužilaštva BiH i rješenja Suda BiH o preuzimanju vođenja postupaka od sudova u entitetima i Suda Brčko distrikta BiH.⁶⁴
63. Iako je, u principu, ovaj dokument pružio korisne smjernice sudijama i tužiocima, kriteriji propisani u dokumentu provedeni su suviše kruto, bez razmatranja drugih važnih okolnosti. Izdvojit ćemo jedan primjer, te navesti poglavlje pod naslovom „Masovna ubistva“, u kojem se navodi da je dogovoreno da će predmeti koji se odnose na smrt do pet žrtava moći biti ustupljeni, dok će predmeti koji se odnose na stradanje više od pet žrtava biti procesuirani pred Sudom BiH. Međutim, može se desiti da je usmrćivanje daleko većeg broja žrtava nastupilo kao posljedica jednog, pravno i faktički gledano, jednostavnog djela, poput paljenja kuće, npr. u takvim okolnostima, ne postoje valjani razlozi zbog kojih ne bi trebalo ustupiti predmet.
64. Isto tako, u istom dokumentu jasno se propisuje u poglavlju pod naslovom: „Svojestvo i uloga počinioaca“, da će predmeti u kojima su počinioци obični pripadnici vojske i policije biti u nadležnosti okružnih i kantonalnih tužilaštava, no bez obzira na navedeni kriterij, postupci protiv takvih počinilaca vode se pred Sudom BiH. Primjer takve prakse demonstriran je u dva predmeta i to: *Tužilac protiv Pajića, Dmitrovića, Krstića i Misića* i *Tužilac protiv Begovića*. Oba predmeta odnosila su se na događaje u logoru Batković iz 1992. godine. Postupak u prvom predmetu vodi se pred Sudom u Bijeljini. Za četiri optužena se navodi da su obavljali komandnu dužnost u sastavu logora. Begović je uhapšen nakon što je glavni pretres u Bijeljini već započeo. U ovom predmetu navodilo se da je optuženi bio raspoređen na dužnost čuvara, te da je bio odgovoran za fizičko zlostavljanje zatvorenika. Unatoč tome, Tužilaštvo BiH podiglo je optužnicu protiv njega, a postupak je vođen pred Sudom BiH.
65. Tužilac koji je podigao optužnicu protiv Begovića objasnio je da je postupio na takav način zbog sastanka koji je održao sa predstavnicima žrtava. Tužilac je izjavio da su predstavnici žrtava rekli da imaju povjerenja u njega, te zatražili da pokrene postupak

⁶⁴ Vidi: „Usaglašeno tumačenje o konkretizaciji kriterija za ocjenu složenosti predmeta“, proisteklo iz Aneksa A Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, usaglašeno između predstavnika Suda i Tužilaštva Bosne i Hercegovine“.

jer im je počinitelj ostao u sjećanju kao najgori od svih. Objašnjenje da je do pokretanja istrage ili podizanja optužnice došlo zbog pritiska grupe žrtava, nažalost nije neuobičajeno, no taj razlog ne opravdava kršenje dogovorenih kriterija o vođenju postupka pred Sudom BiH, ili pred bilo kojim drugim sudom.⁶⁵

66. U analizi 39 optužnica podignutih u predmetima ratnih zločina u periodu od 1. januara do 9. decembra 2015. godine, Stalno vijeće za pregled i ocjenu složenosti predmeta, zaključilo je da 12 predmeta spada u kategoriju manje složenih predmeta, **prema važećoj kategorizaciji**, te da su prema tome ti predmeti trebali biti ustupljeni mjesno nadležnim sudovima.
67. U januaru 2016. godine, Nadzorno tijelo objavilo je izvještaj u kojem je ocijenjen napredak u provođenju Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina u periodu od januara 2009. do juna 2015. godine. U izvještaju je sadržana preporuka u kojoj se kaže da je posebno važno efikasno i transparentno razmotriti kriterije za odabir i utvrđivanje prioriteta predmeta, kako je to utvrđeno Strategijom.⁶⁶ U toku je rasprava o ovom pitanju. U izvještaju je takođe navedeno da Nadzorno tijelo smatra da je primarna dužnost Tužilaštva BiH da napravi jasnu razliku između predmeta manje složenosti i najprioritetnijih predmeta.⁶⁷
68. Kao što je već spomenuto,⁶⁸ Glavni tužilac tokom sastanka sa autoricom istakao je da je za vrijeme trajanja njegovog mandata,⁶⁹ drastično povećan broj podignutih i potvrđenih optužnica.⁷⁰
69. Međutim, ispitivanjem statusa počinitelja dolazi se do zaključka da relativno mali broj počinitelja pripada kategoriji počinitelja koji su bili na rukovodećim pozicijama ili koji su imali komandnu odgovornost. Stiče se utisak da su većina bili niskopozicionirani direktni počinioci zločina, čuvari logora ili pripadnici vojnih ili paravojnih formacija.
70. Prema mišljenju autorice, razlozi za ovakvu pojavu mogu se pripisati gore utvrđenim propustima u rukovođenju, i to:
- a) snažnom naglasku na ostvarenju statistički povoljnih rezultata, i

⁶⁵ Vidi tačku 31., u gornjem tekstu.

⁶⁶ Vidi Poglavlje III (4).

⁶⁷ Vidi preporuku 3. iz izvještaja Nadzornog tijela.

⁶⁸ Vidi tačku 55., u gornjem tekstu.

⁶⁹ Glavni tužilac stupio je na dužnost u februaru 2013. godine.

⁷⁰ Iskazani brojevi pokazatelji bili su, kako slijedi: 2012.: 24 optužnice protiv 42 optuženih, 2013.: 26 optužnica protiv 50 optuženih, 2014.: 57 optužnica protiv 119 optuženih.

b) činjenici da novoimenovani tužioci ne poznaju dovoljno pravne koncepte komandne odgovornosti i udruženog zločinačkog poduhvata, te da nemaju dovoljno savjetodavne podrške iskusnijih kolega.

71. Imajući u vidu činjenicu da sudije imaju ovlaštenje da narede ustupanje predmeta koji ne zadovoljavaju kriterije za vođenje postupka pred Sudom BiH, mišljenje je autorice da bi sudije Suda BiH trebalo da budu aktivnije angažovani u ovom pogledu.⁷¹

72. **FRAGMENTACIJA:** Ovaj pojam označava praksu podizanja više različitih optužnica koje se odnose na isti događaj, i/ili podizanja više optužnica protiv iste osobe.

73. Najveći problemi koji proističu iz takve prakse su:

- Rasipanje resursa;
- Potreba da svjedoci svjedoče o traumatičnim iskustvima više puta;
- Procesuiranje optuženog za jedan događaj optuženom može omogućiti da izbjegne krivičnu odgovornost za učešće u drugim teškim krivičnim djelima, koja je počinio zajedno sa drugim osobama;⁷² i
- Uskraćivanje prilike sudijama da sagledaju širu sliku događaja i kontekst jednog ili više krivičnih djela koja se optuženom stavljaju na teret, što u slučaju osuđujuće presude otežava utvrđivanje stepena odgovornosti optuženog, u svrhu izricanja kazne.

74. Sudije su pružili detaljne informacije o predmetima, kako u fazi optuženja, tako i u istražnoj fazi⁷³, čime je nedvojbeno utvrđeno da je postojala pojava fragmentacije. Primjeri ovakve pojave mogu se pronaći u nizu optužnica podignutih protiv pojedinačnih počinitelja u vezi sa događajima u kasarni „Viktor Bubanj“ i optužnica podignutih protiv Ibrahima Demirovića. Prva optužnica podignuta je u septembru 2014. godine protiv Demirovića, Enesa Čurića i još trojice počinitelja,⁷⁴ na osnovu optužbi za događaje u Potocima u Mostaru iz jula 1993. godine. Mjesec dana kasnije, tačnije 16. oktobra 2014. godine, isti tužilac podigao je optužnicu samo protiv

⁷¹ Vidi Poglavlje IX, u nastavku.

⁷² Ovo pitanje predstavlja ozbiljan problem u RS-u, u kontekstu presude (od 22.11.2012. godine) Vrhovnog suda RS-a u predmetu *Tužilaštvo protiv Dmičića i Brkića*. Primjenjujući princip *ne bis in idem* (načelo u krivičnom pravu prema kojem se jednoj osobi ne može suditi dva puta za isto krivično djelo), Sud je odlučio da je optuženi Dmičić ranije osuđen za ratni zločin nad civilnim stanovništvom, te da prema tome ne može biti proglašen krivim u drugom, odvojenom postupku, za isto krivično djelo, iako je činjenični osnov bio različit.

⁷³ Pojava fragmentacije predmeta u istražnoj fazi odnosila se na pojavu paralelnih istražnih postupaka Tužilaštva BiH i nekog od kantonalnih tužilaštava.

⁷⁴ Tužilac protiv Čurića i drugih, KTRZ 0009529 14.

Demirovića.⁷⁵ Optužbe iz naknadne optužnice odnosile su se na iste događaje obuhvaćene ranije podignutom optužnicom.

75. Međutim, takođe treba uvažiti i činjenicu da možda postoje opravdani razlozi za pojavu fragmentacije. Dvije optužnice podignute su u vezi sa zločinima počinjenim na području Kalinovika. U novembru 2007. godine, tužilac je podigao optužnicu protiv tri osobe (Tužilac protiv Bundala, Zeljaje i Askrabe). U februaru 2008. godine, podigao je optužnicu protiv Krste Savića i Milka Mucibabića, koja je takođe bila vezana za zločine na istom području. Drugi predmet nesumnjivo je zadovoljavao kriterije za vođenje postupka pred Sudom BiH, jer je Savić bio na dužnosti načelnika Centra službe bezbjednosti u Trebinju 1992. godine. Autorica je zatražila obrazloženje od tužioca. Tužilac je pojasnio da je razlog za razdvajanje predmeta sadržan u činjenici da djela počinjena u Kalinoviku predstavljaju samo dio predmeta protiv Savića, te da bi spajanjem sa predmetom protiv Bundala došlo do znatnog povećanja trajanja i složenosti postupka.⁷⁶ Ovo obrazloženje je valjano.
76. 30. septembra 2010. godine, isti tužilac podigao je optužnicu protiv Slavka Lalovića. Lalović je bio pripadnik snaga rezervnog sastava policije, pri Stanici javne bezbjednosti u Kalinoviku. Radio je na obezbjeđenju zgrade Osnovne škole „Miladin Radojević“ i bio je optužen da je pripadnicima vojske omogućio da uđu u prostorije i vrše nasilje nad civilima koji su bili nezakonito zatvoreni u prostorijama škole.
77. Sedmicu kasnije, tačnije, 7. oktobra 2010. godine, tužilac je podigao optužnicu protiv Milana Perića i trojice drugih počinitelja, na osnovu istog niza događaja. Prema optužnici, četiri optužena bili su pripadnici snaga policije pri Stanici javne bezbjednosti u Kalinoviku, optuženi za nezakonito hapšenje civila i njihovo odvođenje u prostorije Osnovne škole „Miladin Radojević“ i logor „Barutni magacin“ u Kalinoviku, gdje je ubijena većina zatočenih osoba.
78. Obrazloženje tužioca za razdvajanje predmeta bilo je da je, iako su oba predmeta proistekla iz predmeta protiv Bundala, Lalović bio unutar logora, dok su ostali bili izvan, uz napomenu da nije postojala dovoljna uzročna veza između dva skupa optužbi. Samo četiri ili pet svjedoka bilo je zajedničko za oba postupka, a po mišljenju tužioca, postupak protiv Lalovića bio bi neopravdano prolongiran za vrijeme potrebno da dokazi ukažu na druge optužene. Iako postoje faktori koji govore

⁷⁵ Tužilac protiv Demirovića KTRZ 0009567 14.

⁷⁶ Treba istaći da je jedan od sudija koji je učestvovao u postupku protiv Bundala, pozitivno ocijenio postupak, istakavši da je bio usmjeren na pitanja komande i kontrole.

u prilog spajanja predmeta u ovom slučaju, ovo prema mišljenju autorice nije jasan primjer fragmentiranja predmeta isključivo u interesu povećanja norme, u smislu broja podignutih optužnica.

79. Još jedan primjer ovakve prakse na koji su ukazali sudije ogledao se u predmetima *Tužioca protiv Tepića* i *Tužioca protiv Dukića*⁷⁷ (oba predmeta odnosila su se na događaje u zatvoru u Kotor Varoši tokom 1992. godine). Prva optužnica podignuta je u decembru 2013. godine, a druga u septembru 2014. godine. Objašnjenje tužioca bilo je da je u vrijeme podizanja optužnice protiv Tepića, Dukić još uvijek bio tretiran kao nepoznati počinitelj, čiji je identitet otkriven tek kasnije. Iz tog razloga bilo je prekasno za spajanje sa predmetom protiv Tepića. Optužnicu je potvrdio Sud BiH, a predmet je potom ustupljen Okružnom sudu u Banja Luci.
80. Ovaj primjer, u određenom smislu upućuje na valjano obrazloženje. Međutim, prema mišljenju autorice, ovo nije najbolji primjer upotrebe ograničenih resursa Tužilaštva BiH i Suda BiH, imajući u vidu činjenicu da je osoba protiv koje je vođen postupak pripadala grupi počinitelja nižeg ranga, kao pripadnik rezervnog sastava policije i čuvar u zatvoru.
81. Fragmentacija predmeta na ovaj način ima i dodatne posljedice, (na što su ukazali i sudija⁷⁸ i branitelj), koje se ogledaju u odbijanju tužilaca da odbrani daju na uvid materijale koji su bili dostupni ili koji su priloženi kao dokazi u jednom predmetu, ali koji nisu uvršteni u dokaze za vrijeme suđenja⁷⁹ u odvojenom, ali geografski i vremenski povezanom predmetu, a koji mogu biti od pomoći u pripremi odbrane u drugom predmetu.
82. Iako sudije, u interesu prevazilaženja ovog problema, imaju na raspolaganju mogućnost spajanja postupaka⁸⁰ (kao što je bio slučaj u nekim predmetima), tu mjeru sve je teže primijeniti što je duže vrijeme proteklo između podizanja dviju ili više optužnica.
83. NEDOSLJEDNOST U PRAVNOJ KVALIFIKACIJI KRIVIČNIH DJELA: Ovo pitanje odnosi se na izostanak bilo kakvog valjanog razloga za podizanje optužnice za

⁷⁷ KTRZ 0008858 14.

⁷⁸ Ova primjedba odnosila se na predmet Tužilac protiv Darka Dolića [SI 1K003433], u kojem su optuženom stavljena na teret djela silovanja. Optuženi je oslobođen. Sudija je izjavio da je sudsko vijeće u konkretnom predmetu imalo obavezu, na insistiranje branitelja, izvršiti uvid u spis u povezanom predmetu.

⁷⁹ Pravo odbrane da pregleda spise i dokumentaciju u toku istrage (član 47. Zakona o krivičnom postupku), kao i nakon podizanja optužnice (član 226. Zakona o krivičnom postupku), izgleda da se ne primjenjuje u fazi glavnog pretresa.

⁸⁰ Član 25. Zakona o krivičnom postupku.

zločine počinjene u istom području i u istom vremenskom periodu, koji se u jednom predmetu kvalifikuju kao zločini protiv čovječnosti, a u drugom kao ratni zločini. Posebno su uočljive logičke manjkavosti u slučajevima kada su i područje i počinjena djela već bila predmet brojnih presuda MKSJ-a ili Suda BiH, u kojima su kvalifikovana kao zločini protiv čovječnosti. Sudije ovo pitanje ističu, što je prema mišljenju autorice ispravno, kao najozbiljnije pitanje, jer za rezultat ima nejednak tretman optuženih.⁸¹ Za žaljenje je konstatacija koju je iskazao Glavni tužilac, prema kojoj: „kvalifikacija [krivičnih djela] nije važna – jedino što je važno su [činjenice iz] optužnice“.

84. Ovaj problem javio se u prevelikom broju slučajeva, što ćemo potkrijepiti sa nekoliko primjera. Predmet *Tužilac protiv Gorana Mrđe i drugih* odnosi se na događaje iz Sanskog Mosta, koji su se odigrali 1992. godine. Optuženima (za koje se tvrdilo da su bili nisko rangirani pripadnici snaga VRS-a⁸²) stavljeni su na teret krivična djela ratnog zločina. Osim što su ovi zločini u brojnim postupcima pred MKSJ-om kvalifikovani kao zločini protiv čovječnosti, kao što je to bio slučaj u predmetima: *Tužilac protiv Brđanina*, *Tužilac protiv Krajišnika*, *Tužilac protiv Stanišića (Mićo) i Župljanina*, već je i u predmetima *Tužilac protiv Vručinića* i *Tužilac protiv Basare i Aničića*,⁸³ Tužilaštvo BiH djela kvalifikovalo kao zločine protiv čovječnosti. U predmetu *Tužilac protiv Nedeljka Đukića*⁸⁴, optuženom (koji je bio pripadnik rezervnog sastava policije Stanice javne bezbjednosti u Kotor Varoši, a od septembra 1992. godine, čuvar u zatvoru u Kotor Varoši) su stavljeni na teret ubistva i premlaćivanje zatvorenika, kao ratni zločin. Ponovo ističemo da su u brojnim predmetima u kojima je vođen postupak pred MKSJ-om, događaji iz Kotor Varoši kvalifikovani kao zločini protiv čovječnosti, a u predmetu *Tužilac protiv Tepića i drugih*⁸⁵ Tužilaštvo BiH optuženima je na teret stavilo zločine protiv čovječnosti.

⁸¹ Na ovaj problem ukazali su sudije na sastanku (održanom 9. jula 2014. godine) Stalnog vijeća za pregled i ocjenu složenosti predmeta i Radne grupe Tužilaštva BiH kojom je predsjedavala Gordana Tadić. Prema zapisniku, sutkinja Kreho „informisala je Radnu grupu da nekoliko optužnica sadrži netačne pravne kvalifikacije krivičnih djela, navodeći da su djela optuženih osoba kvalifikovana kao ratni zločini, iako opis činjeničnog stanja upućuje na zaključak da počinjena djela sadrže elemente zločina protiv čovječnosti“.

⁸² Iako optuženi za teška krivična djela ubistava, silovanja i fizičkog zlostavljanja, na osnovu činjenica i svojstva počinilaca, ovaj postupak mogao je biti vođen pred nadležnim entitetskim sudom, umjesto pred Sudom BiH.

⁸³ Optuženi u ovim predmetima bili su šef Stanice javne bezbjednosti Sanski Most, komandant 6. sanske brigade i komandant Opštinskog štaba teritorijalne odbrane Sanskog Mosta.

⁸⁴ KRTZ 0008858 14 optužnica od 30.9.2014. godine.

⁸⁵ KTRZ 000 4543 06. Optužnica podignuta 17.1.2014. Tepić je bio šef Stanice javne bezbjednosti Kotor Varoš.

85. Iako nema sumnje da je Presuda Evropskog suda za ljudska prava u predmetu *Maktouf i Damjanović protiv Bosne i Hercegovine*⁸⁶ dovela do kontroverzi i rezultirala pokretanjem postupka pred Ustavnim sudom, postupak je uglavnom bio ograničen na pitanje kazne. Evropski sud za ljudska prava istakao je da njegov zadatak nije bio da utvrđuje *in abstracto* da li je retroaktivna primjena Krivičnog zakona iz 2003. godine u predmetima ratnih zločina bila u suprotnosti sa odredbama člana 7. To pitanje trebalo je sagledati za svaki predmet ponaosob, uzimajući u obzir specifične okolnosti svakog predmeta, u nastojanju da se ocijeni da li su domaći sudovi primjenjivali zakon čije su odredbe bile povoljnije za okrivljenog.
86. Svim tužiocima sa kojima je obavljen razgovor postavljeno je pitanje o kriterijima koje su primjenjivali prilikom donošenja odluke o tome da li će određeno djelo kvalifikovati kao zločin protiv čovječnosti, ili pak kao ratni zločin. Na osnovu toga, jasno su uočeni sljedeći problemi:
- a) Nedovoljno razumijevanje pravnih elemenata potrebnih za dokazivanje zločina protiv čovječnosti. Jedan tužilac izjavio je sljedeće: „O optužbi odlučujem na osnovu namjere počinioca.“ Drugi je izjavio: „Osim ukoliko se radi o komandnoj odgovornosti, optužnicu bih podigao po starom zakonu, jer je on povoljniji za optuženog.“ Treći (iskusni) tužilac, govoreći o konkretnom predmetu, rekao je da nije okvalifikovao djelo kao zločin protiv čovječnosti, jer se radilo o izolovanom incidentu.
 - b) Percepcija da je zločine protiv čovječnosti teže dokazati. Isti tužilac koji je smatrao da se samo u predmetima koji uključuju komandnu odgovornost treba primjeniti KZ BiH izjavio je i sljedeće: „Lakše je podići optužnicu za ratne zločine jer je postupak jeftiniji, kraći i brži,“ i
 - c) Razmatrani su faktori koji ne bi trebali imati nikakvu ulogu u donošenju odluke. Jedan od tužilaca izjavio je da postoji mogućnost da tužioci nekome čine uslugu ili da se boje da bi neko [u području u kojem žive] mogao doći do saznanja o načinu kvalifikovanja krivičnog djela.
87. Dva predmeta posebno vjerno ilustruju pitanja nabrojana u gornjem tekstu. 15. jula 2015. godine, pred Sudom BiH podignuta je optužnica za ratne zločine u predmetu protiv Nikole Savića, pripadnika VRS, koji je optužen da je išao u selo Dušće na području opštine Višegrad, gdje je u maju 1992. godine, ukrao nakit i novac od žene

⁸⁶ 2312/08 i 34179/08. Presuda od 18.7.2013.

bošnjačke nacionalnosti, koju je potom silovao i seksualno zlostavljao. 16. jula 2015. godine, drugi tužilac podigao je pred Sudom BiH optužnicu za ratne zločine protiv Nenada Komada, pripadnika VRS, koji je optužen za ubistvo civila bošnjačke nacionalnosti u selu Kosovo Polje u opštini Višegrad.

88. Sudija zadužen za potvrđivanje vratio je obje optužnice. Za vraćanje optužnica navedeni su sljedeći razlozi:

- Propust u predocjenju odgovarajućih dokaza koji zadovoljavaju zakonska obilježja navodnih djela;
- Traženje obrazloženja za kvalifikaciju počinjenih djela kao ratnih zločina, unatoč činjenici da su događaji i zločini počinjeni u Višegradu 1992. godine u brojnim presudama MKSJ-a i Suda BiH u predmetu *Tužilac protiv Momira Savića*, kvalifikovani kao zločini protiv čovječnosti; i
- U pogledu optužnice protiv *Komada*, sudija je ukazao na činjenicu da je isti tužilac podigao optužnicu u predmetu *Tužilac protiv Dragana Šekarića*⁸⁷, za iste događaje koji su se odigrali u selu Kosovo Polje, s tim da je to djelo kvalifikovano kao zločin protiv čovječnosti.⁸⁸

89. Prema mišljenju autorice, imajući u vidu svojstvo optuženih i prirodu djela koja su im stavljena na teret, niti jedan od predmeta nije zadovoljio kriterije za vođenje postupka pred Sudom BiH. Oba predmeta trebalo je ustupiti drugom sudu prije podizanja optužnice. Sasvim je jasno da je optužene trebalo teretiti za zločine protiv čovječnosti. Iz navedenog slijedi da je logično da je isti tužilac trebao biti zadužen s oba predmeta.

90. Na pitanje o predmetu protiv Komada, postupajući tužilac izjavio je sljedeće: „Naišao sam na ovaj incident dok sam provodio istragu u drugom predmetu. Formirao sam spis i dobio saglasnost glavnog tužioca [za podizanje optužnice]. Lakše je voditi postupak u predmetu ratnog zločina. Takav postupak je jeftiniji, kraći i brži. Ne slažem se sa tvrdnjom da mora postojati dosljednost u optuživanju. Norma je imala značaj pri donošenju odluke. Mi moramo ispuniti normu – to je poput karcinoma.“ U pogledu predmeta protiv Nikole Savića, postupajući tužilac dao je gotovo identičan

⁸⁷ Optuženi je u februaru 2015. godine proglašen krivim za ubistvo i silovanje počinjeno u selu Kosovo Polje u opštini Višegrad u junu 1992. godine, te mu je izrečena kazna zatvora u trajanju od 14 godina (povećana na 17 godina nakon okončanja žalbenog postupka).

⁸⁸ Odbijene su obje žalbe tužioca. Dostavljena je nova optužnica u predmetu protiv Komada, koja je potvrđena. Predmet je potom ustupljen Okružnom sudu u Istočnom Sarajevu, a suđenje je počelo u februaru 2016. Nema dodatnih informacija o statusu predmeta protiv Savića.

odgovor, rekavši sljedeće: „Nisam podigao optužnicu za zločine protiv čovječnosti jer se radilo o izolovanom incidentu. Ne mora postojati dosljednost u optuživanju. Rad na predmetu protiv nisko rangiranog optuženog ne oduzima mi vrijeme potrebno za rad na složenijim predmetima. To je bio samo dio istrage u drugom, većem predmetu.“

91. Već je zabilježeno mišljenje glavnog tužioca o pitanju nedosljednosti u optuživanju⁸⁹, no on je još izjavio i to da „pravna kvalifikacija [tužilaca] nije obavezujuća za sud, jer sud može izvršiti prekvalifikaciju [optužbi].“ Ne čini se da postoji realan osnov za takve tvrdnje. Prema odredbama Zakona o krivičnom postupku iz 2003. godine, ovlasti sudija u pogledu optužnica, ograničene su odredbama propisanim u članu 228. Tužilaštvu je prema odredbama člana 275. data mogućnost izmjene optužnice na glavnom pretresu. U praksi se podrazumijeva da, iako postoji mogućnost izmjene optužnice, te dopune veoma su rijetko suštinske po svojoj prirodi.
92. Iako je sudijama prema odredbama člana 285. Zakona o krivičnom postupku dopušteno da u svojoj presudi izmijene pravnu kvalifikaciju, u praksi je gotovo nemoguće ratni zločin promijeniti u zločin protiv čovječnosti, jer se elementi dvaju djela znatno razlikuju. Veoma je mala vjerovatnoća da će dokazi uputiti na zaključak da su krivična djela predstavljala dio rasprostranjenog ili sistematskog napada te da je optuženi bio svjestan činjenice da njegovi postupci predstavljaju dio tog napada.
93. BROJ PODNESENIH OPTUŽNICA VRAĆENIH NA DORADU: U određenom smislu može se tvrditi da statistika govori sama za sebe. Tokom 2015. godine podignuto je 60 optužnica za ratne zločine protiv 135 osoba.⁹⁰ Od ukupnog broja optužnica, potvrđena je 51, dvije su odbijene, dok je sedam ustupljeno prije potvrđivanja optužnice. Od ukupnog broja potvrđenih optužnica, 29 je potvrđeno bez vraćanja, 22 su vraćene na ispravku („konsolidaciju“), od kojih je pet vraćeno dva puta, a njih 17 jednom.⁹¹ Neki od primjera optužnica vraćenih 2014. i 2015. godine su *Tužilac protiv Begovića*⁹² (vraćena četiri puta prije potvrđivanja), *Tužilac protiv Radisića*⁹³ (vraćena tri puta prije potvrđivanja), *Tužilac protiv Maksimovića*⁹⁴

⁸⁹ Vidi tačku 53., u gornjem tekstu.

⁹⁰ U periodu između 9. i 31. decembra podignuta je 21 optužnica.

⁹¹ Tokom 2014. godine zabilježeni su sljedeći pokazatelji: 60 podignutih optužnica, 24 potvrđeno bez vraćanja, 33 potvrđeno nakon vraćanja od čega su 22 vraćene na doradu jednom, 8 je vraćeno dva puta, dvije optužnice vraćene su na doradu tri puta, a jedna je vraćena četiri puta. Ove statističke pokazatelje dostavio je Sud BiH.

⁹² KTRZ 0004278 05 (2014).

⁹³ KTRZ 0002701 07 (2014).

⁹⁴ KTRZ 0000683 08 (2015).

(vraćena dva puta prije potvrđivanja) i *Tužilac protiv Andabaka i drugih*⁹⁵ (vraćena dva puta prije potvrđivanja).

94. Kao što je već istaknuto ranije,⁹⁶ broj podignutih optužnica pada u drugi plan ako većina predmeta ne ulazi u kategoriju najstroženijih predmeta, koje je potrebno okončati do decembra 2015. godine. Zabrinjava i višestruko vraćanje optužnica na doradu, jer to i sudijama i tužiocima nameće potrebu korištenja ograničenih resursa za potrebe ispravki, i dovodi do dodatnih kašnjenja u procesuiranju predmeta ratnih zločina.

95. Razlozi za vraćanje optužnica mogu biti sažeti kako slijedi:

- Propust tužioca da opiše djelo iz kog proizlaze zakonska obilježja krivičnog djela;
- Dostavljeni dokazi ne potkrepljuju navode optužnice;
- Propust u dostavljanju/preciziranju/navođenju relevantnih dokaza koji potkrepljuju navode optužnice;
- Propust u preciziranju uloge učesnika u navodnom udruženom zločinačkom poduhvatu;
- Nepostojanje jasnoće i preciznosti, u činjeničnom opisu krivičnih djela;
- Pogreške u navođenju imena;
- Navođenje imena zaštićenog svjedoka.

96. Prema mišljenju sudija, razlozi koji dovode do problema nabrojanih u prethodnom stavu su:

- Dostavljanje optužnica prije okončanja istraga, zbog insistiranja Glavnog tužioca na podizanju optužnica; i
- Nedovoljno razumijevanje zakonskih obilježja djela i kako ih treba dokazivati.

Navedena mišljenja sudija dijele i neki od bivših zaposlenih Tužilaštva BiH. Jedan od njih, rekao je da novoimenovani tužiocci posjeduju tako skromno znanje, da jedan od njih nije uvidio da dokazi koji se odnose na konkretan zločin, na način kako je to opisano u optužnici, taj zločin kvalifikuju kao mučenje, a ne kao nečovječno postupanje.

⁹⁵ KTRZ 0000366 06 (2015).

⁹⁶ Vidi tačku 71., u gornjem tekstu.

97. Prema mišljenju Glavnog tužioca i nekoliko drugih tužilaca, problem je u sudijama. Glavni tužilac izrazio je mišljenje da sudije ne poznaju pravo i da se žale da ih Tužilaštvo zatrpava poslom. Glavni tužilac iznio je i zapažanje da sudije pregledu optužnica pristupaju vrlo detaljno, čak i sitničavo. Jedan od tužilaca izjavio je da je optužnica vraćena iz razloga što joj nije bio priložen originalni dokument, te što u listi dokaza nije bilo decidno navedeno sredstvo korišteno za fizičko zlostavljanje žrtve.⁹⁷
98. Prema mišljenju autorice, mnogi od utvrđenih problema, u određenoj mjeri bi se mogli izbjeći da postoji praksa redovnog održavanja sastanaka radnih grupa Suda BiH i Tužilaštva BiH. Prema izjavama sudija, do imenovanja Gorana Salihovića na dužnost, redovno su održavani sastanci sudija Stalnog vijeća i Radne grupe Tužilaštva BiH, u svrhu rasprave o opštim problemima u oblasti procesuiranja ratnih zločina. Nakon njegovog imenovanja, održana su samo dva sastanka, od kojih je posljednji održan u julu 2014. godine⁹⁸. Nije bilo dodatnih službenih sastanaka sve do nedavno.
99. Sudije su izjavili da se svi zahtjevi za održavanje sastanaka zanemaruju. Glavni tužilac izjavio je da nije upoznat sa zahtjevima za održavanje sastanaka, uz napomenu da je u svakom slučaju neprimjereno da se o optužnicama vodi razgovor između sudija i Tužilaštva BiH, dodavši sljedeće: „Predsjednica Kreso ne može na taj način razgovarati o optužnicama. Ona ih može vratiti, ili odbiti“. Iako možda nije primjereno razgovarati o konkretnim predmetima tokom sastanaka, autorici teksta se čini da bi, u interesu uvođenja dobre prakse, redovno održavanje takvih sastanaka, u svrhu razgovora o opštim principima, moglo dovesti do stvarnih i konkretnih poboljšanja.
100. Nakon ove pauze, u decembru 2015. godine održan je sastanak dviju radnih grupa. Zapisnik sa sastanka nije predložen na uvid.

⁹⁷ O obimu detalja u činjeničnom opisu zločina koji, po svemu sudeći, zahtijevaju sudije, bit će više riječi u Poglavlju XII, u nastavku.

⁹⁸ Prema zapisniku sa sastanka održanog 9. jula 2014. godine, među temama o kojima je bilo riječi na sastanku bili su i praksa drugih sudova da okrivljene osobe krivično gone za djela koja se tretiraju kao obična krivična djela, iako činjenice ukazuju da se radi o ratnim zločinima; strateški prioriteta u oblasti procesuiranja krivičnih djela; praksa Tužilaštva BiH da određena krivična djela kvalifikuje kao ratne zločine, a ne kao zločine protiv čovječnosti; te pitanja zaštite svjedoka.

IX. PREOSTALI NERIJEŠENI PREDMETI I UŠTUPANJE PREDMETA NA OSNOVU ČLANA 27.A ZAKONA O KRIVIČNOM POSTUPKU

101. Prema zapažanjima iz izvještaja Misije OSCE-a u BiH, u julu 2013. godine, Tužilaštvo BiH imalo je ukupno 682 neriješena KTRZ predmeta. Do kraja juna 2015. godine, ovaj je broj povećan na ukupno 725 KTRZ predmeta protiv 5205 osumnjičenih. Od ukupnog broja predmeta, 375 je bilo u fazi istrage, dok je 350 bilo u fazi prijave. Do 31. decembra 2015. godine, broj preostalih predmeta smanjen je na 672, što predstavlja smanjenje od 1,5% u odnosu na početni broj zabilježen 2013. godine⁹⁹.
102. Ovaj obrazac upućuje na zaključak da, uz zadržavanje postojeće prakse rada Suda BiH i Tužilaštva BiH, postoji velika vjerovatnoća da nikada neće biti ostvareno bilo kakvo stvarno smanjenje broja predmeta ratnih zločina, niti će doći do ostvarenja ciljeva zacrtanih u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina.
103. Ova nemogućnost značajnog smanjenja broja preostalih predmeta rezultat je više faktora, među kojima treba istaći obavezu propisanu odredbama člana 216. Zakona o krivičnom postupku, koji propisuje sljedeće: „*Tužilac naređuje sprovođenje istrage ako postoje osnovi sumnje da je izvršeno krivično djelo*“. Međutim, tužilac takođe ima mogućnost, prema odredbama člana 216., stav 4., donijeti odluku o nesprovođenju istrage „*ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje*“. Moglo bi se reći da tužiocima na svim nivoima u nedovoljnoj mjeri pribjegavaju korištenju ove mogućnosti kada dobiju krivičnu prijavu za ratne zločine počinjene od strane nepoznatog počinioca (KTN-RZ), ili kada je u slučaju prijave za ratne zločine protiv poznatog počinioca (KT-RZ) takođe poznato da se počinitelj nalazi izvan teritorije nadležnosti, uz slabe izgleda za izručenje.
104. Problemi u vezi sa optužnicama, o kojima je bilo riječi u Poglavlju VIII u gornjem tekstu, u značajnoj se mjeri odražavaju na broj preostalih neriješenih predmeta. Nepotrebno utrošeno vrijeme i resursi na istrage, potvrđivanje optužnica (uključujući tu i postojanje više optužnica protiv istog počinioca ili za ista djela koja je počinilo više počinitelja), te vođenje postupaka protiv nisko pozicioniranih počinitelja, dovode do iscrpljivanja raspoloživih resursa Tužilaštva BiH i Suda BiH, koji bi trebali biti iskorišteni za rješavanje najsloženijih predmeta.

⁹⁹ Vidi tabelu sa statističkim podacima, u Dodatku H.

105. Ustupanje i preuzimanje¹⁰⁰ predmeta od sudova u entitetima tijesno su povezani sa ovim pitanjem. Kao što je već istaknuto,¹⁰¹ kriteriji za odabir predmeta na kojima će raditi Tužilaštvo BiH i Sud BiH vrlo su pojednostavljeni i potrebno ih je hitno preformulisati kako bi preostali samo najsloženiji predmeti. Sličnu pažnju potrebno je posvetiti i postupku za ustupanje predmeta.
106. Sudije su izrazile prigovor zbog činjenice da Tužilaštvo BiH pribjegava podnošenju zahtjeva za ustupanjem predmeta samo nakon ili istovremeno sa podnošenjem optužnice na potvrđivanje. Kao rezultat takve prakse, javljaju se dvije manjkavosti i to:
- a) Već je utrošeno vrijeme, i bit će ga utrošeno još, na rad na optužnici; i
 - b) Ukoliko dođe do ustupanja, tužilaštvo kojem je dodijeljen predmet dovedeno je pred svršen čin u pogledu istrage i optužnice na kojima nije radio niti jedan od službenika tog tužilaštva.¹⁰²
107. Tužilaštvo BiH iznijelo je oprečan stav tumačeći da ukoliko se ustupanje predmeta izvrši prije okončanja istrage, sudije odbijaju zahtjev za ustupanjem predmeta, jer je tek nakon okončanja istrage moguće ocijeniti da li se radi o predmetu u kojem će se postupak voditi pred Sudom BiH.
108. Kao što je već istaknuto,¹⁰³ sudije su pokrenuli inicijativu za dopunu kriterija za odabir predmeta u kojima će se postupak voditi pred Sudom BiH. Nedavno su uočeni ohrabrujući pomaci koji upućuju na zaključak da bi i proces ustupanja predmeta mogao biti unapređen na sličan način. Kao što je istakla Misija OSCE-a u BiH¹⁰⁴, krajem 2015. godine sudije su počeli ustupati predmete nakon podizanja optužnice od Tužilaštva BiH, ali **prije** njenog potvrđivanja. Prednosti ovakve prakse su očigledne, i ogledaju se u činjenici da zahvaljujući njoj i Sud BiH i Tužilaštvo BiH troše manje resursa na rješavanje pitanja u vezi sa optužnicom, dok s druge strane, nadležno tužilaštvo kojem je ustupljen predmet, ima priliku odlučiti o potrebi provođenja dodatnih istražnih radnji kao i o obliku optužnice.

¹⁰⁰ 2015. godine, Sud BiH preuzeo je 12 predmeta.

¹⁰¹ Vidi tačku 67., u gornjem tekstu.

¹⁰² Još jedna zamjerka nastala kao posljedica takve prakse ogleda se u činjenici da se tužiocu koji je sačinio optužnicu protiv optužene osobe pripisuju zasluge za ostvarenje norme, dok tužilac koji će zastupati optužnicu pred sudom nema u tom pogledu nikakvih zasluga.

¹⁰³ Vidi tačku 67., u gornjem tekstu.

¹⁰⁴ „Radni dokument: Ustupanje predmeta prije potvrđivanja optužnice“, 2. februar 2016. godine. Statistički pokazatelji navedeni u ovoj analizi ukazuju na činjenicu da je tokom 2015. godine Sud BiH donio 39 odluka o ustupanju predmeta. Od 39 odluka, odbijen je zahtjev u ukupno 7. Od ukupnog broja, Tužilaštvo je podnijelo zahtijev u 24 predmeta, odbrana je podnijela zahtijev u 4 predmeta, dok je Sud BiH na svoju inicijativu ustupio 11 predmeta.

109. Ova praksa podržana je na sastanku održanom 12. februara 2016. godine, kojem su, između ostalih, prisustvovali predstavnici Suda BiH, Tužilaštva BiH, predstavnici okružnih i kantonalnih sudova i tužilaštava, te predstavnici VSTV-a.

X. ZAŠTITA SVJEDOKA I PREDMETI SEKSUALNOG NASILJA

110. Problemi u oblasti zaštite svjedoka toliko su razgranati i složeni (zbog čega su već bili predmetom znatnog broja detaljnih analiza¹⁰⁵), te zbog toga nije moguće uraditi ništa više od navođenja nekih od očiglednih efekata koje ti problemi imaju na postupke i preostali broj neriješenih predmeta ratnih zločina.

111. Članom 1. Zakona o programu zaštite svjedoka¹⁰⁶ iz 2014. godine, propisuje se sljedeće: *„Namjena ovog zakona je da osigura efikasnu zaštitu svjedoka u toku i nakon krivičnog postupka kako bi se svjedoku omogućilo slobodno i otvoreno svjedočenje u krivičnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine“.*

112. Iz toga slijedi da navedeni program ne obuhvata predmete u postupku pred kantonalnim ili okružnim sudovima. Prema tome, svaki predmet u kojem je došlo do svjedočenja uz primjenu zaštitnih mjera u postupku pred MKSJ-om, ili predmet u kojem je jasno da će biti nužna primjena zaštitnih mjera, morat će se voditi u postupku pred Sudom BiH, bez obzira na prirodu predmeta ili rang počinioaca.

113. Teškoće proistekle iz zaštite identiteta svjedoka nisu se promijenile od objavljivanja izvještaja autorice iz 2013. godine, u kojem je navedeno sljedeće:

Treba prihvatiti činjenicu da je teško, ako ne i nemoguće, postići zaštitu svjedoka (u smislu izbjegavanja javnog obznanjivanja identiteta zaštićenih svjedoka) na suđenjima pred bilo kojim sudom u BiH zbog zatvorene prirode seoskih područja. Čak i u većim gradovima poput Sarajeva ili Banja Luke, etnički homogena područja ih čine podložnim istom problemu.

114. U oktobru 2015. godine, BIRN je javnost obavijestio o sljedećem:

„Nekoliko desetina zaštićenih svjedoka u složenim predmetima ratnih zločina i organizovanog kriminala ostalo je bez zaštite i podrške u periodu od januara do juna ove godine, jer komisija zadužena za kontinuiranu provedbu Programa zaštite svjedoka nije osnovana na vrijeme. Ovaj problem nastao je 2014. godine, kada su, na inicijativu Vijeća Ministara BiH, izvršene izmjene i dopune zakona kojim se propisuje program zaštite svjedoka, u cilju njegovog usklađivanja sa evropskim standardima. Prema usvojenim izmjenama i

¹⁰⁵ Vidi, npr. „Naknadni izvještaj o implementaciji preporuka Komiteta za eliminaciju svih oblika diskriminacije žena, upućen BiH“, iz jula 2015. godine, (cedaw/c/bih/co/4-5), te izvještaj Komisije Gornjeg doma za pitanja seksualnog nasilja u konfliktu, pod naslovom: „Seksualno nasilje u konfliktu: Ratni zločin“, od 12. aprila 2016. godine, izdavač: HL Paper 123.

¹⁰⁶ Službeni list BiH br. 29/04.

dopunama, sve odluke vezane za osobe obuhvaćene programom donosi komisija, koju je potrebno formirati u roku od 30 dana od dana stupanja izmjena i dopuna na snagu. No, nakon usvajanja izmjena i dopuna zakona, a prije formiranja komisije, istekli su neki od programa zaštite. Šestomjesečno kašnjenje započelo je nakon što su državno tužilaštvo i sud propustili predložiti svoje predstavnike koji bi radili u svojstvu članova komisije. Osim toga, nije zadovoljen ni kriterij o ravnopravnoj zastupljenosti, koji propisuje da u sastavu komisije moraju biti zastupljeni i Bošnjaci i Hrvati i Srbi.¹⁰⁷

115. Zaštitne mjere trebale bi se primjenjivati na sve oštećene u predmetima koji uključuju navode o seksualnom nasilju, osim u rijetkim okolnostima kada oštećena osoba insistira na svjedočenju bez isključenja javnosti. Shodno tome, potrebno je poduzeti aktivnosti kako bi odredbe zakona iz 2014. godine obuhvatile sve sudove i osigurati (ako to već nije slučaj) da svi sudovi raspolažu tehničkim kapacitetima potrebnim za predočenje dokaza od strane oštećenih osoba putem video veze.

116. U pogledu predmeta koji se odnose na krivična djela seksualnog nasilja, sudije su ukazali na tri glavna problema:

- a) Najučestaliji razlog za vraćanje optužnica ogleda se u činjenici da su svjedoci koji su prilikom davanja iskaza tražili primjenu zaštitnih mjera ili od kojih se jasno moglo očekivati da će tražiti primjenu zaštitnih mjera, bili imenovani u optužnici. U predmetu *Tužilac protiv Jurića*¹⁰⁸, optužnica, koja je sadržala optužbu za silovanje, vraćena je, jer je sadržala lične podatke oštećene osobe. Na pitanje o razlozima, tužilac je ponudio sljedeće objašnjenje: „žrtva nije tražila primjenu zaštitnih mjera... Ja imam najveći broj predmeta seksualnog nasilja. Znam da će svjedokinja, ako da izjavu u prisustvu muža, željeti da svjedoči javno“.¹⁰⁹
- b) Suviše se često dešava da tužioci naprave previd i ne objasne svjedoku prije suđenja da postoji mogućnost ne samo primjene zaštitnih mjera, već i mogućnost neotkrivanja njihovog identiteta javnosti.
- c) Većina optuženih za seksualno nasilje smatralo se direktnim počiniocima. Veoma je rijetka pojava da je nadređeni optužen za takva krivična djela, zbog pružanja pomoći ili podstrekavanja izvršenja krivičnog djela, ili zbog propusta da spriječi ili kazni počinioca.

¹⁰⁷ www.balkaninsight.com

¹⁰⁸ KTRZ 0009795 14.

¹⁰⁹ Vidi takođe, sljedeće primjere: *Tužilac protiv Slavka Savića* (KTRZ 0009378 14) i *Tužilac protiv Dragičevića i drugih* (KTRZ 0008767 14).

117. Iako nijedan od sudija nije istakao bilo kakve konkretne probleme koji su se javljali tokom postupka u predmetima koji su obuhvatali optužbe za seksualno nasilje, treba istaći da je bilo primjedbi u pogledu visine kazni izrečenih u slučaju osuđujuće presude.

XI. POSLJEDICE PRIMJENE SISTEMA NORME

118. Jedino pitanje o kojem su i sudije i tužioci bili u potpunosti saglasni bilo je pitanje zahtjeva koji je propisalo VSTV o broju predmeta (norma) koji su sudije i tužioci dužni 'okončati'¹¹⁰ tokom jedne godine.¹¹¹ Bez izuzetka, izraženo je mišljenje da se radi o krutom sistemu koji ne uzima u obzir složenost postupaka u predmetima ratnih zločina. Ta složenost znači da je potrebno više vremena za rad na predmetima, kako u istražnoj, tako i u pretresnoj fazi. Jedan od tužilaca je istakao sljedeće: „nemoguće je okončati pet složenih predmeta u godini dana“.

119. Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću propisuje da je to tijelo jedino nadležno za ocjenjivanje rada sudija i tužilaca.¹¹² Prema odredbama navedenog Zakona, VSTV usvaja i objavljuje pravilnike o poslovanju kojima se propisuju relevantni kriteriji za ocjenjivanje rada sudija i tužilaca.¹¹³ Tim pravilnicima propisuje se složen sistem vrednovanja u tri oblasti ocjenjivanja i to u oblasti ispunjenja godišnje norme, u oblasti kvaliteta donesenih odluka i u oblasti odnosa prema radu.¹¹⁴

120. Svrha kriterija za ocjenjivanje rada sudija i tužilaca je utvrditi efikasnost i kvalitet njihovog rada, uz napomenu da će **procjena rezultata rada biti korištena u postupku imenovanja na druge funkcije u pravosudnim institucijama, te u**

¹¹⁰ Za tužioca okončati predmet znači podići optužnicu, narediti nepokretanje istrage ili obustaviti istragu. Za sudiju, okončati predmet znači izreći presudu. Što se tiče tužioca, inicijalno je utvrđen broj od četiri predmeta koliko je tužilac dužan okončati u toku jedne godine, sve dok, na zahtjev glavnog tužioca, taj broj nije povećan na pet predmeta.

¹¹¹ Ovo pitanje našlo se i u ranijem izvještaju autorice na temu potreba u sferi obuke, u kojem je autorica istakla: „radi se o temi koja se kontinuirano pojavljuje u razgovorima. Efekat takvih „normi“ je dvojak. Kao prvo, javlja se iskušenje da se odabere lakša mogućnost podizanja optužnica protiv pojedinačnih, nisko rangiranih počinitelaca, za krivična djela manje težine.“

¹¹² Vidi član 17. (22) „Utvrdjivanje kriterija za ocjenjivanje rada sudija i tužilaca“.

¹¹³ Na glavne tužioce i predsjednike sudova primjenjuju se posebni pravilnici u odnosu na one koji se primjenjuju na ostale sudije i tužioce.

¹¹⁴ Za potrebe izrade ove analize, ocijenjeno je da nije potrebno obrazlagati pojedinosti ovog sistema vrednovanja. U martu 2015. godine, Misija OSCE-a u BiH sačinila je izvrsnu analizu čitavog niza dokumenata kojima se propisuju zahtjevi VSTV-a.

svrhu ocjenjivanja njihovih vještina i stručnog znanja kao i o njihovom zadovoljavanju uslova za napredovanje unutar pravosudnog sistema.¹¹⁵

121. Iako član 8. Pravilnika o orijentacionim mjerilima omogućava tužiocu da podnese zahtjev za priznavanje većeg vrednovanja određenog predmeta, takav zahtjev mora odobriti glavni tužilac. Ukoliko glavni tužilac udovolji zahtjevu i poveća stepen vrednovanja predmeta, glavni tužilac dužan je sa takvim više vrednovanim predmetom upoznati kolegij tužilaštva i VSTV.¹¹⁶ Tužiocu koji su upoznati sa odredbama pomenutog člana (bilo je i tužilaca koji su izjavili da nisu upoznati sa pomenutim članom), izrazili su uvjerenje da glavni tužilac ne bi bio spreman odobriti takav zahtjev. Jedan od tužilaca rekao je sljedeće: „*glavno mjerilo za vršenje bilo kakve evaluacije rada od strane Glavnog tužioca i ostalih je broj podignutih optužnica. Takve upute ne postoje u pisanom obliku, ali na svakom sastanku kolegija ili drugom sastanku prisutnima se jasno stavlja do znanja da ocjena zavisi od broja podignutih optužnica*“. Rezultat takve prakse je prema riječima istog tužioca: „*umjesto da se bavimo najsloženijim predmetima, [mi] se bavimo jednostavnim predmetima*“.

122. Predsjednik VSTV-a, Milan Tegeltija,¹¹⁷ izrazio je mišljenje da je norma prihvatljiva u većini slučajeva, dodajući da rješenje vidi u formiranju timova za najsloženije predmete uz zadržavanje primjene normi. Međutim, Milorad Novković (koji je donedavno bio predsjednik Nadzornog tijela, a prije toga i predsjednik VSTV-a), istakao je teškoće u primjeni ovog sistema na one koji se bave predmetima ratnih zločina, te naveo da je upoznat sa činjenicom da se u interesu ispunjenja norme biraju „lakši“ i manje složeni predmeti. Po njegovom mišljenju, složeni predmeti trebali bi biti izuzeti od primjene norme. Umjesto toga, trebalo bi izvršiti nadzor ili reviziju da bi se potvrdilo da se na navedenim predmetima zaista i radi, iako je izrazio uvjerenje da su tužiocu dovoljno odgovorni i savjesni.

123. Efekti ovakvog sistema bodovanja, u kojem se naglasak stavlja na 'okončane' predmete su:

- Što se tiče tužilaca, javlja se sklonost prema radu na jednostavnijim predmetima (ako je to potrebno, čak i primjenom procesa fragmentacije),

¹¹⁵ Član 2.

¹¹⁶ Članom 9. propisuju se iste odredbe i u pravilniku koji se odnosi na sudije.

¹¹⁷ U vrijeme razgovora obavljenog u augustu 2015. godine, Milan Tegeltija bio je predsjednik Visokog sudskog i tužilačkog vijeća. U septembru 2015. godine, zamijenio je Milorada Novkovića na mjestu predsjednika Nadzornog tijela.

otpor prema ustupanju jednostavnijih predmeta prije podizanja optužnice (jer se tom slučaju ne dodjeljuju bodovi), te pojava velikog broja optužnica u decembru, u cilju ispunjenja norme.

- Što se tiče sudija, javlja se sklonost prema ograničavanju relevantnih dokaza u interesu okončanja postupka, žurba u donošenju presude, koja dovodi do osporavanja presuda u žalbenom postupku, te preopterećenje zbog činjenice da tužiocu podižu optužnice u decembru, da bi ispunili svoju normu, u periodu kada produktivnost nije na najvišem nivou.

124. Iako se ne sugerše odustajanje od postupka ocjenjivanja rada sudija i tužilaca koji rade na procesuiranju ratnih zločina, potrebno je uvesti fleksibilniji model kojim bi se uzeli u obzir obim rada i složenost predmeta ratnih zločina, uz uvažavanje broja predmeta dodijeljenih konkretnom tužiocu / sudiji, broja osumnjičenih, ranga osumnjičenih, faze u kojoj se nalazi istraga ili postupak, rada uloženog u predmet do trenutka evaluacije i procentualno iskazanog stepena završetka predmeta. Da bi takva ocjena bila valjana, mora postojati pravilno organizovan sistem upravljanja i izvještavanja, u čijem bi sastavu bile osobe koje raspolažu neophodnim znanjem o procesuiranju predmeta ratnih zločina.

XII. ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU IZ 2003. GODINE

125. Kao što je istaknuto ranije,¹¹⁸ sudije vraćaju na doradu veliki broj optužnica zbog manjkavosti u pogledu činjenica koje je predočio tužilac. Sudije insistiraju na veoma preciznom prezentiranju detalja. Razlozi vraćanja optužnica zbog manjkavosti ove vrste, između ostalih su:

- Opisi počinjenih krivičnih djela nisu bili jednako detaljni kao opisi sadržani u priloženim izjavama svjedoka i nisu obuhvatali opise događaja iz svih priloženih izjava svjedoka;
- Traženo je da se jasno precizira na šta se tačno odnosi rečenica: „onda su je *prisilili* da ide sa njima“, te je, u istoj optužnici, ukazano na činjenicu da je svjedokinja u svojoj izjavi rekla da joj je osumnjičeni prijetio bajonetom, a ne nožem; i

¹¹⁸ Vidi tačku 93., u gornjem tekstu.

- Izdavanje naloga tužilaštvu da dostavi imena neidentifikovanih žrtava ubistva, u optužnici u kojoj je, prema izjavi svjedoka, navedeno da je ubijeno 20 osoba, od kojih se poznaje identitet četiri žrtve, čija su tijela ekshumirana.

126. Obim traženih pojedinosti rezultat je formulacije člana 227. važećeg¹¹⁹ Zakona o krivičnom postupku, a posebno odredaba člana 227.(1)(c), koje propisuju, da optužnica treba sadržati:

„opis djela iz kog proizlaze zakonska obilježja krivičnog djela, vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno krivično djelo, kao i ostale okolnosti potrebne da se krivično djelo što preciznije odredi,

127. Član 6. Evropske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama propisuje da svako ko je optužen za krivično djelo treba biti: „u najkraćem mogućem roku, podrobno i na jeziku koji razumije, obaviješten o prirodi i razlozima za optužbu protiv njega“. Međutim tumačiti ovo pravo na način da ono podrazumijeva da svaka riječ u vezi sa dokazima koji će biti predočeni u okviru postupka mora biti obrazložena, upućuje na nepoznavanje razlike između zakonskih i dokaznih kriterija. Nužno je da optuženi razumije za šta se tačno tereti, tj. npr. da razumije da je optužen za krivično djelo silovanja koje se desilo u određeno vrijeme, na određenom mjestu. Druge okolnosti koje su dovele do silovanja odnose se na dokaze, a pitanje da li je žrtvi zapriječeno nožem ili bajonetom nema nikakvog efekta na počinjenje zločina (iako se može raditi o pitanju od značaja za dokaze, koji mogu imati utjecaj na kredibilitet žrtve).

128. Osim toga, članom 227. (1)(g), propisano je da optužnica mora sadržati dokaze kojima se potkrepljuju navodi iz optužnice. Ta odredba nameće potrebu da sudije i njihovi službenici, tokom postupka potvrđivanja optužnice, ispitaju svaku tačku optužnice i svaki dokaz koji je dostavio tužilac, kako bi ustanovili postojanje osnovane sumnje.¹²⁰

129. Problem kontradiktornih izjava svjedoka u vezi sa događajima ili davanja različitog iskaza prilikom svjedočenja (prisutan u svim postupcima, a posebno u postupcima u kojima su se traumatični događaji o kojima se svjedoči odigrali više godina prije početka postupka), čije bi posljedice trebale narušavati samo kredibilitet

¹¹⁹ Odredbe ovog člana, identične su odredbama člana 262.(2) Zakona o krivičnom postupku SFRJ.

¹²⁰ Član 228. (3). Zakona o krivičnom postupku.

svjedoka, može postati veoma ozbiljan, ukoliko dovede do izmjena činjeničnih elemenata optužnice.

130. Nadalje, članom 280. Zakona o krivičnom postupku propisano je:

“Presuda se može odnositi samo na osobu koja je optužena i samo na djelo koje je predmet optužbe sadržane u potvrđenoj, odnosno na glavnom pretresu izmijenjenoj optužnici.”

131. Sudije navedenu odredbu tumače na način da presuda može biti zasnovana samo na krivičnom djelu **činjenično** opisanom u optužnici. Sud zadržava pravo da promijeni pravnu kvalifikaciju krivičnog djela,¹²¹ te ima obavezu „*donijeti presudu isključivo na osnovu činjenica i dokaza koji su izneseni na glavnom pretresu*“¹²² Međutim, ukoliko se ukaže potreba za dopunom nekoliko pojedinosti vezanih za dokaze, (zbog nepredviđenog svjedočenja ili posvećivanja nedovoljne pažnje dokazima prije postupka), koja za rezultat ima 'značajnu' promjenu opisa okolnosti u vezi sa krivičnim djelom, smatra se da se time stvara prostor za pokretanje žalbenog postupka.

132. Prema tome, autorica smatra, da bi se, uz uvažavanje potrebe da se time ne pričini šteta optuženom, trebala izvršiti dopuna člana 227. Zakona o krivičnom postupku, kako bi se ograničio obim dokaznog materijala koji trenutno mora biti predložen. Takva dopuna, za rezultat bi imala smanjenje opterećenja tužilaca i sudija proisteklo iz navedenih odredbi, što bi dovelo do bržeg okončanja postupaka.

133. Uočena manjkavost nastala kao posljedica fragmentiranja predmeta¹²³, a koja se odnosi na proces objelodanjivanja dokaza branitelju, može biti otklonjena dopunom odredaba člana 226. Zakona o krivičnom postupku, kojom bi se propisala obaveza tužilaca da branitelje upoznaju sa dokazima i materijalima koje imaju u posjedu, a koji, iako nisu korišteni u konkretnom predmetu, mogu imati utjecaja na njegov ishod. Ovdje se posebno težište stavlja na **materijale koji bi mogli ugroziti predmet tužioca protiv optuženog ili dovesti do povoljnog ishoda predmeta za optuženog**. Ova obaveza trebala bi postojati do okončanja svih postupaka.¹²⁴

¹²¹ Član 280. (2) Zakona o krivičnom postupku.

¹²² Član 281. (1) Zakona o krivičnom postupku.

¹²³ Vidi tačku 81., u gornjem tekstu.

¹²⁴ Ova obaveza propisana je Pravilnikom o postupku i dokazima svih međunarodnih krivičnih sudova. Vidi, npr. Pravilo 68. Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a.

XIII. ZAKLJUČAK

134. Kao što se može vidjeti, nalazi predstavljeni u ovoj analizi prikazuju trenutno obeshrabrujuće stanje stvari u pogledu okončanja postupaka u predmetima ratnih zločina koji se vode pred Sudom BiH, u roku zacrtanom u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina, koje se ne očekuje čak ni u slučaju produženja propisanog roka.

135. Opis projektnog zadatka, iz razumljivih razloga, nije obuhvatio ocjenu prirode samih pretresnih postupaka. Međutim, usputna zapažanja upućuju na zaključak da se radi o faktoru koji doprinosi kašnjenju u realizaciji ciljeva preciziranih u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina, što bi trebalo biti predmet posebne analize. U interesu povećanja efikasnosti i skraćivanja vremena trajanja sudskih postupaka, predlaže se detaljnije razmatranje sljedećih područja rada:

- Učestalije korištenje već utvrđenih činjenica iz drugih postupaka, posebno postupaka vođenih pred MKSJ-om;
- Učestalije primjene ovlasti koje sudije imaju u sferi upravljanja predmetima;
- Redovnije i intenzivnije obuke za tužioce i branitelje u oblasti zagovaranja;
- Promjene ukorijenjene prakse da rad počinje u 8.00 sati ujutro i završava se u 4.00 sata poslije podne. Efikasan sistem krivičnog pravosuđa nameće potrebu obavljanja radnih zadataka i izvan službenog radnog vremena.

136. Preporuke sadržane u Dodatku I odnose se na pitanja uočena u oblasti rada na predmetima ratnih zločina, no sasvim je jasno da navedeni predmeti predstavljaju samo dio poslova koje obavljaju Tužilaštvo BiH i Sud BiH. Stoga se predlaže da se navedene preporuke ne razmatraju izolovano, već u kontekstu ukupne procjene prakse rada i organizacije navedenih dviju institucija.

Joanna Korner

juni 2016. godine

XIV. DODACI

Dodatak A: Biografija sutkinje Joanne Korner

Službena adresa: Southwark Crown Court, 1 English Grounds, London SE1 2 HU

Email: HHJ.Joanna.Korner@ejudiciary.net

Sažetak profesionalnog radnog angažmana:

Novembar 2012.: Imenovana na funkciju sutkinje Kraljevskog suda Engleske i Velsa.

Januar 2009. – 2012.: Zaposlena u Tužilaštvu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) kao viša tužiteljica, vodila postupak u predmetima *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina*.

April 2004. – 2008.: Prakticirala pravo pri Advokatskoj komori Engleske i Velsa.

Septembar 2009. – april 2004.: Zaposlena u Tužilaštvu Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) kao viša tužiteljica. Tokom navedenog radnog angažmana, radila kao vodeći tužilac u dva predmeta protiv političkih i vojnih lidera i to: u predmetu *Tužilac protiv Radoslava Brđanina i Momira Talića*, i predmetu *Tužilac protiv Milomira Stakića*, optuženih, između ostalog, za zločine genocida i zločine protiv čovječnosti. Tokom istog perioda učestvovala u istražnom postupku i vođenju još četiri predmeta. Rukovodila velikim multidisciplinarnim međunarodnim timom pravnika, istražitelja, analitičara, službenika za administrativne poslove i prevodilaca.

April 1993. – septembar 1999.: Prakticirala pravo pri Advokatskoj komori Engleske i Velsa. U svojstvu savjetnice kraljice Elizabete II, zastupala državu i optužene u predmetima ubistava, teških prevara, kidnapovanja i teških seksualnih delikata.

April 1993.: Imenovana na funkciju savjetnice kraljice Elizabete II.

Novembar 1974. – april 1993.: prakticirala pravo (sa naglaskom na oblasti krivičnog prava).

Novembar 1974.: Pozvana da kao član pristupi Advokatskoj komori Engleske i Velsa.

Obrazovanje:

1970. – 1973. Pravni fakultet „Inns of Court“, zvanje: diplomirani pravnik

1963. – 1968. Škola „Queen's Gate“, London

Ostalo relevantno radno iskustvo:

2006.: Radila kao član pravnog tima Bosne i Hercegovine u postupku tužbe *Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore* pred Međunarodnim sudom pravde.

Septembar 2004. – novembar 2005.: Radila u svojstvu višeg pravnog savjetnika glavnog tužioca Bosne i Hercegovine, za vrijeme osnivanja Odjela za ratne zločine. Odgovornosti tokom angažmana obuhvatale su sljedeće: izradu nacrt originalnih kriterija za selekciju predmeta, učešće u selekciji međunarodnih tužilaca, integraciju domaćih i međunarodnih tužilaca i održavanje komunikacije sa drugim institucijama u oblasti krivičnog pravosuđa.

Učestvovala kao saradnik u izradi publikacije pod naslovom: „Tranzicijska pravda i raseljavanje“ (2012. godine) Izdavač: Vijeće za društvena istraživanja (Social Science Research Council).

2012.: Na zahtjev Delegacije EU u Bosni i Hercegovini i MKSJ-a, izvršila procjenu potreba za obukom u vezi s istragama i suđenjima za ratne zločine u Bosni i Hercegovini. Izvještaj dostavljen u maju 2013. godine.

Učestvovala kao predavač u realizaciji kurseva, između ostalih, za: sudije iz Ruske Federacije na temu vođenja postupaka uz prisustvo porote, te sudije iz Iraka i Ruande i advokate iz Kambodže na temu međunarodnog humanitarnog i krivičnog prava, te sudije i tužioce iz Bugarske, na temu propisa EU.

2014.: Direktorica Odjela za pitanja međunarodnog prava, pri Centru za edukaciju nosilaca pravosudnih institucija Engleske i Velsa.

Eduktor „A“ kategorije u oblasti zagovaranja. Rukovodilac Odjela za međunarodne predavače pri Vijeću za obuku u oblasti zagovaranja (Advocacy Training Council). Organizirala i učestvovala kao predavač u realizaciji brojnih kurseva na temu zagovaranja u Velikoj Britaniji i u inostranstvu.

Priznanja:

U junu 2014. godine imenovana članicom Reda Sv. Michaela i Georgea (CMG) za službu u oblasti međunarodnog prava.

Dodatak B: Opis projektnog zadatka

Pozicija: stručni konsultant za procesuiranje ratnih zločina

Trajanje ugovora: 16. augusta 2015. – 4. septembra 2015.

Predloženi konsultant: Joanna Korner

Zadatak: Izvršiti analizu rada Tužilaštva BiH i Suda BiH u oblasti vođenja istrage i pokretanja postupaka u predmetima ratnih zločina tokom 2014. godine, te sačiniti preporuke, u cilju daljnjeg unapređenja rada navedenih institucija.

Složenost zadatka: Složen.

Osvrt na postojeće stanje:

Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina, usvojena u decembru 2008. godine, propisuje da bi najslabiji i najprioritetniji predmeti ratnih zločina trebali biti procesuirani u roku od sedam godina, te da bi ostali predmeti ratnih zločina trebali biti procesuirani u roku od 15 godina od usvajanja Strategije. Sasvim je jasno da navedeni rokovi neće biti ispunjeni.

Tokom 2014. godine, Tužilaštvo BiH podiglo je znatno više optužnica u odnosu na prethodnu godinu. Time je obilježen snažniji napredak u smanjenju broja preostalih predmeta ratnih zločina.

Međutim, Sud BiH izvijestio je o činjenici da je uočen sve veći broj optužnica koje se vraćaju na doradu, uz izražavanje zabrinutosti zbog činjenice da postoji mogućnost da kvalitet rada Tužilaštva BiH u predmetima ratnih zločina opada, iako broj podignutih optužnica raste.

Tužilaštvo BiH izrazilo je neslaganje sa takvim zapažanjima Suda BiH, uz izražavanje zabrinutosti zbog kašnjenja sa potvrđivanjem optužnica i pokretanjem postupka, koja su možda uzrokovana internim problemima u Sudu BiH.

Općenito govoreći, imajući u vidu činjenicu da rokovi utvrđeni u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina neće biti ispunjeni, unatoč znatnim ulaganjima u resurse potrebne za procesuiranje predmeta ratnih zločina, u ovom trenutku važno je osigurati da aktivnosti Tužilaštva BiH i Suda BiH vode prema ostvarenju navedenih ciljeva na najefikasniji mogući način, te da navedene institucije uspješno savladavaju izazove i prepreke koje ih sprečavaju u ispunjenju planiranih zadataka u okviru zadanih rokova.

I Tužilaštvo BiH i Sud BiH bili su saglasni u izražavanju mišljenja da bi imali koristi od objektivnog kritičkog osvrta na njihov rad u 2014. godini i iz njega proisteklih preporuka za unapređenja operativnih i strateških aspekata rada, u cilju podizanja radnog učinka navedenih institucija na viši nivo. Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH takođe je izrazilo saglasnost, te konstatovalo da bi mu navedena analiza i preporuke bili od pomoći u konstruktivnom vršenju nadzora nad radom Tužilaštva BiH i Suda BiH. Tužilaštvo BiH, Sud BiH i VSTV BiH nadalje su se saglasili da će pomoći u realizaciji i pružiti podršku vršenju analize, te za te potrebe dostaviti statističke pokazatelje o ostvarenom radnom učinku,

podatke vezane za predmete i odluke, operativne i rukovodne politike rada, kao i omogućiti pristup tužiocima i sudijama.

U kontekstu dugogodišnje podrške pravosudnim organima BiH u procesuiranju predmeta ratnih zločina, Misija OSCE-a u BiH preuzela je odgovornost za angažovanje iskusnog, stručnog i nezavisnog stručnjaka pravne struke, sa iskustvom u oblasti rada na predmetima ratnih zločina (stručni konsultant), za potrebe vršenja analize i izrade odgovarajućih preporuka.

Cilj:

Stručni konsultant izvršit će uvid u rad Tužilaštva BiH i Suda BiH u oblasti vršenja istrage i pokretanja postupka (dostavljanje i potvrđivanje optužnica) u predmetima ratnih zločina u 2014. godini, istaći dostignuća, nedostatke i izazove (operativne i strateške prirode), te na osnovu tih zapažanja sačiniti preporuke za unapređenje rada navedenih institucija, u interesu što efikasnijeg ostvarenja ciljeva propisanih Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina. Stručni konsultant može, ukoliko to ocijeni potrebnim, izvršiti pregled presuda iz 2014. godine u predmetima ratnih zločina, kao i presuda iz prethodnih godina, u cilju tačne i potpune procjene efikasnosti istrage i pokretanja postupka u tim predmetima.

U vršenju analize rada Tužilaštva i Suda BiH u 2014. godini, stručni konsultant izvršit će odabir konkretnih predmeta po vlastitom nahođenju, uz napomenu da stručni konsultant neće svojim pregledom obuhvatiti istrage i predmete nastale kao rezultat ustupanja predmeta MKSJ-a Tužilaštvu BiH (predmeti II kategorije).

Stručni konsultant radit će u prostorijama Tužilaštva BiH, te će biti u svakodnevnom kontaktu sa relevantnim službenicima Tužilaštva BiH i Suda BiH, uključujući tu glavnog tužioca Tužilaštva BiH, šeficu Specijalnog odjela za ratne zločine pri Tužilaštvu BiH, tužioce Specijalnog odjela za ratne zločine pri Tužilaštvu BiH, predsjednicu Suda BiH i sudije Odjela za ratne zločine pri Sudu BiH. Stručni konsultant takođe će sarađivati sa službenicima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH i članovima Nadzornog tijela za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina.

Stručni konsultant izvršit će analizu sljedećih područja rada, kao i drugih područja rada odabranih po vlastitom nahođenju, a u interesu ispunjenja ciljeva navedenih u ovom Opisu projektnog zadatka:

- Obim i sveobuhvatnost (tačnost) utvrđenog broja preostalih predmeta ratnih zločina koje tek treba procesuirati i revidirane planove za okončanje procesuiranja takvih predmeta.
- Podizanje optužnica u skladu sa kriterijima složenosti i prioritetima propisanim Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina, s posebnim osvrtom na podizanje optužnica protiv počinilaca visokog i srednjeg ranga, te poštivanje potrebe ostvarenja ekonomičnosti postupka.
- Praksu postupanja prema optužbama za seksualno nasilje u podignutim optužnicama, rasprostranjenost takvih optužbi, te davanje odgovora na pitanje da li su uobičajene uz korištenje najpodesnijih kategorija krivičnih djela (uključujući tu i zločine protiv čovječnosti) i modela odgovornosti, uključujući tu i primjenu modela koji omogućavaju povezivanje počinjenih krivičnih djela sa dužnosnicima visokog ili srednjeg ranga.

- Učestalost i obrazloženja za vraćanje optužnica Tužilaštvu BiH na doradu, dosljednost Suda BiH u primjeni standarda prilikom analize optužnica i kontrole kvaliteta, te procedure nadzora u primjeni u Tužilaštvu BiH.
- Primjerenost pravnih kvalifikacija krivičnih djela sadržanih u optužnicama i druga srodna pitanja u vezi sa procesom potvrđivanja optužnica, posebno u kontekstu presuda MKSJ-a i važećeg režima izricanja presuda u BiH.
- Praksu i strategiju koju primjenjuje Tužilaštvo BiH u istražnom postupku, uključujući tu i primjenu tužilačke strategije, vršenje istražnih radnji na osnovu obavještajnih podataka, saradnju između istražitelja i tužilaca i koordinaciju između službenika angažovanih u srodnim istražnim postupcima.
- Ustupanje manje složenih predmeta entitetskim sudovima, kako je to propisano u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina.
- Mjere za povećanje efikasnosti predložene i/ili usvojene od strane Tužilaštva BiH i Suda BiH, u cilju što bržeg procesuiranja predmeta ratnih zločina na način koji omogućava ostvarenje prava optuženog na pravičan postupak.
- Vještine i stručnu osposobljenost/nedostatke uočene u Tužilaštvu BiH i Sudu BiH u kontekstu specifičnih zahtjeva proisteklih iz rada na predmetima ratnih zločina.

Zadaci i rezultati:

- Pisani izvještaj o uočenim problemima, sa preporukama.

Minimalne kvalifikacije međunarodnog eksperta:

- Dokazano radno iskustvo u trajanju od najmanje 15 godina na poslovima sudije krivičnog suda, tužioca ili zastupnika odbrane.
- Najmanje osam godina iskustva u radu na predmetima ratnih zločina u svojstvu sudije, tužioca ili zastupnika odbrane.
- Poznavanje načina rada pravosudnog sistema BiH.
- Detaljno poznavanje zakonskog i institucionalnog okvira BiH u oblasti procesuiranja predmeta ratnih zločina.
- Detaljno znanje i razumijevanje nedavnih ratova na Balkanu.
- Izrazita stručnost u pisanju tekstova pravne sadržine.
- Osnovno poznavanje aktivnosti Misije u sferi procesuiranja ratnih zločina u BiH.
- Izrazita stručnost u pisanju radnih dokumenata na engleskom jeziku.
- Sposobnost predstavljanja spornih tema na jasan i razumljiv način.

Predloženi međunarodni konsultant: Joanna Korner

Obrazloženje: Odabrana kandidatkinja idealna je za izvršenje predložene analize. Imajući u vidu činjenicu da je radila u sastavu Tužilaštva Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju više od osam godina u svojstvu više tužiteljice u predmetima protiv visoko rangiranih optuženih, sutkinja Korner raspolaže dragocjenim iskustvom u oblasti procesuiranja predmeta ratnih zločina počinjenih u bivšoj Jugoslaviji. Uz navedeno, sutkinja Korner takođe raspolaže dragocjenim iskustvom u radu sa pravosudnim institucijama BiH u oblasti unapređenja efikasnosti rada na predmetima ratnih zločina. Za Misiju je radila kao ekspert i ranije, 2013. godine, kada je sačinila veoma važan izvještaj o potrebama sudija i tužilaca angažovanih na predmetima ratnih zločina za obukom. Imajući u vidu njeno jedinstveno profesionalno iskustvo i raniju uspješnu saradnju s Misijom, kao i osjetljivost konkretnog zadatka, sa drugim kandidatima nije uspostavljen kontakt niti obavljen razgovor.

Izvještavanje: Konsultant će izvještaj o svom radu podnositi šefu Misije OSCE-a u BiH.

Dodatak C: Dopisi koje je Misija OSCE-a u BiH uputila predsjednici Suda BiH i glavnom tužiocu Tužilaštva BiH

(i) Tekst dopisa kojeg je Misija OSCE-a u BiH uputila predsjednici Suda BiH

5. august 2015.godine

Gospođa Meddžida Kreso
Predsjednica
Sud Bosne i Hercegovine

Poštovana gospođo Kreso,

Da bi nastavila pružati institucijama Bosne i Hercegovine najviši nivo podrške u bavljenju predmetima ratnih zločina, Misija OSCE-a je, u dogovoru sa glavnim tužiocem MKSJ Sergeom Brammertzom, angažirala veomaiskusnu pravnicu da obavi neovisnu analizu rada Suda i Tužilaštva Bosne i Hercegovine.

Gospođa Joanna Korner, sutkinja Kraljevskog suda Engleske i Velsa i bivša viša tužiteljica MKSJ, je odabrana da obavi taj zadatak. Ona stoji na raspolaganju da obavi tu analizu od 17. augusta do 4. septembra 2015. godine. S obzirom na njeno prethodno iskustvo, koje uključuje izradu izvještaja iz 2013. godine o potrebama održavanja obuke sudija i tužilaca koji se bave predmetima ratnih zločina u BiH, gospođa Korner je idealno pozicionirana da obavi predloženu procjenu.

Misija OSCE-a traži Vašu punu suradnju i podršku u omogućavanju gospođi Korner da svoje zadatke obavi efikasno i djelotvorno. Da bi na pravilan način obavila svoju procjenu, toj će stručnjakinji i njenom prevodiocu biti potreban neometan pristup spisima predmeta ratnih zločina i mogućnost kontaktiranja relevantnih aktera u Sudu BiH, uključujući Vas kao predsjednicu Suda BiH i sudije Odjela za ratne zločine Suda BiH.

Na kraju, želio bih predložiti održavanje sastanka 17. ili 18. augusta, kada bi Vas šef Misije OSCE-a u BiH, ambasador Jonathan Moore, zajedno sa šeficom Misije MKSJ u BiH, Margriet Prins, mogao upoznati sa gospođom Korner i dalje porazgovarati o njenom zadatku.

Hvala unaprijed na pažnji ukazanoj ovom pitanju. Naš v.d. šefa Sekcije za vladavinu prava, gospodin Francesco de Sanctis, će biti u kontaktu sa Vašim uredom u vezi sa detaljima.

S poštovanjem,

Alexander Chuplygin
(potpis)
Zamjenik šefa Misije
Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Kopija: Margriet Prins, šefica Misije MKSJ u BiH

(ii) Tekst dopisa kojeg je Misija OSCE-a u BiH uputila glavnom tužiocu Tužilaštva BiH

5. august 2015.godine

Gospodin Goran Salihović
Glavni tužilac
Tužilaštvo Bosne i Hercegovine

Poštovani gospodine Salihoviću,

Da bi nastavila pružati institucijama Bosne i Hercegovine najviši nivo podrške u bavljenju predmetima ratnih zločina, Misija OSCE-a je, u dogovoru sa glavnim tužiocem MKSJ Sergeom Brammertzom, angažirala veomaiskusnu pravnicu da obavi neovisnu analizu rada Suda i Tužilaštva Bosne i Hercegovine.

Gospođa Joanna Korner, sutkinja Kraljevskog suda Engleske i Velsa i bivša viša tužiteljica MKSJ, je odabrana da obavi taj zadatak. Ona stoji na raspolaganju da obavi tu analizu od 17. augusta do 4. septembra 2015. godine. S obzirom na njeno prethodno iskustvo, koje uključuje izradu izvještaja iz 2013. godine o potrebama održavanja obuke sudija i tužilaca koji se bave predmetima ratnih zločina u BiH, gospođa Korner je idealno pozicionirana da obavi predloženu procjenu.

Misija OSCE-a traži Vašu punu suradnju i podršku u omogućavanju gospođi Korner da svoje zadatke obavi efikasno i djelotvorno. Da bi na pravilan način obavila svoju procjenu, toj će stručnjakinji i njenom prevodiocu biti potreban neometan pristup spisima predmeta ratnih zločina, kao i mogućnost da se susretne sa relevantnim osobljem Tužilaštva Bosne i Hercegovine, uključujući Vas kao glavnog tužioca, šefa Posebnog odjela za ratne zločine i tužioce Posebnog odjela za ratne zločine. Uzimajući u obzir kompleksnost zadatka i relativno kratak period u kome ona stoji na raspolaganju, bilo bi također važno da gospođa Korner bude smještena u prostorijama Tužilaštva Bosne i Hercegovine tokom svog angažmana na ovom zadatku.

Na kraju, želio bih predložiti održavanje sastanka 17. ili 18. augusta, kada bi Vas šef Misije OSCE-a u BiH, ambasador Jonathan Moore, zajedno sa šeficom Misije MKSJ u BiH, Margriet Prins, mogao upoznati sa gospođom Korner i dalje porazgovarati o njenom zadatku.

Hvala unaprijed na pažnji ukazanoj ovom pitanju. Naš v.d. šefa Sekcije za vladavinu prava, gospodin Francesco de Sanctis, će biti u kontaktu sa Vašim uredom u vezi sa detaljima.

S poštovanjem,

Alexander Chuplygin
(potpis)
Zamjenik šefa Misije
Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Kopija: Margriet Prins, šefica Misije MKSJ u BiH

Dodatak D: Odgovor Suda BiH na upitnik

Odgovor primljen 17. augusta 2015. godine

- 1. Koliko sudija procesuiraju predmete ratnih zločina?**
- 2. Koji nivo iskustva imaju te sudije?**
- 3. Kakvu obuku su sudije prošle u vezi sa zakonskim i činjeničnim zahtjevima prije procesuiranja zločina? Postoji li obuka u vezi s urađenim?**
- 4. Kako se primjenjuju kriteriji za raspodjelu predmeta između Suda BiH i sudova na entitetskom nivou?**

Postupak i kriteriji za raspodjelu predmeta ratnih zločina između Suda BiH, sudova u entitetima i Osnovnog suda Brčko distrikta BiH uglavnom su propisani odredbama Zakona o krivičnom postupku BiH (član 27a. i član 449.). Zakon o krivičnom postupku BiH propisuje da Sud, ako su ispunjeni svi zakonski uslovi, donosi odluku o preuzimanju ili ustupanju predmeta, **uzimajući u obzir težinu počinjenog krivičnog djela, svojstva počinioca i ostale okolnosti važne za ocjenu složenosti predmeta.**

Kriteriji propisani zakonom, detaljnije su razrađeni u Aneksu A Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, zbog čega Sud, tj. Stalno vijeće Odjela I za ratne zločine, pri Krivičnom odjeljenju Suda BiH, nadležno za provedbu strateških obaveza koje se odnose na odluke o preuzimanju ili ustupanju predmeta ratnih zločina iz nadležnosti Suda, prilikom ocjenjivanja složenosti predmeta koristi Strategiju kao orijentir za tumačenje. U tom pogledu, takođe treba istaći da su Stalno vijeće i tim Tužilaštva BiH, formiran u cilju unapređenja provođenja Strategije, na zajedničkim sastancima održanim 2011. godine, ukazali na probleme koji se u praksi javljaju u procesu preuzimanja ili ustupanja predmeta ratnih zločina, koji su, između ostalog, uzrokovani neujednačenim tumačenjem kriterija za ocjenjivanje složenosti predmeta, što je i razlog usvajanja opštih kriterija za ocjenu složenosti predmeta u novembru 2011. godine, što je dovelo do dodatnog poboljšanja efikasnosti primjene kriterija za ocjenu složenosti predmeta.

- 5. Koji kriteriji se primjenjuju za utvrđivanje složenosti predmeta pored onih objavljenih u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina?**

Odluke o preuzimanju ili ustupanju predmeta donose se isključivo primjenom kriterija propisanih odredbama Zakona o krivičnom postupku i Aneksa A Strategije.

- 6. Ukoliko se donosi odluka da se optužnica vrati Tužilaštvu, ko donosi tu odluku?**

U skladu sa odredbama Krivičnog zakona BiH, odluke o potvrđivanju ili odbijanju optužnica ili o njihovom vraćanju Tužilaštvu na doradu donosi sudija za prethodno saslušanje.

- 7. Koji su glavni problemi sa:**

- (i) istragama**
- (ii) optužnicama**

- (i) U proteklih godinu i po dana, uočeno je nekoliko ozbiljnih problema u vezi sa optužnicama koje dostavlja Tužilaštvo BiH u određenom vremenskom periodu.

Prvi problem odnosi se na drastičan pad kvaliteta optužnica. Uočeno je da većina optužnica dostavljenih Sudu na potvrđivanje sadrži veliki broj grešaka koje se odnose i na formu i na suštinu, zbog čega ih nije moguće potvrditi, bez prethodnog vraćanja Tužilaštvu BiH na doradu. Neke od optužnica vraćane su na doradu nekoliko puta, dok su neke na kraju i odbačene. Konkretno, **između 1. januara 2014. godine i 31. jula 2015. godine**, Tužilaštvo BiH dostavilo je ukupno 75 optužnica u predmetima ratnih zločina.¹²⁵ U postupku pokrenutom nakon dostavljanja optužnica, tokom prethodnog saslušanja i faze kontrole optužnice, Sud je potvrdio samo **29 optužnica bez prethodnog vraćanja na doradu, što znači da je Sud mogao potvrditi tek 39% od ukupnog broja optužnica, bez potrebe da ih vraća Tužilaštvu na doradu.** Osim toga, Sud je u potpunosti odbacio četiri optužnice, jednu iz formalnih razloga, a preostale tri zbog nepostojanja osnovane sumnje da je osumnjičeni počinio djela koja su mu optužnicom stavljena na teret, uz napomenu da je potrebno izvršiti dodatne istražne radnje. U dva od ukupno četiri pomenuta slučaja, Tužilaštvo BiH je naknadno dostavilo nove optužnice, koje su potvrđene i to jedna bez ikakvih dorada, a druga tek nakon što je ponovno vraćena na doradu. Osim toga, u dva slučaja optužnice su odbačene zbog manjkavosti u vezi sa jednom tačkom optužnice, dok je u jednom slučaju optužnica odbačena zbog manjkavosti u vezi sa četiri tačke optužnice (ovdje treba istaći i to da su tri tačke optužnice odbačene u cijelosti, dok je jedna odbačena samo djelimično, u dijelu koji se odnosio na neke od optuženih osoba, dok je u dijelu koji se odnosio na druge optužene osobe ta tačka optužnice potvrđena). Preostale 42 optužnice vraćene su na doradu Tužilaštvu BiH. Od tog broja, 41 optužnica konačno je potvrđena, dok su u jednom preostalom slučaju optužbe odbačene. Od ukupno 41 potvrđene optužnice, 27 je potvrđeno nakon što je vraćeno na doradu jednom, 11 nakon što je vraćeno na doradu dva puta, dvije nakon što su vraćene na doradu tri puta, dok je jedna optužnica, prije nego što je konačno potvrđena, vraćana na doradu čak četiri puta!

Drugi problem u vezi sa optužnicama vezan je za činjenicu da se optužnice podižu u predmetima manje složenosti, što znači da Tužilaštvo BiH ne primjenjuje adekvatan postupak utvrđivanja prioriteta. U tom smislu, uočeno je se u postupku odabira predmeta za prioritarno procesuiranje Tužilaštvo BiH ne pridržava kriterija propisanih Aneksom A Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina, zbog čega dolazi do pojave da se Sud BiH bavi brojnim predmetima manje složenosti, koji zadovoljavaju uslove za procesuiranje pred sudovima entiteta. Zbog navedene prakse, ozbiljno je ugroženo ispunjenje ciljeva propisanih u Strategiji. Konkretno, **između 1. januara 2014. godine i 31. jula 2015. godine**, od ukupno 73 dostavljene optužnice,¹²⁶ **23 optužnice (32%),**

¹²⁵ **Napomena:** U dva predmeta u kojima su inicijalno dostavljene optužnice odbijene, nove optužnice, dostavljene naknadno, u svrhu vršenja ove analize tretirane su kao odvojene optužnice, te su kao takve obuhvaćene ukupnim brojem optužnica.

¹²⁶ U svrhu analize složenosti predmeta, u dva predmeta u kojima su optužnice dostavljane dva puta (nakon što su prvobitno dostavljene optužnice odbijene), ponovno dostavljene optužnice nisu tretirane kao nove optužnice, kako je bio slučaj prethodno, prilikom analize kvaliteta dostavljenih optužnica, što znači da ukupni broj predmeta obuhvata samo jednu, a ne obje optužnice. Upravo iz tog razloga, u analizi složenosti predmeta govorimo o 73, a ne o 75 optužnica. Različiti pristup u evidentiranju broja optužnica opravdan je zbog vrste ove analize. Prilikom analize kvaliteta primljenih optužnica, svrha analize bila je utvrditi kvalitet svake pojedinačne

prema mišljenju Stalnog vijeća spadaju u kategoriju **predmeta manje složenosti**, koji zadovoljavaju kriterije za procesuiranje pred sudovima kojima pripada mjesna nadležnost. Od ukupnog broja, nakon potvrđivanja optužnica, Sud je ustupio ukupno 17 predmeta sudovima kojima pripada mjesna nadležnost. U tri od preostalih šest predmeta manje složenosti, nije donesena odluka o ustupanju jer se radilo o predmetima u kojima optuženi nisu dostupni pravosudnim organima BiH. Jedan od predmeta nije ustupljen jer su u međuvremenu optužbe odbijene, dok u preostala dva predmeta nije došlo do ustupanja jer su optužnice u tim predmetima na kraju odbijene. Preostali predmeti spadaju u kategoriju složenih predmeta. Od ukupnog broja tih predmeta, 26 (36%) su predmeti II kategorije (predmeti koje je potrebno procesuirati u roku od 15 godina), dok su **24 (33%) predmeta bili predmeti I kategorije (predmeti koje je potrebno procesuirati u roku od 7 godina), što znači da se radi o najprioritetnijim predmetima najvećeg stepena složenosti**. U šest od pomenuta 24 predmeta najvećeg stepena složenosti, podignute su optužnice protiv osoba koje nisu dostupne pravosudnim organima BiH.¹²⁷

Uz gore navedene probleme u vezi sa kvalitetom, kao i stepenom složenosti predmeta u kojima su podignute optužnice, u proteklih nekoliko godina uočen je još jedan primjer problematične prakse Tužilaštva BiH. Radi se o tzv. „fragmentaciji“ predmeta, koja podrazumijeva podizanje više optužnica protiv više osoba za isti događaj ili podizanje više optužnica protiv jedne osobe. Navest ćemo samo nekoliko najsvježijih primjera takve prakse. Prvi primjer odnosi se na optužnice za krivično djelo genocida, podignute u drugoj polovini 2014. godine, u razmaku od samo dva mjeseca. U povezanim predmetima u kojima je optuženima optužnicom stavljeno na teret krivično djelo genocida u opštinama Bratunac, Zvornik i Srebrenica u julu 1995. godine, Tužilaštvo je podiglo dvije optužnice, i to: optužnicu protiv dvije osobe u predmetu protiv *Josipovića i drugih* od 18. septembra 2014. godine, i optužnicu protiv tri osobe u predmetu protiv *Vasića i drugih* od 20. novembra 2014. godine. U februaru 2015. godine, donesena je odluka o spajanju postupka u navedena dva predmeta kako bi se protiv svih pet optuženih mogao voditi zajednički postupak pred Sudom BiH. Isto tako, 21. januara 2015. godine, Tužilaštvo BiH dostavilo je optužnicu protiv Ilije Jurića kojom ga optužuje za isti događaj koji je stavljen na teret optuženima u predmetu *Brnjić i drugi* prema optužnici dostavljenoj šest mjeseci ranije. Tokom istog perioda, Tužilaštvo BiH dostavilo je dvije optužnice protiv iste osobe (Zdenko Andabak) u razmaku od samo četiri mjeseca. Sklonost „fragmentaciji“ uočena je i u predmetima koji su još uvijek u istražnoj fazi, pa se tako desilo da je istoga dana Sud BiH od Tužilaštva BiH dobio dva gotovo identična zahtjeva prema pravilu 75(H) Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a, kojim se traži izmjena zaštitnih mjera za istog svjedoka, ali u dva odvojena predmeta. Takođe slijedi iz činjeničnog opisa događaja u pomenutim prijedlozima da je u oba predmeta vođena istraga protiv istih osoba u vezi sa identičnim događajima. Slična situacija uočena je u druga dva predmeta Tužilaštva BiH u kojima je u toku istraga protiv ukupno pet osumnjičenih optuženih za ubistva, silovanja i ostala djela koja spadaju u kategoriju nehumanog postupanja, počinjena na teritoriji opštine Rogatica od maja 1992. do kraja 1993. godine. Iako su krivična djela koja se stavljaju na teret osumnjičenima počinjena u istom periodu u istom području i u okviru istog konteksta,

optužnice, dok je u analizi složenosti predmeta svrha analize dati ocjenu činjeničnog supstrata optužnice, koja je ista i u inicijalno dostavljenoj, kao i u naknadno dostavljenoj optužnici.

¹²⁷ U pet od pomenutih šest predmeta, sve osobe protiv kojih su podignute optužnice nisu dostupne pravosudnim organima BiH, dok je u jednom predmetu od ukupno dvoje optuženih jedna osoba dostupna pravosudnim organima BiH, a druga nije.

Tužilaštvo nije vodilo jedinstvenu istragu protiv osumnjičenih, već je umjesto toga pokrenulo postupak u dva odvojena predmeta. Takođe treba istaći činjenicu da su na navedenim predmetima angažovana dva različita tužioca, a uz sve navedeno, treba reći i to da su ta dva tužioca dali različite pravne kvalifikacije počinjenih djela, tako da je u jednom predmetu osumnjičenima stavljeno na teret krivično djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, dok je osumnjičenima u drugom predmetu stavljeno na teret krivično djelo zločina protiv čovječnosti.

(ii) U pogledu problema sa kojima se suočavamo u procesuiranju predmeta ratnih zločina, želimo istaći da su najvažniji oni problemi koji se odnose na provedbu Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Uočeno je da tužioci tužilaštva BiH ne primjenjuju pravilno odredbe pomenutog Zakona. Konkretno, uočeno je da Tužilaštvo ne uspostavlja kontakt sa svjedocima kako bi ih na vrijeme upoznao sa činjenicom da imaju pravo zahtijevati da svjedoče uz primjenu zaštitnih mjera, te da svjedoci kojima je odobrena primjena zaštitnih mjera tokom istrage ili po potvrđivanju optužnice nisu obaviješteni o značaju i implikacijama primjene takvih mjera. Zbog toga nije neobično da svjedok o mogućnosti svjedočenja uz primjenu zaštitnih mjera sazna tek na glavnom pretresu, dakle, nakon što su lični podaci o svjedoku već sadržani u tekstu optužnice, a često čak i nakon što je predsjednik sudskog vijeća evidentirao lične podatke svjedoka na raspravi otvorenoj za javnost. Takođe se dešava da svjedok kojem je odobrena primjena mjere zaštite ličnih podataka često pogrešno vjeruje da mjera podrazumijeva da će njegov identitet ostati uskraćen ne samo javnosti, već i optuženom i zastupnicima njegove odbrane (što se dešava samo u slučaju kada je svjedoku dat status zaštićenog svjedoka, kako je to propisano odredbama člana 15. – 23. Zakona o zaštiti svjedoka, što je veoma rijetka pojava). Konačno, poseban problem predstavlja činjenica da Tužilaštvo BiH ima neadekvatan odnos prema svjedocima koji su svjedočili u predmetima MKSJ-a uz primjenu zaštitnih mjera. Tužilaštvo BiH redovno propušta napraviti odgovarajuće provjere u tom pogledu, pa se dešava da se tek u toku postupka ustanovi da je svjedok čiji su lični podaci već sadržani u optužnici ili otkriveni na glavnom pretresu već svjedočio pred MKSJ-om kao zaštićeni svjedok. Uz navedene probleme, takođe je uočeno da je komunikacija između Tužilaštva BiH i svjedoka u fazi postupka prije podizanja optužnice nezadovoljavajuća. Imajući u vidu činjenicu da se zadatak uzimanja izjave od svjedoka često povjerava službenicima Državne agencije za istraživanje i zaštitu (SIPA) ili službenicima policijskih organa entiteta, često se dešava da prvi kontakt između Tužilaštva i svjedoka Tužilaštva nastupi tek na glavnom pretresu. Zbog takve prakse, nastale kao posljedica nezadovoljavajuće komunikacije sa svjedocima, dešava se da Tužilaštvo navede u optužnici, ili pozove na svjedočenje tokom glavnog pretresa, svjedoke koji su u međuvremenu umrli ili izgubili sposobnost da svjedoče.

Svi navedeni problemi negativno su se odrazili i na trajanje i na kvalitet postupaka u predmetima ratnih zločina.

Dodatak E: Odgovor Tužilaštva BiH na upitnik

(i) Tekst dopisa Tužilaštva BiH od 13. augusta 2015. godine

Broj: A-225/15
Sarajevo, 13.08.2015. godine

Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
Misija u Bosni i Hercegovini
N/r gosp. Jonathan Moore, šef Misije
Fra Anđela Zvizdovića 1
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Predmet: Neovisna analiza rada Suda BiH i Tužilaštva BiH, odgovor – dostavlja se

Poštovani,

U vezi Vašeg dopisa od 05. augusta 2015. godine, koji se tiče neovisne analize rada Tužilaštva Bosne i Hercegovine, te prijedloga održavanja sastanka sa glavnim tužiocem Tužilaštva Bosne i Hercegovine 17. ili 18. augusta, obavještavam Vas da nažalost nismo u mogućnosti odobriti Vaš zahtjev jer bi time prekršili osnovne principe povjerljivosti i nepristrasnosti postupaka, odnosno pravo na pravično suđenje, koji bi utjecali na integritet predmeta kao i činjenicu da bi ovo predstavljalo kršenje prava svjedoka i osumnjičenih osoba.

Pored ovih bitnih principa, bilo bi neophodno sazvati kolegij tužilaca Tužilaštva Bosne i Hercegovine i dobiti saglasnost kolegija povodom ovog jako osjetljivog pitanja kao i neophodnost dobijanja mišljenja Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine.

Što se tiče Vašeg zahtjeva za održavanjem sastanka 17. ili 18. augusta 2015. godine, predlažem da održavanje sastanka pomjerimo za prvu polovinu septembra, zbog toga što sam na planiranom godišnjem odmoru van Bosne i Hercegovine.

S poštovanjem,

GLAVNI TUŽILAC
TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

Goran Salihović
(Potpis i pečat)

(ii) Tekst dopisa Tužilaštva BiH od 1. oktobra 2015. godine

Br. A-225/15
Sarajevo, 01.10.2015. godine

OSCE-BIH
Fra Anđela Zvizdovića 1 t.A
71000 Sarajevo

Poštovani,

dostavljamo Vam sažetak odgovora na postavljena pitanja za glavnog tužioca Tužilaštva/Tužiteljstva

BiH gđina. Gorana Salihovića

Pitanja/odgovori:

1. Koliko tužilaca je raspoređeno da radi *isključivo* na istragama i suđenjima za ratne zločine?

Na istragama i suđenjima u Posebnom Odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH raspoređeno je ukupno 35 tužilaca. Ovim Odjelom rukovodi zamjenica glavnog tužioca Gordana Tadić.

2. Određeni broj novih tužilaca je angažovan za rad na predmetima ratnih zločina. Koja vrsta obuke i/ili mentorstva postoji da im pomogne u tome?

Trinaest novih tužilaca počelo je sa radom 01. decembra 2013. godine, a pet tužilaca (IPA projekat) počeli su sa radom 15. marta 2014. godine, dakle svi novi tužioci su angažovani u Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH. Visoko sudsko i tužilačko Vijeće Bosne i Hercegovine je izabralo ove tužioce u redovnoj konkursnoj proceduri i isti su ispunjavali sve zakonom propisane uslove za imenovanje na te pozicije. Tužioci Tužilaštva BiH su samostalni u svom radu, a sukladno Pravilniku o unutrašnjoj organizaciji Tužilaštva BiH Posebni Odjel za ratne zločine ima svog rukovoditelja i podjeljen je na tri odsjeka kojima rukovode tri tužioca. Iako pojam mentorstva nad novim izabranim tužiocima nije predviđen, rad svih tužilaca u Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH prate rukovodioci Odsjeka, rukovoditelj Odjela i Glavni tužilac što rezultira stalnim međusobnim konsultacijama o određenim pitanjima. Tužioci Tužilaštva BiH su aktivni učesnici različitih obuka kako redovnih od strane Centra za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH i Republike Srpske, tako i svih drugih seminara na temu procesuiranja ratnih zločina (Obuka za novoimenovane tužioce iz oblasti ratnih zločina u organizaciji Misije OSCE-BiH održanoj 05.-14.05.2014. godine; Obuka za novoimenovane tužioce iz oblasti ratnih zločina u organizaciji CEST, pod nazivom: „Procesuiranje ratnih zločina⁴⁴, održanoj 26.05-04.6.2014. godine; Edukacija „Procesuiranje predmeta ratnih zločina⁴⁴, Neum 28.-29.05.2014. godine; Edukacija edukatora-seksualno nasilje u ratu, u organizaciji CEST u saradnji sa Misijom OSCE-BiH, održanoj u Sarajevu, 20.-21.11.2014. godine; Seminar iz oblasti seksualnog nasilja „Seksualno nasilje u ratu⁴⁴ u organizaciji CEST-a, u saradnji sa Misijom OSCE-BiH, Sarajevo 01.- 02.12.2014. godine; Obuka za sudije, tužioce, stručne saradnike/savjetnike i više stručne saradnike u oblasti ratnih zločina, Obuka novoimenovanih sudija, tužilaca i

stručnih saradnika na temu - „Ratni zločin⁴⁴, u organizaciji CEST, Sarajevo, 03- 2. i 15.12.2014. godine; Postupci u predmetima ratnih zločina CEST, Banja Luka, 02.-03.02.2015. godine; Postupci u predmetima ratnih zločina-vještine istraživanja CEST, Sarajevo 05.-06.02.2015. godine, Seminar „Sistem zaštite svjedoka u BiH - trenutni izazovi i dalji razvoj⁴⁴ N1- COAVINPRO 11 projekt/ i UNDP, Sarajevo 19-20.03.2015. godine; Konferencija „Šutnja preživjelih žrtava seksualnog zlostavljanja-uzroci i posljedice⁴⁴ UG „Žena-žrtva rata⁴⁴ i organizacija UHD „Priateljice“, Sarajevo 07.-08.04.2015. godine).

3. Da li je tako raspoređen tužilac dužan da podigne određeni broj optužnica godišnje?

Pravilnikom o orijentacionim mjerilima za rad tužilaca u tužilaštvima u BiH koje je donio VSTV BiH, propisano je da svaki tužilac godišnje treba da završi pet KTRZ predmeta. Broj završenih predmeta direktno utiče na ocjenu tužilaca shodno Pravilniku i Kriterijima o ocjenjivanju rada tužilaca u BiH.

4. Da li svaki od raspoređenih tužilaca ima dodjeljeno područje npr. Sarajevo, Srebrenica, Središnja Bosna, ARK?

Svaki od tužilaca u Posebnom Odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH raspoređen je u jedan od tri Odsjeka i ima dodjeljeno područje kojim je zadužen i to: Odsjek I - šef Odsjeka Gordana Tadić, obuhvata područje Sarajeva, dio Istočne Bosne uključujući i Foču, Hercegovine i dolina Neretve; Odsjek II - šef Odsjeka Stanko Blagić, obuhvata područje Sjeverozapadne Bosne i dio Posavine i Srednju Bosnu; Odsjeku III - šef Odsjeka Izet Odošić, obuhvata područje Istočne Bosne, dio Posavine i Srebrenica 1995.

5. Da li tužioci rade u timovima?

Tužioci rade u timovima sastavljenim od stručnog saradnika-pravnika, stručnog saradnika-istražitelja, s tim da svakom tužiocu stoje na raspolaganju Viši stručni saradnici - analitičari i analitičari na bazi podataka otvorenih predmeta ratnih zločina, Odjel za podršku svjedocima, volonteri, Stručni saradnici-koordinatori predmeta, Odjel za IKT i obradu elektronskog dokaznog materijala.

6. Koliko pomoćnog osoblja i kojeg nivoa ima svaki tužilac?

Pomoćno osoblje Tužilaštva BiH koje je na raspolaganju tužiocima Tužilaštva BiH su: referent specijalist-tužilački administrativno-tehnički pomoćnici, vozači, referent specijalista za vođenje knjige deponovanih predmeta, referent specijalist-upisničari, referenti specijalisti za prijem pismena, referenti specijalisti za otpremu pismena, Viši stručni saradnik-lektor, Stručni savjetnici prevodioci, Stručni savjetnik-bibliotekar, zaposlenici u Odjelu za odnose sa javnošću, zaposlenici u Odjelu za materijalno-finansijske poslove, zaposlenici iz Odjela za pravne, druge stručne, administrativno-tehničke i opće poslove.

7. Da li svaki tužilac ima stalnog istražitelja(e) koji mu je raspoređen u tim?

U Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH je ukupno 13 stručnih saradnika-istražitelja koji su raspoređeni u rad u tri Odsjeka. Sukladno Odsjeku u kojem je raspoređen tužilac, a prema potrebama predmeta kojim je zadužen, na istima postupaju istražitelji na način da svaki istražitelj istog Odsjeka izvršava naredbe tri tužioca. Ukoliko postoji potreba tužiocima se privremeno dodjeljuje više stručnih saradnika- istražitelja u rad.

8. Kako se primjenjuju kriteriji za raspodjelu predmeta između Suda BiH i sudova na entitetskom nivou?

Kriteriji za raspodjelu predmeta između Suda BiH i sudova na entitetskom nivou primjenjuju se u smislu Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina tako što se Sudu BiH dostavljaju periodični izvještaji koji obuhvataju novozaprimljene KTRZ predmete u Tužilaštvu BiH, a nakon čega Stalno Vijeće Suda BiH za odlučivanje o preuzimanju ili prenošenju vođenja postupka iz nadležnosti Suda BiH, u predmetima ratnih zločina izvršava preliminarni pregled i ocjenu složenosti predmeta dostavljenih u tom izvještaju, o čemu se upoznaju tužioci Tužilaštva BiH. Nakon što tužioci u Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH izvrše uvid u spise za koje je sud predložio prenos nadležnosti, postupajući tužioci nakon detaljne analize spisa predlažu sudu prenos nadležnosti po pojedinačnim predmetima. Sredinom septembra 2015. godine Tužilaštvo BiH dostavilo je Sudu BiH deveti dopunski izvještaj.

9. Da li su se podnosili prijedlozi za ustupanje predmeta na entitetske/kantonalne sudove prije faze optužnice u 2014./2015.? Ako je odgovor ne, koji je razlog za čekanje do faze optužnice?

U 2014. godini Sud BiH je na prijedlog Tužilaštva BiH prenio vođenje postupka na entitetska tužilaštva u ukupno 42 predmeta protiv 81 lica, a od toga u fazi prijave i istrage ukupno 28 predmeta. Zaključno sa septembrom 2015. godine, Sud BiH je na prijedlog Tužilaštva BiH prenio vođenje postupka na entitetska tužilaštva za ukupno 19 predmeta protiv 32 lica, a od toga u fazi prijave i istrage ukupno 15 predmeta.

10. Da li su održavani bilo kakvi sastanci sa sudijama od jula 2014. godine kako bi se postigao konsenzus o relevantnim kriterijima i/ili drugim administrativnim pitanjima?

Sastanci između predstavnika Posebnog odjela za ratne zločine Tužilaštva BiH i Suda BiH održavani su redovno u 2014. godini, tako da je zadnji sastanak održan 03.11.2014. godine, na kojem je postignut dogovor o prevazilaženju zajedničkih problema u predmetima ratnih zločina. Rukovoditelj Posebnog odjela za ratne zločine Tužilaštva BiH je u stalnom kontaktu sa rukovoditeljem Krivičnog odjeljenja Odjel I za ratne zločine Suda BiH, u cilju operativnog rješavanja tekućih pitanja.

11. Koji se kriteriji koriste za određivanje složenosti predmeta?

Pri određivanju složenosti predmeta koriste se kriteriji predviđeni Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina i Usaglašeno tumačenje Suda BiH i Tužilaštva BiH o konkretizaciji kriterija za ocjenu složenosti predmeta iz Aneksa A Državne strategije za rad

na predmetima ratnih zločina.

12. Da li postoji sistem koji se bavi prioritizacijom predmeta?

Svaki tužilac u Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH je dužan, a u skladu sa Opštim uputstvom glavnog tužioca da u skladu sa Državnom strategijom za rad na predmetima ratnih zločina odredi pet prioriternih predmeta na kojima će postupati u toku godine.

13. Koliko istraga ratnih zločina trenutno vodi Tužilaštvo BiH?

U Posebnom odjelu za ratne zločine Tužilaštva BiH zaključno sa septembrom 2015. godine postoji 317 predmeta u fazi istrage (35 tužilaca).

14. Da li postoji kompjuterizovan sistem koji omogućava Tužilaštvu BiH da provjeri da li bilo koje od entitetskih tužilaštava vodi istragu istih zločina koji su upućeni ka Sudu BiH?

Tužilaštvo BiH ima ažuriranu Centralizovanu evidenciju sa podacima o broju i strukturi neriješenih predmeta ratnih zločina u skladu sa Strateškom mjerom broj 2 Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina na području BiH.

15. Da li se vrše provjere s Tužilaštvom MKSJ da se vidi kakvi su dokazi, odnosno svjedoci ili dokumenti na raspolaganju?

Tužilaštvo Bosne i Hercegovine raspolaže uvidom u EDS bazu podataka (reducirana baza), te nakon pretrage iste upućuje zahtjev za asistenciju Oficiru za vezu Tužilaštva Bosne i Hercegovine radi pribavljanja elektronski ovjerenih dokaza. Naime, Tužilaštvo Bosne i Hercegovine ima na raspolaganju Oficira za vezu Tužilaštva BiH i Tužilaštva MKSJ i Mehanizma za međunarodne krivične sudove, preko kojeg na lakši način realizuje zahtjeve za asistenciju u predmetima ratnih zločina. Na taj način vrše se pretrage baza podataka kojima raspolaže Mehanizam za međunarodne krivične sudove, i ukoliko ne postoje prepreke za njihovo dostavljanje (iskazi zaštićenih svjedoka i dr.), elektronski ovjereni dokazi se koriste u postupku pred Sudom BiH. Oficir za vezu Tužilaštva BiH je zadužen za stalnu saradnju, te aktivno učestvuje u rješavanju zahtjeva za asistenciju kako Tužilaštva BiH, tako i Tužilaštva MKSJ.

16. Koji tip analize se provodi po pitanju dostupnih dokaza i ko vrši analizu?

U početku rada na predmetu ratnih zločina zaduženi tužilac u pogledu osumnjičenih osoba i događaja iz određenog predmeta zatražit će analitičke provjere svih dostupnih izvora informacija i dokaza od analitičara u Uredu registrara (koji vrše provjere dokaza i informacija u predmetima u Tužilaštvu BiH, vrše uvid u otvorene predmete ratnih zločina u Tužilaštvu

BiH i entitetskim tužilaštvima, vrše uvid u dostupne baze MKSJ-a (reducirane baze), uvid u

predmete koji su u toku suđenja ili su presuđeni u Sudu BiH, prvostepene i pravomoćne presude MKSJ-a, pregled stručnih i naučnih publikacija i dr., što je javno dostupno, a vezano je za osumnjičene i događaje u predmetu), a nakon što pribavi podatke zajedno sa svojim timom, stručnim saradnikom-pravnikom i stručnim saradnikom - istražiteljem, te ostalim članovima tima pravi analizu (presjek stanja u predmetu), koja će biti osnov za donošenje naredbe o provođenju istrage i plana o provođenju istrage.

17. Po kakvim se kriterijima određuje ko će biti optužen i da li će biti optužen individualno ili za združeni poduhvat?

Kriteriji prema kojima se određuje ko će biti optužen i da li će biti optužen individualno ili za udruženi zločinački poduhvat su prije svega zasnovani na dosad pravomoćnim presudama MKSJ i Suda BiH za određene događaje i područja za koje se vodi istraga, kriterijima iz Državne strategije za rješavanje predmeta ratnih zločina, materijalnom krivičnom pravu u BiH, te drugoj praksi međunarodnog humanitarnog prava i ostalim dokumentima koje je BiH preuzela u toj oblasti. Pri konačnoj ocjeni tužioca o optuženju i vrsti krivične odgovornosti odlučno je koliko je objektivno bilo moguće i koliko je prikupljeno dokaza za osnovanu sumnju.

18. Koji se kriteriji koriste da bi se odlučilo kada istragu treba zatvoriti? Koliko je istraga zatvorena u prošloj godini?

Obzirom da se istraga može zatvoriti podizanjem optužnice ili obustavom istrage koriste se propisi utvrđeni Zakonom o krivičnom postupku BiH. U 2014. godini podizanjem optužnice zatvorene su istrage u 59 predmeta, a obustavom istrage okončano je 48 predmeta.

19. Koji kriteriji određuju prirodu optužbi?

Nejasno formulirano pitanje u pogledu pojma priroda optužbi, da li je vrsta krivičnog djela ili vrsta krivične odgovornosti, u svakom slučaju je odlučan stepen i broj prikupljenih dokaza po tim osnovama u skladu sa Krivičnim zakonom BiH.

20. Koji sistemi postoje da bi se osigurala dosljednost u optuživanju?

Obzirom da iz pitanja nije jasno šta se misli pod široko postavljenim pojmom dosljednosti optuživanja, teško je dati konkretan odgovor, ali ukoliko se pod tim misli na primjenu materijalno-krivičnog prava za oblast ratnih zločina za slične događaje ili na srazmjerno procesuiranje osumnjičenih iz različitih nacionalnih grupa i područja BiH ili pak na primjenu vrste i stepena krivične odgovornosti, te rang u osumnjičenih u vrijeme izvršenja djela ili njegovoj funkciji danas u BiH, Tužilaštvo BiH tu primjenjuje kriterije koji su sukladni onima iz Državne strategije za procesuiranje ratnih zločina, propisima materijalnog krivičnog prava BiH, jurisprudenciji međunarodnog humanitarnog krivičnog prava, te presudama Suda BiH i presudama MKSJ.

21. Koji su glavni problemi koji se javljaju u :

- (i) istragama
- (ii) optužnicama
- (iii) suđenjima?

Problemi koji se javljaju u fazi istrage u predmetima ratnih zločina su: nepouzdanost iskaza svjedoka kao dokaza, nedostupnost svjedoka koji žive izvan BiH, nedostupnost niza materijalnih dokaza koji se odnose na civilne i vojne organe iz perioda rata, a koji se nalaze u posjedu organa Republike Srbije i Republike Hrvatske, složen postupak korištenja dokaza iz baze MKSJ, naročito kada se tiče direktnog pristupa tim dokazima (reduciran uvid u baze podataka), nedovoljna popunjenost i stručna osposobljenost policijskih agencija koje postupaju po naredbama Tužilaštva BiH, nepostojanje u dovoljnoj mjeri efikasnog sistema podrške zaštićenim svjedocima, biološki razlozi nemogućnosti korištenja svjedoka, predrasude kod žrtava seksualnog i drugog nasilja kao ratnih zločina, veliki broj nestalih lica žrtava ratnog zločina čija tijela nisu pronađena, pa se ne može dokazati njihovo ubistvo i niz drugih stručnih i tehničkih razloga. Nadalje, problemi koji se javljaju u fazi optuženja su: nedostupnost osumnjičenih osoba koje se nalaze u bjekstvu najčešće u Republici Srbiji i Republici Hrvatskoj, ili drugdje, kvalitet dokaza za optuženje, neusaglašenost prakse Suda BiH i Ustavnog suda BiH, neujednačen kvalitet, odnosno pouzdanost dostupnih dokaza, neujednačeni standardi Suda BiH u pogledu potvrđivanja optužnice, jer se u toj fazi Sud BiH prilikom potvrđivanja optužnica upušta u diskreciono pravo tužioca u pogledu činjeničnog opisa djela, jer se analiza svih dokaza može izvršiti jedino na glavnom pretresu pred Sudom BiH, nakon neposrednog izvođenja dokaza pred tim Sudom. Osim toga Sud BiH na osnovu člana 148. stav 3. Zakona o krivičnom postupku BiH vraća Tužilaštvu Bosne i Hercegovine optužnice na uređenje, iako se ovaj član ne odnosi na propise u pogledu potvrđivanja-odlučivanja o optužnici, jer je u smislu člana 228. ZKP-a BiH sudija za prethodno saslušanje dužan da ispita da li je sud nadležan, da li je optužnica propisno sastavljena (član 227. ovog Zakona), a što se odnosi isključivo na formalni sadržaj optužnice: naziv suda, ime i prezime osumnjičenog, opis djela iz kojeg proizlaze zakonska obilježja krivičnog djela, vrijeme i mjesto učinjenja krivičnog djela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno krivično djelo, kao i ostale okolnosti potrebne da se krivično djelo što preciznije odredi, zakonski naziv krivičnog djela, sa navođenjem odredaba krivičnog zakona i prijedlog o dokazima koje treba izvesti. U stavu 2. člana 228. ZKP-a BiH stoji da sudija za prethodno saslušanje može potvrditi, ili odbiti, sve ili pojedine tačke optužnice u roku od 8 dana, a u složenim predmetima u roku od 15 dana od dana prijema optužnice, te ukoliko odbije sve, ili pojedine tačke optužnice, sudija za prethodno saslušanje donosi rješenje koje se dostavlja tužiocu i protiv ovog rješenja žalba se podnosi u roku od 24 sata. O žalbi odlučuje Vijeće u roku od 72 sata.

Sud je vraćanjem optužnica na uređenje i to nekada i po nekoliko puta onemogućio tužioce da podnose žalbe vijeću tog suda u slučaju odbijanja optužnica, odnosno nepotvrđivanja istih, te na taj način onemogućio drugostepeno odlučivanje u pogledu kvaliteta dostavljenih optužnica Sudu, jer 58 dostavljenih optužnica Sudu Bosne i Hercegovine u 2014. godini je na kraju potvrđeno, kao i dostavljene optužnice u 2015. godini, osim onih koje se nalaze u

fazi potvrđivanja. Obzirom na to, tužioci umjesto da svoje stavove zastupaju na glavnom pretresu pred Sudom BiH, gube vrijeme u ispravljanju činjeničnih opisa optužnica u fazi potvrđivanja optužnice, a više puta Sud BiH je i po nekoliko puta vraćao istu optužnicu na potvrđivanje.

Osim toga, javljaju se problemi u fazi optuženja i u pogledu svjedoka koji su dobili mjere zaštite prilikom svjedočenja pred MKSJ, zbog dugih procedura za dobivanje izmjene zaštitnih mjera svjedoka, odnosno informacije o zaštitnim mjerama svjedoka, kako bi se iste koristile pred Sudom BiH prilikom ispitivanja takvog svjedoka, te niz drugih problema u prikupljanju dokaza i provođenju dokaznih radnji.

Problemi koji se javljaju u fazi suđenja su slični problemi koji se odnose na subjektivne i objektivne dokaze u toku istrage, a naročito u pogledu dosljednosti iskaza svjedoka, neujednačeni standardi suda u pogledu ocjene kvaliteta dokaza kao i dokaza pribavljenih iz MKSJ, naročito utvrđenih činjenica koje tužioci Tužilaštva BiH pred Sudom BiH ponovno moraju dokazivati, obezbjeđenje prisustva svjedoka suđenju koji se nalaze van BiH, česta primjena principa *in dubio pro reo*, a tužioci Tužilaštva BiH se često žale da prilikom suđenja

nemaju ravnopravan status kao stranka u postupku u odnosu na optužene i njihove branioce. Stalna vijeća Suda BiH za ratne zločine prilikom suđenja imaju i različit pristup prema izvođenju određenih dokaza, a naročito u pogledu prezentiranja iskaza svjedoka datih u istrazi, kao i o ocjeni tog dokaza ukoliko ima suprotnosti sa iskazom na glavnom pretresu i niz drugih različitosti u pogledu postupka dokazivanja i ocjene dokaza u pojedinim predmetima, a naročito u pogledu različitih standarda od onih koji su se primjenjivali ranije, a tiču se skidanja mjera zaštite svjedoka koje su dobili pred MKSJ, dok pred Sudom Bosne i Hercegovine ne žele nikakve mjere zaštite.

Što se tiče ocjene pravne kvalifikacije djela od strane tužioca, Sud BiH, ukoliko nije saglasan sa istom, u smislu člana 280. stav 2. ZKP-a BiH, nije vezan za prijedlog tužioca u pogledu pravne ocjene djela.

22. Da li postoje bilo koji drugi faktori, koji nisu obuhvaćeni u pitanjima, a koji su od značaja za optužnice koje podiže Tužilaštvo BiH?

Za efikasan rad tužilaca Tužilaštva Bosne i Hercegovine od izuzetne važnosti je i rad na predmetima ekshumacija, pronalaženju grobnica/nestalih osoba, regionalna saradnja, rad na predmetima Kategorije II, te se ulaže sve veći napor u rješavanju problema koji se odnosi na nepostojanje mogućnosti nadzora nad entitetskim tužilaštvima na koja je preneseno vođenje krivičnog postupka. Potreba za promjenom rokova propisanih u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina, obzirom na broj predmeta kategorije I (do 7 godina), kojim su zaduženi tužioci Tužilaštva Bosne i Hercegovine.

Osim toga, tužioci Tužilaštva Bosne i Hercegovine ponekad ne mogu da dobiju pozitivnu odluku o izmjenama mjera zaštite koje su svjedoci dobili prilikom svjedočenja pred MKSJ, iako se radilo o ključnim svjedocima u tim predmetima, zbog čega tužioci moraju pribaviti

druge dokaze kojima bi utvrdili činjenice iz iskaza zaštićenog svjedoka datog u MKSJ.

GLAVNI TUŽILAC

TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE

Goran Salihović
(Potpisano)

Dodatak F: Spisak osoba sa kojima je obavljen razgovor

18.08.2015.	Sastanak sa predsjednicom Suda BiH Meddžidom Kreso i ostalim sudijama
18.08.2015.	Sastanak sa predsjednikom VSTV-a, Milanom Tegeltijom, i zamjenikom šefa Sekretarijata VSTV-a
21.08.2015.	Sastanak sa sutkinjom Minkom Kreso, te sudijama Davorinom Jukićem, Halilom Lagumdžijom i Samardžićem
24.08.2015.	Sastanak sa sutkinjama Mirom Smajilović i Medihom Pasić i sudijom Zoranom Božićem
25.08.2015. i 31.08.2015.	Munib Halilović
26.08.2015.	Tanja Savić (advokat odbrane)
28.08.2015.	Sutkinja Minka Kreho
01.09.2015.	Milorad Novković
01.09.2015.	Sutkinja Jasminka Kosović
01.09.2015.	Jasenska Ferović
03.09.2015.	Predsjednik VSTV-a, Milan Tegeltija
05.10.2015.	Ibro Bulić
05.10.2015.	Džemila Begović
05.10.2015.	Edin Muratbegović
05.10.2015.	Miroslav Janjić
06.10.2015.	Seid Marusić
06.10.2015. i 08.10.2015.	Gordana Tadić
06.10.2015.	Arben Murtezić
07.10.2015.	Behajja Krnić
07.10.2015.	Milorad Barašin
07.10.2015.	Branko Mitrović
08.10.2015.	Ozrenka Nesković
08.10.2015.	Goran Salihović
09.10.2015.	Ćazim Hasanspahanić

Dodatak G: Lista ključnih analiziranih dokumenata

Zakon o krivičnom postupku BiH iz 2003. godine
Komentari na Zakon o krivičnom postupku BiH iz 2003. godine
Pravilnik VSTV-a (za tužioce)
Pravilnik VSTV-a (za sudije)

Optužnice:

- Tužilac protiv Andabaka
- Tužilac protiv Bojića i drugih
- Tužilac protiv Čondrića
- Tužilac protiv Curića i drugih
- Tužilac protiv Đukića
- Tužilac protiv Ikonića
- Tužilac protiv Jurića
- Tužilac protiv Komada
- Tužilac protiv Kuljića
- Tužilac protiv Radišića
- Tužilac protiv Nikole Savića
- Tužilac protiv Vručinića

Zapisnik sa sastanka Radne grupe iz jula 2014. godine
Državna strategija za rad na predmetima ratnih zločina
Izveštaj Nadzornog tijela za praćenje provođenja Državne strategije za rad na predmetima ratnih zločina iz 2016. godine
Orijentaciona mjerila za raspodjelu predmeta
Analiza OSCE-a o optužnicama kod Suda BiH i preostalim predmetima
Pregled podignutih optužnica u predmetima ratnih zločina u periodu od januara do decembra 2015. godine
Pravilnik o radu Tužilaštva BiH

Dodatak H: Statistički pregled preostalih predmeta¹²⁸

Opšti pregled

Smanjenje broja preostalih predmeta: OPŠTI PREGLED			Trenutna situacija						
Inicijalni broj preostalih predmeta (07/2013)	Tužilaštvo	Broj KTRZ predmeta	Tekući KTRZ predmeti (zaključno sa krajem kvartala)	Promjene broja KTRZ predmeta	Riješeni predmeti od 1.1.2014. (broj jedinica)	Riješeni predmeti od 1.1.2014. (% preko)	Riješeni predmeti po optužnici od 1.1.2014. (broj jedinica)	Riješeni predmeti po optužnici od 1.1.2014. (% preko inic.br.pred.)	Riješeni predmeti po optužnici od 1.1.2014. (% od uk.br.)
1.210	UKUPNO	Korigovano	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP
			1.003	- 17,1%	572	47,3%	189	15,6%	33,0%
682	Tužilaštvo BiH (ukupno)	Korigovano (u usporedbi sa 31.12.2013.)	NP	NP	NP	NP	NP	NP	NP
		Ukupno	672	-1,5%	291	42,7%	110	16,1%	37,8%
Nema podataka	Tužilaštvo Brčko distrikt a BiH	Brčko distrikt BiH	6		13		6		46,2%
286	FBiH	Korigovano (u usp. sa inic.br.preostalih pred.)	140	- 51,0%					
		Br. predmeta i aktivnosti (sve)	178	- 37,8%	159	55,6%	41	14,3%	25,8%

¹²⁸ Podatke prikazane u navedenoj tabeli prikupila je Misija OSCE-a u BiH, u okviru realizacije projekta praćenja sudskih postupaka u predmetima ratnih zločina u BiH, finansiranog sredstvima Evropske Unije, u svrhu praćenja rada državnih i entitetskih pravosudnih institucija i namjenskog utroška sredstava doznačenih iz IPA fondova za potrebe smanjenja broja preostalih neriješenih predmeta. Navedeni podaci evidentirani su na osnovu podataka koje nadležni sudovi i tužilaštva dostavljaju kvartalno.

242	RS	Korigovano (u usp. sa inic.br.pre ostalih pred.)	130	- 46,3%					
		br. predmeta i aktivnosti (sve)	147	- 39,3%	109	45,0 %	32	13,2%	29,4 %
528	RS+F BiH	Korigovano (u usp. sa inic.br.pre ostalih pred.)	270	- 48,9%					
		Ukupno	325	- 38,4%	268	50,8 %	73	13,8%	27,2 %
75	Tužilaštvo USK (Bihać)	U usp. sa inic.br.pre ostalih pred.	43	- 42,7%					
		Ukupno	56	- 25,3%	35	46,7 %	13	17,3%	37,1 %
NP	Tužilaštvo BPK (Goražde)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	1						
		Ukupno	1		1		0		0,00 %
11	Tužilaštvo kantona 10 (Livno)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	0	- 100,00%					
		Ukupno	1	- 90,9%	4	36,4 %	1	9,1%	
71	Tužilaštvo HNK (Mostar)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	45	- 36,6%					
		Ukupno	56	- 21,1%	29	40,8 %	5	7,0%	17,2 %
35	Tužilaštvo PK (Orašje)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih	19	- 45,7%					

		pred.							
		Ukupno	19	- 45,7%	14	40,0 %	3	8,6%	21,4 %
23	Tužila štvo KS (Sarajevo)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	8	- 65,2%					
		Ukupno	13	- 43,5%	20	87,0 %	4	17,4%	20,0 %
NP	Tužila štvo ZH (Široki Brijeg)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	0						
		Ukupno	0		0		0		
36	Tužila štvo SBK (Travnik)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	18	- 50,0%					
		Ukupno	21	- 41,7%	18	50,0 %	8	22,2%	44,4 %
19	Tužila štvo TK (Tuzla)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	1	- 94,7%					
		Ukupno	4	- 78,9%	20	105,3 %	2	10,5%	10,0 %
16	Tužila štvo ZDK (Zenica)	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	5	- 68,8%					
		Ukupno	7	- 56,3%	18	112,5 %	5	31,3%	27,8 %
29	Okr. tužilaštvo Banja Luka	U usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	10	- 65,5%					
		Ukupno	17	- 41,4%	38	131,0 %	10	34,5%	26,3 %
17	Okr.	U	9	-					

	tužilaštvo Bijeljina	Usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.		47,1%					
		Ukupno	10	- 41,2%	6	35,3 %	5	29,4%	83,3 %
86	Okr. tužilaštvo Doboj	Usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	42	- 51,2%					
		Ukupno	44	- 48,8%	39	45,3 %	14	16,3%	35,9 %
58	Okr. tužilaštvo Istočno Sarajevo	Usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	42	- 27,6%					
		Ukupno	45	- 22,4%	15	25,9 %	2	3,4%	13,3 %
52	Okr. tužilaštvo Trebinje	Usporedbi sa inic.br.pre ostalih pred.	27	- 48,1%					
		Ukupno	31	40,4%	11	21,2 %	1	1,9%	9,1%

Dodatak I: Tekst dopisa Visokog Sudskog i Tužilačkog vijeća BiH od 4. septembra 2015. godine

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

Broj: 01-09-2764-3/2015
Sarajevo, 4.9.2015. godine

Tužilaštvo BiH
n/r g-din Goran Salihović, glavni tužilac

OSCE BiH – Organizacija za sigurnost i suradnju u Evropu
n/r g-din Jontahan Moore, šef Misije

Predmet: Zaključak VSTS-a BiH, dostavlja se

Poštovani,

povodom vaših dopisa koji se odnose na pitanje vršenje nezavisne analize predmeta ratnih zločina Tužilaštva BiH i Suda BiH od strane OSCE-a, obavještavamo vas da je Visoki sudski i tužilački savjet Bosne i Hercegovine razmatrao ovo pitanje na sjednici održanoj 3. i 4. 9. 2015. godine i tom prilikom usvojio sljedeći zaključak:

1. Savjet je usvojio zaključak kojim je ocijenjeno da je zahtjev Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi (OSCE-a) za pristup spisima predmeta ratnih zločina u cilju obavljanja nezavisne analize pravosudne prakse procesuiranja predmeta ratnih zločina Tužilaštva BiH i Suda BiH, u skladu sa Opštim okvirnom sporazumom za Bosnu i Hercegovinu, kao i sa Mišljenjem Visokog sudskog tužilačkog savjeta Bosne i Hercegovine (VSTS BiH) br: VSTV.08-1363-14112006 od 14.11.2006. godine.
1.
2. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine treba da postupi u skladu sa Mišljenjem VSTS-a BiH br: VSTV.08-1363-14112006 od 14.11.2006. godine i omogući OSCE-u uvid u spise predmeta ratnih zločina u Tužilaštvu BiH.
2.

S poštovanjem,

Predsjednik

Milan Tegeltija

Kraljice Jelene 88 – 71000 Sarajevo – Bosna i Hercegovina
Tel: +387 (0)33 707 500, Fax: +387 (0)33 707 550
www.hjpc.ba

Dodatak J: Preporuke

1. UVOD

- 1.1. Kao što slijedi u nastavku teksta, većina preporuka odnosi se na probleme uočene u Tužilaštvu BiH. Opis projektnog zadatka ograničio je ovu analizu na pitanja u vezi sa procesuiranjem predmeta ratnih zločina, pa je, shodno tome i analiza autorice bila usmjerena na Posebni odjel za ratne zločine.
- 1.2. Međutim, preporučuje se da se preporuke sadržane u nastavku teksta ne razmatraju izolovano, već da se sagledaju u kontekstu prethodnih izvještaja i preporuka Nadzornog tijela i konsultantske firme *Agencia*.
- 1.3. Za svaku od preporuka navedena je odgovarajuća tačka analize.

2. RUKOVOĐENJE TUŽILAŠTVOM BIH (Vidi tačke 16. – 21., i 53. – 55.)

- 2.1. Izreka prema kojoj su stil rada i učinkovitost bilo koje institucije rezultat stila rada i načina rukovođenja rukovodeće osobe i višeg rukovodstva te institucije, sasvim je istinita. U cilju stvaranja efikasnog i jedinstvenog Tužilaštva BiH, sposobnog da ispuni zadatke zacrtane u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina, nužne su promjene u načinu upravljanja i praksi rada te institucije.
- 2.2. Preporuke koje slijede odnose se na konkretne probleme u oblasti upravljanja i prakse rada, no navedeni problemi samo su simptom daleko većeg problema, a to je, prema mišljenju autorice, propust u sferi uvođenja odgovarajućih standarda rukovođenja i utvrđivanja odgovarajućih ciljeva za zaposlene, i to ne samo unutar Posebnog odjela za ratne zločine, već u svim organizacionim jedinicama Tužilaštva BiH.
- 2.3. Glavni tužilac bi trebalo da pokrene promjene strukture, neophodne za efikasan rad Tužilaštva BiH.
- 2.4. Glavni tužilac odgovoran je za cjelokupno rukovođenje Tužilaštvom BiH. Odgovornosti glavnog tužioca ne bi trebale obuhvatati svakodnevno upravljanje radom na predmetima ratnih zločina. Ta odgovornost trebala bi biti povjerena zamjeniku Glavnog tužioca / šefu Posebnog odjela za ratne zločine, koji bi trebao biti tužilac sa iskustvom u radu na predmetima ratnih zločina i upravljanju uopšte.
- 2.5. U kontekstu opterećenja Odjela velikim obimom posla, preporučuje se da se u određenom periodu (ne kraćem od 12 mjeseci) imenuje izvršilac na mjestu 'šef za vođenje postupaka', koji bi pružio pomoć u radu zamjeniku Glavnog tužioca u

oblasti svakodnevnog upravljanja Posebnim odjelom za ratne zločine.

3. RUKOVODNA STRUKTURA I PRAKSA RADA TUŽILAŠTVA BIH (OPŠTE PREPORUKE)

3.1. Umjesto tri sekcije u sastavu Posebnog odjela za ratne zločine, trebalo bi ponovo uvesti originalni koncept manjih timova zaduženih za određeno područje u kojem je došlo do sukoba. Razlozi za ovakav prijedlog su:

- Suzbijanje kulture rada u kojoj svaki tužilac radi na svom predmetu, u relativnoj izolaciji,
- Promoviranje uspostave dosljednog pristupa dokazima i pravnom tumačenju prilikom izrade optužnica koje se odnose na određeno područje u kojem je došlo do sukoba.

3.2. Vođe timova trebale bi biti osobe sa prethodnim iskustvom u procesuiranju ratnih zločina, te, ukoliko je to moguće, i sa iskustvom u radu na predmetima iz područja na koje je tim raspoređen. (*Vidi tačke 41. i 42.*).

3.3. Vođe timova trebali bi održavati redovne sedmične sastanke sa članovima tima, kako bi sa njima razgovarali o aktuelnim pitanjima.

3.4. Vođe timova trebali bi imati redovne zajedničke sastanke na kojima bi razgovarali o međusobno povezanim pitanjima, a šef Posebnog odjela za ratne zločine trebao bi se sastajati sa vođama timova jednom mjesečno, kako bi dobio informacije o ostvarenom napretku. (*Vidi tačke 44. – 46.*).

3.5. Potrebno je izraditi analizu zločina vezanih za svako od područja. Analiza bi trebala biti zasnovana ne samo na predmetima vođenim pred MKSJ-om i Sudom BiH, već i na predmetima vođenim pred drugim, nižim sudovima. Analiza bi trebala biti potkrijepljena iskazima svjedoka i materijalnim dokazima. (*Vidi tačke 23. i 24.*).

3.6. Potrebno je izraditi pisane smjernice za cjelokupni Posebni odjel za ratne zločine, kojima bi bili propisani kriteriji za utvrđivanje prioriteta predmeta na kojima će raditi tužioci. (*Vidi tačku 51.*).

3.7. Potrebno je izraditi pisane smjernice za cjelokupni Posebni odjel za ratne zločine, kojima bi bili propisani kriteriji za okončanje istrage. (*Vidi tačku 51.*).

3.8. Potrebno je uvesti u praksu strukturirani sistem mentorstva novoimenovanih tužilaca. Taj sistem trebao bi obuhvatiti sljedeće:

- Uvodni kurs o radu Posebnog odjela za ratne zločine, koji bi obuhvatio sljedeće teme:
 - Izradu plana istrage;
 - Nadzor nad napretkom istrage;
 - Gdje i kako pronaći dokaze;
 - Kako koristiti baze podataka (kako za pristup podacima, tako i za unošenje podataka);
 - Kriterije za utvrđivanje prioriternih predmeta, u ukupnom broju dodijeljenih predmeta;
 - Kriterije za okončanje istrage;
 - Zakonske i dokazne kriterije za podizanje optužnice;

Navedene teme trebale bi biti dostupne u pisanom obliku (u formi priručnika), ali bi trebale biti dopunjene usmenim izlaganjem vođe tima kojem je dodijeljen novi tužilac / istražitelj.

- Novoimenovani tužiocima trebali bi biti upoznati sa analizama i ranijim odlukama vezanim za događaje koji su se odigrali u području u kojem je došlo do sukoba, a na koje su raspoređeni.
- Novoimenovani tužiocima trebali bi biti raspoređeni u zajedničke prostorije sa iskusnijim tužiocem, koji bi trebao biti spreman pružiti savjet ili pomoć ukoliko se za tim ukaže potreba.
- U okviru određenog vremenskog perioda, vođa tima ili zamjenik glavnog tužioca trebao bi vršiti nadzor nad radom svakog novoimenovanog tužioca. (*Vidi tačku 43.*)

3.9. Tužiocima raspoređeni na rad u sastavu Posebnog odjela za ratne zločine trebali bi se baviti samo predmetima ratnih zločina. (*Vidi tačku 52.*)

4. ISTRAGE

4.1. Ne bi trebalo trošiti dragocjeno vrijeme i resurse na pokušaje utvrđivanja identiteta nisko rangiranih 'nepoznatih' počinitelja koji su povezani sa istragom o visoko rangiranom osumnjičenom.

4.2. Prije pokretanja nove istrage, neophodno je izvršiti provjeru podataka u relevantnoj bazi podataka kao i direktnu provjeru sa tužilaštvom u predmetnom području, kako bi se nedvojbeno utvrdilo da ne postoji paralelna istraga koju vodi

to tužilaštvo. *(Vidi tačku 49.)*

4.3. Tužioci zaposleni u sastavu Posebnog odjela za ratne zločine trebali bi raspolagati barem određenim iskustvom u radu na predmetima ratnih zločina na entitetskom nivou.

4.4. Preporuke sadržane pod tačkom 3.8. u gornjem tekstu, odnose se, bez izuzetka, i na novoimenovane istražitelje.

4.5. Neophodno je da postoji dovoljan broj istražitelja raspoređenih u svaki od timova *(Vidi tačku 48.)*

4.6. Potrebno je izdvojiti sredstva u okviru budžeta kako bi se osiguralo da svaki istražitelj koji mora obavljati istražne radnje na terenu na raspolaganju ima prenosni računar, mobilni telefon i prevoz. *(Vidi tačku 50.)*

4.7. Svaki istražitelj dužan je ažurirati (sedmično) plan istrage pojedinostima o napretku istrage.

4.8. Rezultati svakog istražnog postupka moraju biti evidentirani u relevantnoj bazi podataka dostupnoj tužiocima i istražiteljima tužilaštava u entitetima.

5. SARADNJA IZMEĐU TUŽILAŠTVA BIH I SUDIJA

5.1. Potrebno je izvršiti reviziju kriterija kojima se definira složenost predmeta koji će biti procesuirani pred Sudom BiH. *(Vidi tačke 62. – 63. i 67.)*

5.2. U cilju unapređenja efikasnosti potrebno je organizovati mjesečne sastanke između radnih grupa Tužilaštva BiH i Suda BiH. Tema takvih sastanaka trebala bi biti razgovor o opštim problemima te davanje prijedloga za prevazilaženje tih problema, umjesto razgovora o pojedinostima u vezi sa konkretnim predmetima. *(Vidi tačke 98. – 100.)*

5.3. Preporučuje se da se obje strane uzdrže od davanja izjava za medije kojima se kritikuje rad ili ponašanje druge strane. Takva praksa narušava ugled obje institucije u javnosti, i ima štetne posljedice po zadovoljenje pravde.

6. FORMA OPTUŽNICA I RANG POČINILACA

6.1. Uvid u optužnice (prevod teksta optužnica), te razgovori obavljani sa tužiocima, sudijama i njihovim službenicima ukazuju na činjenicu da tužioci nedovoljno razumiju pravne i dokazne kriterije koje je nužno ispoštovati u optužnici za ratne zločine, te oblike odgovornosti poput komandne odgovornosti i zajedničkog zločinačkog poduhvata. *(Vidi tačke 86. i 95.)*

- 6.2. Iako je Misija OSCE-a u BiH organizirala program edukacije na temu elemenata zločina za sve novoimenovane tužioce i istražitelje, prije početka njihovog rada u sastavu Posebnog odjela za ratne zločine, jedan kurs, bez pravog ocjenjivanja usvojenog znanja ili naknadne provjere, nije dovoljan. Ovakve aktivnosti predstavljaju dio obuke koju nude Misija OSCE-a u BiH i centri za obuku sudija i tužilaca, u sastavu redovnog programa obuke, ali njihovo pohađanje nije obavezno.
- 6.3. Zbog navedenih činjenica, preporučuje se uvođenje obaveze za tužioce i istražitelje da pohađaju dodatni kurs na temu elemenata zločina i oblika odgovornosti najmanje jednom godišnje tokom prve dvije godine rada u sastavu Posebnog odjela za ratne zločine (kao i u sastavu bilo kojeg odjela za ratne zločine, bilo kojeg tužilaštva).
- 6.4. Program obuke trebao bi biti koncipiran tako da obuhvata ne samo podsjetnik o principima, već i praktične vježbe u kojima bi učesnicima bili ponuđeni primjeri iz prakse, zasnovani na činjenicama, na osnovu kojih bi od njih bilo traženo da sačine odgovarajuću optužnicu.
- 6.5. Potrebno je izraditi interne smjernice o formi i sadržaju optužnica za ratne zločine (zadatak izrade smjernica treba povjeriti osobama koje raspolažu potrebnim znanjem i iskustvom), te ih dostaviti svim tužiocima. Smjernice bi trebale sadržati i primjere optužnica za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti.
- 6.6. **Neophodno** je izvršiti pregled i kontrolu optužnica koje rade tužioci, prije njihovog podizanja, kako bi se utvrdila njihova potpunost i tačnost u pogledu poštivanja zakonskih i dokaznih kriterija. Prvi pregled optužnice trebao bi raditi vođa tima. U veoma složenim predmetima ili predmetima protiv visoko rangiranih počinitelja, pregled i kontrolu trebala bi raditi komisija koja bi se sastojala od vođe tima i zamjenika Glavnog tužioca, kao i Glavnog tužioca, ako se ocijeni da je to potrebno.
- 6.7. Kada istraga ukaže na činjenicu da osumnjičeni ne zadovoljava kriterije za vođenje postupka protiv njega pred Sudom BiH, (osim ukoliko nije blisko povezan sa osumnjičenim(a) koji zadovoljava(ju) kriterije), Tužilaštvo BiH trebalo bi ustupiti istragu tužilaštvu u entitetu. (*Vidi tačke 61. – 67.*).
- 6.8. Trebalo bi prestati sa praksom podizanja optužnica protiv osumnjičenih u cilju ispunjenja 'norme', ostvarenja povoljnih statističkih pokazatelja, ili usljed pritiska medija ili grupa žrtava. Istim slijedom, ne bi trebalo trošiti dragocjeno vrijeme i

resurse na nastojanje utvrđivanja identiteta 'nepoznatih' nisko rangiranih počinitelaca koji su povezani sa istragom protiv visoko rangiranog osumnjičenog. Naglasak bi trebao da bude na kvalitetu, a ne na kvantitetu. (*Vidi tačku 90.*)

- 6.9. Preporučuje se Tužilaštvu BiH da svoju pažnju, u vremenu koje je preostalo, usmjeri na osumnjičene koji su imali zapovjedne funkcije, tj. one koji su naredili izvršenje zločina ili podstakli na njegovo izvršenje, ili koji su propustili da spriječe zločin ili kazne osobe odgovorne za njegovo izvršenje. Osim toga, takvi osumnjičeni trebali bi biti poznati Sudu ili u nadležnosti suda bilo direktno, dakle na teritoriji BiH, ili indirektno, dakle na teritoriji druge države iz koje mogu biti izručeni.
- 6.10. U cilju sprečavanja bespotrebnog fragmentiranja optužnica koje se odnose na istog optuženog ili na iste događaje, optužnice je potrebno dostaviti tek nakon završetka istrage usmjerene na osumnjičenog za konkretan zločin ili više zločina. U tom smislu, odluku tužioca da podigne optužnicu protiv jednog ili više osumnjičenih prvo mora odobriti vođa tima, a ukoliko se radi o veoma složenom predmetu ili predmetu protiv visoko rangiranog osumnjičenog, onda je potrebna i dodatna saglasnost zamjenika glavnog tužioca ili glavnog tužioca. (*Vidi tačke 72. – 82.*)
- 6.11. Neophodno je u Tužilaštvu BiH uvesti politiku rada kojom bi se propisala kao obavezna dosljednost u optuženju osumnjičenih. Neophodno je primjenjivati istu pravnu kvalifikaciju za zločine počinjene tokom istih događaja u određenom području i u određeno vrijeme, osim ukoliko postoje na dokazima utemeljeni i opravdani razlozi za drugačiji postupak (vezani za posebne okolnosti od značaja za osumnjičenog). Ovo se posebno odnosi na situacije u kojima je o konkretnim događajima već vođen postupak i donesena presuda u ranije okončanom predmetu. (*Vidi tačke 83. – 86.*)
- 6.12. Zbog navedenog se preporučuje da tužilac koji zločin u određenom predmetu želi kvalifikovati na drugačiji način, mora za to dobiti saglasnost vođe tima. Ukoliko vođa tima da saglasnost, dužan je u pisanoj formi evidentirati razloge za to.
- 6.13. Iako su i tužioci i sudije dužni osigurati provedbu člana 227. Zakona o krivičnom postupku, preporučuje se da sudije ograniče vraćanje optužnica na doradu samo na one optužnice koje sadrže stvarne i značajne zakonske ili činjenične pogreške ili propuste koji bi mogli ugroziti donošenje bilo kakve

presude. (*Vidi tačke 95. – 97.*).

7. PREOSTALI PREDMETI I USTUPANJE PREDMETA

7.1. U cilju smanjenja broja preostalih predmeta, preporučuje se da Tužilaštvo BiH i sudije izvrše potpun pregled predmeta u kojima još nije započeo postupak, kako bi mogli utvrditi da li neki od tih predmeta zadovoljavaju kriterije za ustupanje sudovima u entitetima. (*Vidi tačke 101. – 102.*).

7.2. Autorica izražava nadu da su revidirani kriteriji stupili na snagu. U slučaju da preporuke vezane za optužnice (precizirane u prethodnom dijelu teksta) budu ispoštovane, potreba za primjenom odredbi o prenošenju vođenja postupka, propisanih u članu 27.a Zakona o krivičnom postupku BiH, trebala bi biti manje izražena.

7.3. Ukoliko, međutim, Tužilaštvo BiH odbije ispoštovati preporuke, bit će nužno da sudije preuzmu inicijativu za ustupanjem predmeta (koji ne zadovoljavaju propisane kriterije za vođenje postupka pred Sudom BiH), što je moguće prije.

8. PREDMETI SEKSUALNOG NASILJA

8.1. Najvažnije preporuke u ovoj oblasti zahtijevat će usvajanje izmjena i dopuna zakona. Kao što je to slučaj i sa preporukama koje se odnose na Zakon o krivičnom postupku, sadržanim u nastavku teksta, autorica uvažava činjenicu da se radi o odluci vlasti BiH.

8.2. Odredbe Zakona o programu zaštite svjedoka iz 2014. godine, trebale bi obuhvatati sve sudove pred kojima se vodi postupak za seksualno nasilje (*Vidi tačke 111. – 114.*).

8.3. Smjernice Tužilaštva BiH o formi i sadržaju optužnica, (vidi Preporuku 6.4. u gornjem tekstu), trebale bi sadržati odredbu kojom će biti propisano da optužnica neće sadržati ime oštećenog u predmetima seksualnog nasilja. Tužiocima / istražiteljima **moraju** svim oštećenima objasniti da imaju pravo tražiti primjenu zaštitnih mjera. (*Vidi tačku 116.*).

9. SISTEM NORMI

9.1. Iako mora postojati sistem za ocjenu rada sudija i tužilaca, očigledno je da će se nastaviti praksa podizanja optužnica protiv nisko rangiranih počinitelja i fragmentiranja predmeta, osim ukoliko postojeći sistem evaluacije VSTV-a ne

doživi promjenu. (*Vidi Poglavlje XI*).

9.2. Neophodno je bez odlaganja uspostaviti sistem evaluacije koji uvažava činjenicu da rad na predmetima ratnih zločina znači da proizvoljna norma predmeta koje je potrebno okončati tokom godine nije pravedna, niti doprinosi ostvarenju ciljeva zacrtanih u Državnoj strategiji za rad na predmetima ratnih zločina.

9.3. Predlaže se, da kao jedna od mogućnosti za prevazilaženje problema, predsjednica Suda i Glavni tužilac (umjesto pojedinačnih sudija i tužilaca) daju VSTV-u procjenu predmeta na kojima rade sudije i tužioci (i njihovi službenici), a koji, zbog svoje složenosti, zahtijevaju da se radu na njima posveti više vremena. VSTV će u tom slučaju zadržati pravo da postavi pitanja, no ukoliko dođe do potvrde procjene, zacrtani ciljevi produktivnosti bit će dopunjeni.

10. ZAKON O KRIVIČNOM POSTUPKU

10.1. Preporučuje se pokretanje postupka izmjena i dopuna člana 227. Zakona o krivičnom postupku BiH kojima bi bila propisana obaveza da jedina pitanja od značaja za dokaze koji će biti obuhvaćeni optužnicom, a koja je neophodno detaljno obrazložiti optuženom budu:

- Datum ili period u kojem je optuženi počinio djela koja mu se stavljaju na teret,
- Mjesto počinjenja zločina,
- Opšta priroda dokaznog osnova koji je doveo do optužbi.

(Vidi tačke 125. – 132.).

10.2. Takođe se preporučuje donošenje izmjena i dopuna Zakona o krivičnom postupku BiH kojima bi bila propisana trajna obaveza tužioca da objelodani materijal koji može dovesti u pitanje predmet tužilaštva ili pomoći u odbrani optuženog. (*Vidi tačke 81. i 133.*).